

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN BOŞNAKLARIN HALK
MÜZİĞİ ve OYUNLARININ HALKBİLİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Amila ÇENĞİÇ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Türker EROĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK HALK BİLİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK HALK BİLİMİ BİLİM DALI

EYLÜL- 2019

ankara

HBM

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE YAŞAYAN BOŞNAKLARIN HALK MÜZİĞİ ve
OYUNLARININ HALKBİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Amila ÇENGİÇ

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Türker EROĞLU**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK HALK BİLİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK HALK BİLİMİ BİLİM DALI**

EYLÜL – 2019

**TÜRKİYE'DE YAŞAYAN BOŞNAKLARIN HALK MÜZİĞİ ve
OYUNLARININ HALKBİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Amila ÇENGİÇ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK HALK BİLİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK HALK BİLİMİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL 2019

Amila Çengiç tarafından hazırlanan „Türkiye’de Yaşayan Boşnakların Halk Müziği Ve Oyunlarının Halkbilimi Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY-ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı/ Türk Halk Bilimi Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Türker EROĞLU

Müzik Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak yüksek lisans tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan: Doç. Dr. Burçin UÇANER ÇİFDALÖZ

Müzikoloji, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

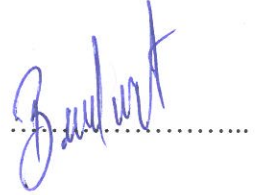
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak yüksek lisans tezi olduğunu onaylıyorum

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Beste ESEN BİÇER

Çalgı Eğitimi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak yüksek lisans tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 25 / 09/ 2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin yüksek lisans tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAİF

Lisansüstü Eğitim Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Amila ÇENGİÇ

25 /09/ 2019

Amila Çengic,

Türkiye’de Yaşayan Boşnakların Halk Müziği ve Oyunlarının Halkbilimi Açısından
İncelenmesi

(Yüksek Lisans Tezi)

Amila ÇENĞİÇ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Eylül 2019

ÖZET

Bu çalışmada, Bosna Hersek’te yaşayan halk müziği ve oyunları esas alınarak, çeşitli sebeplerle Türkiye topraklarına yerleşen göçmenler üzerinde yapılan alan araştırmasından elde edilen halk müziği ve oyunları örneklerindeki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla, özellikle 2018 yılında yapılan saha çalışmasında elde edinilen veriler esas alınmıştır. Saha çalışmaları, Bursa: İnegöl (Tuzla Köyü, Turanköy, Esenköy) ve Ankara (Fevziye Köyü) bölgelerini kapsamaktadır. Alan araştırması sırasında en çok derlenen şarkılar ‘Sevdalinkalardır’. Araştırma sonucunda Boşnak halk şarkısı türlerinden Ninni, Mani, İlahi, Epik Şarkıların yoğun olarak yaşadığı gözlenmiştir. Halk danslarından ise Türk Halk danslarından “Halay”a benzeyen ve Türkçe’ye “Çember Halayı” olarak çevirebileceğimiz oyun ile “Boşnak Oyunu” (Bosansko Kolo), Titreyiş Halayı gibi oyunlar Türkiye’deki Boşnakların özel günlerinde mutlaka oynanan oyunlardandır. Saha çalışmalarında Türkiye’ye taşınan müzik ve dans kültürünün 1970’li yıllara kadar olduğu gibi sürdürüldüğü ve bu yıllardan sonra Türk müzik ve folkloru etkisinde kalarak değişmeler gösterdiği gözlenmiştir. Türkiye’de yaşayan Boşnaklar, yaşadıkları yerlerin kültürlerinden etkilenmekle birlikte, kendi müzik ve dans kültürlerini yaşatmaktadırlar. Özellikle halk danslarında dikkat çekici hususlardan biri, burada Boşnakça müzik üretiminin devam etmiş olmasıdır. Türkiye’de yaşayan Boşnak toplumunun görenekleri ve gelenekleri söz konusu olduğunda, bunların bazılarının korunduğu, bazılarının ise unutulduğu söylenebilir. Zaman geçtikçe, Boşnak halkı da Türkiye’deki Türk kültürünü benimsemiştir. Sonuç olarak, bu araştırmanın hareket noktasını oluşturan halk müziği geleneği de uzun yıllık bu dönem içerisinde değişmiş, güncellenmiş ve bazı bölgelerde ise unutulmuştur.

Bilim kodu : 31003

Anahtar Kelimeler : Boşnak, Göç, Halk kültürü, Halk Müziği ve Oyunları

Sayfa Adedi : 91

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Türker EROĞLU

Rsearch Of The Folk Music And Dance In Terms Of Folklore Of The Bosniaks Living In
Turkey

(M.S. Thesis)

Amila CENGİC

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNİVERSİTY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNİVERSİTY

September 2019

ABSTRACT

This study aims to identify similarities and differences of folk music and dances in Bosnia and Herzegovina based on folk music and dances in the samples found in field research carried out between immigrants who settled the territory of Turkey because of various reasons. For this purpose, as basis, especially was taken the data obtained in the field study conducted in 2018. Field studies include Bursa: İnegöl (Tuzla Village, Turanköy, Esenköy) and Ankara (Fevziye Village) regions. The most compiled songs during the field research are “Sevdalinka”. As a result of the research, it was observed that Lullaby, Mani, Divine and Epic Songs, which are Bosniak folk songs, live intensively. Between the folk dances there is dance “Bosniak Folk Dance” (Bosansko kolo) that can be translated as a “Circles Dance” and Shudderings dance is common among the dances played on special days of Bosniaks in Turkey which are similar to Turkish folk dances. In field research, it was observed that music and dance culture moved to Turkey was maintained as it was until the 1970s and then change under the effect of Turkish music and folklore dances. Although influenced by the culture of the places they live, Bosnians living in Turkey are experienced their own music and dance culture. One of the noteworthy issues especially in folk dances is that Bosnian music production continued here. When it comes to the customs and traditions of Bosniak community living in Turkey, it can be said that some of them are preserved and some are forgotten. As time passes, Bosniaks in Turkey adopted Turkish culture. As a result of this study, the tradition of folk music, which constitutes the starting point of this research, has been changed, updated and forgotten in some regions during this long period of time.

Science Code : 31003
KeyWord : Bosniak, Migration, Folk culture, Folk Music and Dances
PageNumber : 91
Supervisor : Prof. Dr. Türker EROĞLU

TEŞEKKÜR

Sahaya yaptığım her çalışma, her bir tanışma, hatta ayaküstü konuşmalar bile, kişisel ve profesyonel anlamda beni zenginleştirdi. Türkiye’de yaşayan Boşnaklar ile yaptığım görüşmelerde edindiğim Bosna Hersek geleneksel müzik ve oyunlarla ilgili deneyim ve bilgiler bu çalışmanın gerçekteşmesine önemli katkı sağlamıştır. Bana demeç vermiş olan tüm insanlara karşı saygı duyuyorum ve bu vesileyle içten sonsuz minnetarlığımı ifade etmek istiyorum.

Danışmanım Prof. Dr. Türker Eroğlu’na benim için de son derece ilginç ve ilham verici olan yüksek lisans tez konusu olarak önermiş olduğu bu konu için teşekkür ediyorum. Özellikle, hem yüksek lisans eğitimin, hem de tez çalışmalarım sırasında bana verdiği cömert desteği, önerileri ve anlayışı için hocama teşekkür ediyorum.

Bugüne kadar eğitimimde bana destek ve yardımlarını esirgemeyen dost ve sınıf arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Özellikle de sağladıkları muazzam destek, anlayış ve sevgileri için aileme teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
RESİMLERİN LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. BOSNA HERSEK ÜLKE PROFİLİ.....	5
2.1. Coğrafi Konumu ve İklimi	6
2.2. Tarih	7
2.3. Nüfus ve Etnik Yapı.....	9
2.4. Bosna Hersek Dili ve Edebiyatı	9
2.5. Mimarî.....	12
2.6. Bosna Hersek Halk Müziği Geleneği, Oyunlar ve Enstrümanlar	13
3. BOŞNAKLARIN TÜRKİYE'YE GÖÇLERİ	17
3.1. Boşnakların Türkiye'de Yaşadıkları Yerler	21
3.1.1. Türkiye'deki Boşnak Köyleri	23
3.2. Etkinlikler.....	27
4. BOŞNAKLAR HAKKINDA TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR.....	29
5. TÜRKİYE'DE YAŞAYAN BOŞNAKLARIN HALK MÜZİĞİ VE OYUNLARI.....	35
5.1. Bursa	36
5.2. İnegöl.....	44
5.2.1. İnayet-Tuzla Köy.....	44
5.2.2. Turanköy	51
5.2.3. Esenköy	65

5.3. Fevziye Köyü, Ankara	68
6. SONUÇ	77
KAYNAKLAR	81
EKLER.....	85
Ek-1 Sevdalinka 'Emina', orjinal sözleri ve notaları.....	86
Ek-2 Sevdalinka 'Kad ja podjoh na Bentbasu'	88
Ek-3 Pita Şenlikleri	89
ÖZGEÇMİŞ	91

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim 2.1. Bosna Hersek	5
Resim 3.1. Türkiye topraklarına gelen Boşnak göçmenler	18
Resim 3.2. Prnjavor Bölgesi Vakıf-Maarif Temsilciliği'nin Yazısı	19

1. GİRİŞ

Yüzyıllardan beri korunan dil, adet ve gelenek, inançlar, sanat ve edebiyat gibi, ait oldukları halkın kültürel zenginliğini temsil ederler. Ruhsal bir değer olarak kültür, halkın temel özelliklerinden biridir ve onu şiddetle, halkların göçleriyle veya diğer farklı şartlar ile değişime uğratmak mümkündür. Kültür ve geleneklerin değişime uğraması, daha doğrusu geniletilmesi durumu kendiliğinden olabileceği gibi, ait oldukları halkın ruhuna ve ırkına göre de gerçekleşebilir ve bu şekilde devamı, gelişimi ve zengileşmesi sağlanabilmektedir.

Bosna Hersek Avrupa'nın kalbinde bulunan bir ülke olarak tarih boyunca çeşitli kültür ve medeniyetlerin dörtyolu haline gelmiştir. Bosna Hersek tarihi şu dönemleri kapsamaktadır: Paleolitik ve İliıya kabile birlikleri, Ortaçağ, Bosna Krallığı, Osmanlı ve Avusturya Macaristan İmparatorluklarının dönemi, Yugoslavya Krallığı ve Sosyalist Yugoslavya ve 1992-1995 savaşı sonrası dönemi. Her yeni iktidarın gelmesiyle beraber toplumda bazı değişiklikleri getirmekteydi. Osmanlı İmparatorluğu'nun bugünkü Bosna Hersek topraklarına gelmesiyle beraber, toplumun her segmentinde çok büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Dört yüzyıllık idare süreci, dil, kültür, gastronomi, davranış biçimi, din, halkın inançları, batıl inançlar, gelenekler ve adetlerin gelişimi üzerinde önemli etkiye sebep olmuştur. İmparatorlukların ve iktidarların değişimiyle birlikte, Bosna Hersek'te çeşitli göçler, zulümler ve savaşlar meydana gelmiş ve bunlar da Bosna Hersek halkının demografik görüntüsünü önemli ölçüde etkilemiştir. Avusturya Macaristan'ın Bosna Hersek topraklarına gelmesiyle beraber Boşnakların göç ederken yeni memleket olarak kültürü, dini ve yaşam biçimi dolayısıyla onlara yakın olan Türkiye'yi seçmesi son derece doğaldı. Boşnakların Türkiye'ye göçleri üç dalga halinde gerçekleşmiştir: Birincisi ve en yoğun olanı Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun 1878 yılında gelmesiyle, ikincisi Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasında, üçüncüsü ise 1992-95 savaşı sırasında meydana gelmiştir. Türkiye'de yaşayan Boşnakların sayısı tam olarak belirlenememiş olsa da, Avusturya Macaristan döneminde Bosna Hersek'ten göç eden Boşnakların Bursa, Eskişehir, Ankara, İstanbul, Karamürsel, İnegöl, Biga, Afyonkarahisar, İzmir ve Adapazarı bölgelerine geldikleri bilinmektedir. Çoğunlukla Marmara bölgesinde bulunan İzmit, Adapazarı, Yalova ve Bursa şehirlerine yerleşmişlerdir. 1912 yılında göç eden Boşnaklardan bazıları Çanakkale'ye yerleşmişlerdir. Aynı zamanda, Karamürsel'de de

birçok Boşnak köyü bulunmaktadır. Ancak, Türkiye'deki nüfusun sürekli artıyor olması nedeniyle Bosnakların sayısı net olarak bilinmemektedir.

Bosna Hersek ve Türkiye'de kullanılan dillerin farklı olmasına rağmen, gelenekler ve kültür oldukça benzerdir. Bu benzerlik kültürün tüm segmentlerinde fark edilebilir: milli mutfak, inançlar, halk müziği (sevdalinka), halk oyunları (folklor), bayramlardaki adetler, düğünler, doğumlar, sünnetler, cenazeler vs. Bosna Hersek halkının geleneği ve kültürü günümüz Türkiyesine geldikten sonra bazı bölgelerde korunmuş ve devam ettirilmiş, diğer bölgelerde ise kaybolmuştur. Zaman geçtikçe halkın yeni topluma entegrasyonu ile yerleştikleri bölgenin kültürünü ve geleneklerini kabul etmeye başlamışlardır, ama önemli ölçüde de kendi kültürlerini ve geleneklerini de koruyabilmişlerdir. Savaş, ekonomik koşullar veya birçok diğer nedenden dolayı halkın göçleri, hayat tarzında, kültürde ve adetlerde birçok değişikliğe neden olmuştur. Boşnakların adetleri fazladır. Boşnakların adetleri din ve diğer halklardan miras aldıkları adetlerin birleşiminden oluşur. Bosna Hersek'teki adetlerin bazıları basit batıl inançlara bağlı, bazıları günlük hayat içinde şekillenmiş ve yerleşmiştir, bazıları ise Osmanlıdan gelmiştir. Bu anlamda çocukların doğumu, düğünler, mevlütler, oruç ayı Ramazan ve iki Bayram'daki adetler benzerlik taşımaktadır. Bu adetlerin bazıları halk müziği ve halk oyunları eşliğinde yapılmaktadır. Bosna Hersek halkının halk müziği adetleri çeşitlidir ve çeşitlilik böyle bir çalışmayı hazırlamama neden olmuştur.

Başlık altındaki bu konunun bu formda daha önce işlenmediğini göz önünde bulundurduğumuzda, böyle bir araştırma belirli zorluklar taşımaktadır. Geçmişti, bazı araştırmacılar ve bizim öncülerimiz, Bosna Hersek halk geleneğinin farklı güzelliklerini not etmişler ve buna tanıklık eden kayıtlarını bırakmışlardır. Bu çalışmada esas olarak bu bölgeleri iyi tanıyan kişilerin sözlü demeçleri kullanılacaktır. Bu konuyu daha geniş bir anlamda ele alan ve aynı zamanda bazı benzer alanları ve aralarındaki bağlantıları ele alan literature kullanılacaktır. Bir kültürün başka bir kültür üzerinde yarattığı etki ve birinin nerede sonlandığı ve diğerinin nerede başladığı konusu bu araştırmanın özünü oluşturmaktadır. Ayrıca, bir azınlığın, başka bir ülkenin topraklarında belirli bir süre zarfında orijinal özelliklerinin ne kadarını koruyabileceği bu araştırmanın diğer sorusudur. Bu çalışmanın temel amacı, orijinal Bosna Hersek geleneğinin temsiline veya eksikliğini belirlemesidir. Ayrıca, bu araştırmanın bir diğer amacı, Bosna Hersek literatürü zenginleştirmek ve diğer ülkelere göç eden halkına dair kayıtların oluşturulması adına güvenilir verilerin toplanmasıdır. Bu araştırma çalışmasında, diğer şeylerin yanı sıra,

Bosna Hersek nüfusunun bugünün Türkiyesine göçlerinin tarihsel yönü da ele alınacaktır. Ayrıca, bu çalışmanın bir diğler amacı, geleneksel olarak birbirine sempati duyan bu iki ÷lke arasında başka bir bağlantı kurmaktır.

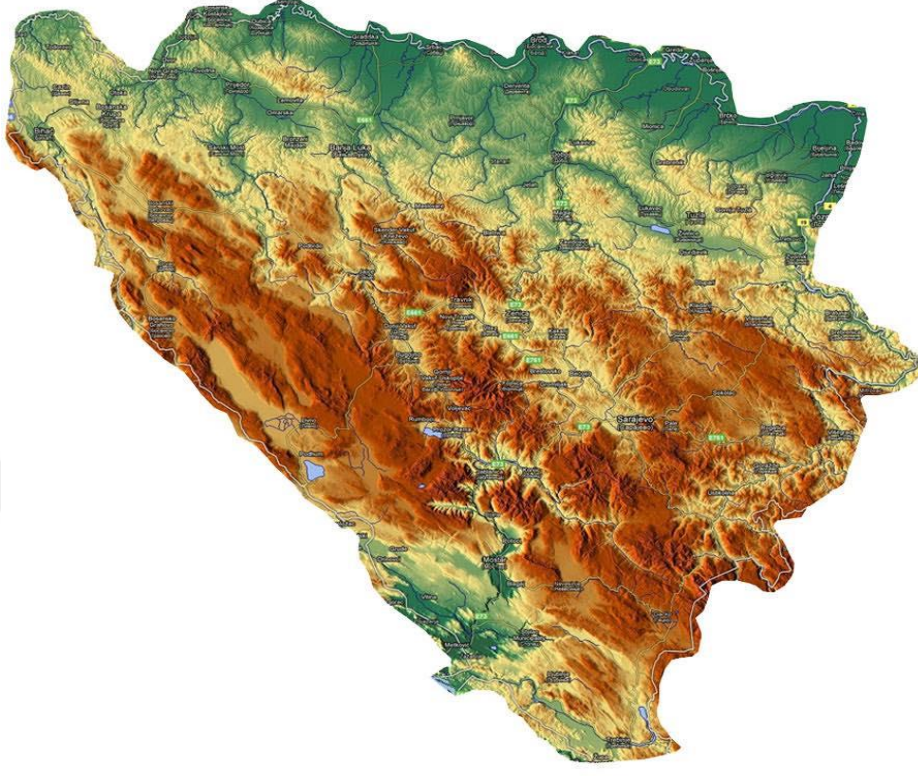
Saha çalışmalarında, Türkiye’de yaşayan Boşnakların halk müziğı geleneğı ile ilgili toplanan veriler bu çalışmanın çok önemli bir parçasıdır. Bu çalışmanın temel odağı ve sorunsalı, orjinal Bosna Hersek halk müziğı geleneğinin ve halk oyunlarının ne derecede korunabildiğinin ve nesiller değıştikçe Türk kültüründen alınan iki kültürün simbiyozu ile elde edilen şeylerin ne ölçüde korunabildiğı belirlenmesidir. Boşnakların halk müziğı geleneğı Türkiye’deki gelenek ile benzerlikler taşımaktadır ve bunun ana örneğı olarak içinde Türk dilinin ve müziğinin bazı unsurlarını taşıyan Sevdalinka alınmaktadır.

Araştırma, müzik formlarını ve Türkiye’deki üç kuşak göçmen ile oluşan değışikliklerin analizini kapsayacaktır. Halk müziğı türlerine ek olarak, halk oyunları ve bu oyunların bağlantılı olduğı gelenekler (gelenekler korunmuşsa) de ele alınacaktır. Analiz ayrıca bazı kayıtlar da içerecektir. Halk müziğı geleneğinin ve oyunlarının nesiller boyu aktarımının sürdür÷lmesini sağılamak için korumak ve kaydetmek çok önemlidir. Bu araştırma, literature ve bu konunun şu ana kadar müzik ya da etnomüzikoloji literatüründe kıt bir şekilde ele alındığı gerçeğini dikkate alacak olursak, benzersiz bir meydana okumu sunmaktadır. Böyle bir çalışmanın değeri gelecekte ortaya çıkacak ve bu alanın ilgi çekici ve değerli olduğunu düşünenler için önemli bir bilgi ve ilham kaynağı olacaktır.

Bu çalışma, alan araştırmasına dayalıdır. “Görüşme ve Gözlem” teknikleri kullanılarak “Türkiye’de yaşayan Boşnakların Müzik ve Halk Oyunları Kültürü” ile Bosna Hersek’te yaşayan, ses ve görüntü kayıtları veya notasyonla tesbit edilmiş bulunan malzemenin karşılaştırması (Mukayese) yapılmıştır.

2. BOSNA HERSEK ÜLKE PROFİLİ

Resim 1.1. Bosna Hersek

Resmî Adı	: Bosna Hersek (Bosna i Hercegovina, BiH)
Başkenti	: Saraybosna / Sarajevo
Resmî Dili	: Boşnakça / Sırpça / Hırvatça (Bosanski / Srpski / Hrvatski)
Para Birimi	: Konvertibil Mark / Konvertibilna Marka (KM)
Önemli Şehirler	: Saraybosna, Tuzla, Zenitza, Mostar, Doboy, Banya Luka
Başlıca Nehirleri	: Sava, Drina, Vrbas, Neretva, Una, Bosna
Nüfus	: 1991 : 4.377.033 (savaş öncesi nüfus) : 2013 : 3.531.159
Nüfusun Etnik Dağılımı	: Boşnak (Müslüman) : 50,1 % : Sırp (Ortodoks) : 30,8 % : Hırvat (Katolik) : 15,4 % : Diğerleri : 3,7 %
Dinler	: İslam, Ortodoksluk, Katoliklik, Yahudilik
Diğer Diller	: Arnavutça, Türkçe

2.1. Coğrafi Konumu ve İklimi

Bosna Hersek Avrupa'nın Güneydoğu kesiminde, Balkanların Batısında yer almaktadır. Ülkenin toplam alanı 51.129 km² dir. Kuzeyde, Kuzeybatısında ve Güneyde Hırvatistan, doğuda Sırbistan ve güneydoğusunda Karadağ ile sınırları bulunmaktadır. Güneyinde bulunan Neum Belediyesi sınırlarındaki 20 km'lik bir kesimi ise Adriyatik denizine çıkmaktadır. Bosna Hersek'in sınırları genellikle doğaldır ve bunları Drina, Sava ve Una nehirleri ve ayrıca ülkenin güneybatısındaki Dinara dağı oluşturmaktadır. Bosna Hersek iki coğrafi ve tarihi bütünlükten oluşmaktadır: kuzeyinde bulunan daha büyük bir bölge olan Bosna bölgesi ve güneyinde daha küçük bir bölge olan Hersek'ten oluşmaktadır. Bosna Hersek'in en yüksek zirvesi Magliç Dağı (2.386 m)'dır, ülkenin en alçak noktası ise deniz seviyesindedir. Bosna Hersek'teki toprakların 13.60% verimli topraklardır, bunun yalnızca 2.96%'sı tarım için kullanılmakta, 83.44%'ü ise tarımsal anlamda neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Bosna Hersek'in doğal kaynaklarına gelince sıralayabileceklerimiz şunlardır: kömür, demir, boksit, manganez, bakır, krom, çinko ve tabii ahşap ve önemli su kaynaklarıdır (Ahmetbegovic, Srkalovic ve Gutic, 2015: 17-29).

Coğrafi ve iklimsel faktörlerin etkisiyle, Bosna Hersek iklimi çok karmaşık ve coğrafi konumu ile şartlandırılmış durumdadır. Adriyatik Denizi'nin iklim üzerinde önemli bir etkisi vardır, özellikle de yılın büyük kısımlarında güneşli günlerin yaşanması nedeniyle, zorlu kış şartlarını hafifletmektedir. Özellikle dağ masiflerinin, ovaların, havzaların, karst tarlalarının rakım ve toprak şekilleri iklimi etkileyen ve önemli ölçüde düzenleyen, değiştiren faktörlerdir. Dinarik sisteminin dağlarının iklim üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Dinarik dağları, Kuzey'den gelen soğuk hava kitleleri için ve ayrıca Güney'den gelen sıcak hava kütleleri için doğal bir engel teşkil etmektedir. Kuzey'den gelen soğuk hava kütleleri, karstik vadiler ve büyük nehirlerin vadilerinden geçerek ülkenin iç kısımlarına girmekte, aynı şekilde Güney'den gelen sıcak hava kütleleri, ülkenin derinliklerine sızmakta ve böylece Orta Avrupa kıtasal ve Akdeniz ikliminin etkileri hissedilmektedir. Substratın türü ve bitkisel ve kar örtüsü, iklim unsurlarının karakterini etkiler ve böylece belirli bir yerin iklimini değiştirir. İklimin üzerinde, ülkenin üzerindeki siklon aktivitesinin yanı sıra çok sayıda yerel faktör de etki sağlamaktadır. Bosna Hersek topraklarında üç temel iklim türü görülmektedir:

1. kıtasal ve ılıman – kıtasal iklim,
2. dağlık ve dağlık – çukur iklimi,

3. Akdeniz ve modifiye Akdeniz iklimi,

Kitasal iklim Kuzey kesimlerinde, Akdeniz iklimi Güney kesimlerinde yer alırken, bu iki kesimi ayıran çizgideki iklim bölgesinde yüksek dağların, yüksel platoların ve kanyonların olması nedeniyle, bölgelerin rakımlarına bağlı olarak dağlık iklim hakimdir (Ahmetbegovic, Srkalovic ve Gutic, 2015: 17-29).

2.2. Tarih

Farklı kültürel ve doğal değerlerinin karşılıklı etkisi ve birliği, Bosna Hersek'in tarihi boyunca her zaman kendine özgü siyasi, kültürel, ekonomik özneteliğine sahipti. Bosna Devleti ilk defa X. yy'da ortaya çıkmakta ve Doğu'da Drina nehrinden Adriyatik Denizi'ne kadar yayılmaktaydı. Erken Ortaçağ'da Bosna; diyasi ve dini nüfuzunu arttırmaya çalışan Bizans, Macaristan ve komşu devletler olan Sırbistan ve Hırvatistan tarafından çeşitli saldırılara uğramıştır. Kulin Ban döneminde (1180-1204), Bosna bağımsız, uluslararası Kabul görmüş bir devlettir. O sırada komşu ülkeleri, Katoliklik ve Ortodoksluk arasındaki uyuşmazlık sonucu oluşan Bosna Kilisesi'ni (Bogumilleri) yok etmeye çalışmışlardır. Bosna'da Bogumillğin baskın dini temsil ettiği üç yüzyıllık dönem boyunca, Bosna Kilisesi, belirli bir manevi çevrenin oluşmasına katkı sağlamıştır (Malcolm, 2011).

XII. yy'da Bosna Devleti, belirli siyasi ve dini ilişkilere dayalı parlamenter ilkesi temelinde kurulmuştur. Kral Tvrtko I'nın taçlandırılmasıyla (1377 yılında), Bosna Krallık olmuş, onun iktidarı döneminde (1353-1391) Bosna toprakları maksimum genişliğe ulaşmış ve Kuzey'de Sava nehrinden, Korcula ve Hvar (Hırvatistan) adalarına kadar, ayrıca Batı'da Zrmanje ve Knin (Hırvatistan) ve Sjenica ve Lim'e kadar uzanmaktaydı (Sırbistan ve Karadağ). Ortaçağ Bosna Devleti'nin iktidar hanedanı Kotromanici ailesi olmuştur.

XV.yy'da Osmanlı İmparatorluğu Balkanlar ve Bosna Hersek devletlerinin topraklarına gelmiştir. Bosna, 1463 yılında Fatih Sultan Mehmed'in Bobovac şehrini fethetmesiyle ve böylece Kotromanic hanedanının yönetimini sonlandırmasıyla Türk egemenliği altına girmiştir. Türkler, Bosna topraklarında "Bosna Sancağı"ni kurmuşlardır. 1850 yılından itibaren, Osmanlı İmparatorluğu içindeki Bosna'da idari ve siyasi yönetim sistemi olarak Paşalık kurulmuştur. Türklerin gelmesiyle beraber, Bosna toplumuna pek çok değişiklik gelmiştir. Boşnakların büyük bir kısmı İslam dinini Kabul etmiş, oryantal tarzda yeni şehirler inşa edilmiş, toplumun ekonomik örgütlenmesinde de değişiklikler meydana gelmiştir. Boşnaklar, Batı Balkanlar ve Orta Avrupa topraklarında Osmanlı

İmparatorluğu'nun yürüttüğü savaşlara katılmışlardır. Büyük Viyana Savaşı'nda (1683-1699) Osmanlı ordusunun bu şehri işgal edememesi sonrasında, Bosna Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı eyaleti haline gelmiştir. Karlofça Barış Anlaşması (1699) ile Bosna'nın Kuzey, Batı ve Güney'deki tarihi sınırları doğrulanmıştır. XVIII.yy'da ve XIX.yy'ının ilk yarısında, Bosnalılar Avusturya ve Venedik'e karşı savunma savaşlarını sürdürmüş, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nda özerk statü talep etmişlerdir. Husein Kapetan Gradaşevič İsyanı (1831-32) gibi Türk yönetimine karşı birkaç isyan meydana gelmiştir. Gardaşevç isyanı Omer Paşa Latas'ın hareketi ile bastırılmıştır. Bosnalı Beglerin bu yenilgisinin derin tarihsel sonuçları olacaktır. 1860 yılında yapılan reformlar, Bosna'ya belli derecede özerklik vermiştir. Hıristiyanların 1875-78 isyanından ve büyük "Doğu Krizi"nden sonra, Berlin Kongresi (1878.) Avusturya-Macaristan Monarşisi'ne Bosna'yı işgal etme hakkını tanımıştır. Çoğunlukla Boşnaklar olmak üzere, halkın güçlü direnişine rağmen, Avusturya Macaristan Bosna'da egemenliğini kurmayı başarmış, ülkeyi tarihi sınırları içerisinde bir "Corpus separatum" (Türkçesi: Ayrı beden) olarak bırakmıştır. 1908 yılında, Avusturya Macaristan Bosna'nın işgalini gerçekleştirmiş ve böylece Bosna resmi olarak Avusturya –Macaristan Monarşisi'nin bir parçası haline gelmiştir. Bosna'da 1910 yılında, ülkenin üç halkının temsilcilerini kapsayan bir Meclis kurulmuştur. Avusturya Macaristan yönetiminde önemli ekonomik ve kültürel değişiklikler meydana gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, Bosna Hersek Habsburg Monarşisi'nin Ulusal Parlamentosu tarafından Monarşi'nin içinden alınmış ve Hırvatistan, Slovenya ve Sırbistan ile yeni kurulan Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı (SHS Krallığı)'nın bir parçası haline gelmiştir. Vidovdan Anayasası temelinde, SHS Krallığı'nın 1929 yılında Anayasası'nın yıkılmasına kadar Bosna Krallığın içindeki bütünlüğünü korumuştur. Bunun üzerine, Bosna toprakları dört ayrı bölüme bölünmüştür. 1939 yılı Cvetkoviç-Maçek Anlaşması ile, BH topraklarının bir kısmı Hırvatistan Banovina'sına dahil edilmiştir (Malcolm, 2011).

Yugoslavya Krallığı'nın dağılmasından sonra (1941 yılında), İtalyan ve Alman işgal bölgeleri arasındaki sınır çizgisinde yer alan Bosna Hersek Hırvatistan Bağımsız Devleti (NDH/ HBD)'nin egemenliği altına girmiştir. 2. Dünya Savaşı sırasında, BH'te güçlü bir anti-faşist hareket başlamıştır. 1943 yılının Kasım ayında, BH Ulusal Milli Kurtuluş Ülke Anti-Faşist Konseyi (ZAVNOBIH) BH sınırlarını doğrulayan bir karar almıştır. ZAVNOBiH'in ilk oturumunda verilen kararlara göre, bölünmez bir bütün olarak BH içinde yaşayan eşit halk ve vatandaşlar ülkesidir. Yugoslav Federasyonu'nda Bosna Hersek

(genellikle yeni kurulan ulusal topluluklardan farklı olarak) tarihi varlığına dayalı tanımlanmış tek cumhuriyet olmuştur.

Yugoslavya'nın dağılması sürecinde, 1990 yılında yapılan çok partili seçimlerden sonra (28 Şubat 1 Mart 1992 tarihleri arasında gerçekleşen yurttaş referandumu sonrasında) Bosna Hersek, tarihi ve uluslararası olarak tanınan sınırları içerisinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 20 Mayıs 1992 tarih ve 755 sayılı kararına dayanarak, Bosna Hersek uluslararası çapta bağımsız bir devlet olarak tanınmıştır (Malcolm, 2011).

2.3. Nüfus ve Etnik Yapı

2013 yılında yapılan son nüfus sayımına göre, BH'te 3,531,159 kişi yaşamaktadır. Bunlardan, BH Federasyonu'nda 2.219.220 kişi (%62,85), Srpska Cumhuriyeti Entite'sinde 1.228.423 kişi (%34,79) ve Brčko Bölgesi'nde 83.516 kişi (%2,37) ikamet etmektedir. BH'in ulusal yapısı söz konusu olduğunda, Bosna Hersek'te Boşnak olduğunu ifade eden nüfus %50,11, kendini Sırp olarak ifade eden nüfus %30,78, Hırvat olarak ifade eden nüfus ise %15,43 dur. Dini inanç yapısı; nüfusun %50,7 Müslüman, %30,75 Ortodoks (Sırp) ve %15,19 Katolik (Hırvat)'tir (<http://fzs.ba/index.php/popis-stanovnistva/popis-stanovnistva-2013/konacni-rezultati-popisa-2013/>).

1991 yılında eski Yugoslavya'da yapılan son nüfus sayımına göre, Bosna'nın nüfusu 4.377.033 idi, bunun 1.902.956 Boşnak, 1.366.104 Sırp, 760.852 Hırvat ve 242.682 Yugoslaven idi. Buna göre, 2013 yılında yapılan nüfus sayımına kıyaslandığında, nüfusun 845.874 eksildiği görülmektedir. Yüksek eğitilmiş nüfus sayısı söz konusu olduğunda, Bosna Hersek bölgenin en düşük rakkamlısı, yani %12,7; Hırvatistan'sa bu sayı % 16,38, Sırbistan'da da sayılar benzerdir. Bosna Hersek'te okuma yazma bilmeyenlerin oranı %2,82 iken, Sırbistan'da %1,96, Hırvatistan'da ise %0,8'dir (Cvitkovic, 2017).

2.4. Bosna Hersek Dili ve Edebiyatı

Bugün dünyada insanların 3.000 farklı dili kullandıklarını ve akrabalık bağlarına göre 12 aileye bölündükleri biliniyor. Boşnakça dilinin de ait olduğu en yaygın ve en iyi araştırılmış olan aile Hint –Avrupa ailesidir. Balkanlardaki diğer Sloven dillerinin de olduğu gibi, Boşnakça'nın kökeni de eski Slav dillerine dayanmaktadır. 11.yy'da Bosna

olarak adlandırılan eşsiz bir jeopolitik bütünün ve Bosna ulusal dilinde ilk yazılı anıtların kurulmasından itibaren dil bağımsız olarak gelişmeye başlamıştır.

XV. yy'dan bugüne kadar, yazılı dilin gelişimini takip edecek olursak, Boşnakça dilinin geçtiği beş gelişme evresinden bahsedebiliriz. Bu evreler, Bosna Hersek devletinin tarihi gelişimine uygun olarak yaşanmıştır.

Birinci evre: XI-XV yy. Ortaçağ Bosna devleti dönemindeki Boşnakça. Bu dönemde, halk dili ve “ikavica” lehçesi ile karşılaşmaktayız. Bu dönem, ilk yazılı anıtların ortaya çıktığı dönemdir. Boşnak okuryazarlığının korunmuş en eski izi, Glakolitik alfabe ile yazılmış Prijedor yakınlarında bulunan XI. yy'a ait Kijevci Kilisesi'nin üzerindeki levhada bulunmuştur. XIII-XVI. Yy arasında, metinler çoğunlukla taş üzerinde yazılmıştır. Bunun adı, epigrafi, ya da lapidary “taş” okuryazarlığıdır. Bosna'nın ve Bosna kilisesinin çöküşüyle, Glagolitik alfabe ortaya çıkmıştır. Glagolitik alfabesinden farklı olarak kiril alfabeti daha yaygındı, bu nedenle, bu alfabe ile yazılı ve korunmuş çok daha fazla eser bulunmaktadır. Burada söz konusu olan Batı Kiril alfabe, yani Bosna Kiril alfabeti – Bosançica'dır.

İkinci evre: Osmanlı İmparatorluğu (1463-1878) dönemindeki Boşnakça'dır. Halkın kullandığı dile Boşnakça dili denilmiştir. Bu dil, bir yandan Türkçe, Arapça ve Farsça dilleri ile ilişkili iken, diğer yandan Orta Yugoslav tipi öz konuşmanın kullanımında olmasının korunması ile oluşmuştur. Bosna Müslümanlarının edebiyatı, Doğu dillerinde (Türkçe, Arapça, Farsça) ve yazılarında gelişmiştir. Bosna'daki Türk egemenliği döneminde, idarede Türk dili kullanılmış, Arapça inanç dili olmuş, Farsça ise oryantal/Doğu şiirlerinin dili olmuştur. Bu dönemde, Bosna'daki dini okullarda (mekteplerde) öğretilen halk dilinde ve Arapça alfabetinde Alhamiado literature ortaya çıkmıştır (XVII ortalarından, XIX. yy'ın sonuna kadar). Sevdalinka dili, Batı Bosna, Orta Bosna ve Hersek tipi dillerini kapsamaktadır. Bosançica'yı Bosna Begleri kullanır, bu nedenle de ona Beg yazısı ya da Begovica denilirdi. O dönemde, 1631 yılında Muhammed/Mehmed Hevâî Üsküfi tarafından Makbûl-i Ârif (Potur Şâhidî) adlı ilk iki dilli (Boşnakça-Türkçe) manzum sözlüğü yazılmıştır.

Üçüncü evre: 1878-1918 yılları Avusturya-Macaristan dönemi Boşnakça dili. Boşnakların yaşantısı ve kültüründeki en büyük yeniden doğuş Türklerin çekilmesi ve 1878 yılında Avusturya-Macaristan'ın gelmesiyle yaşanmıştır. O zamana kadar insanlar, yazılı Boşnakça için çoğunlukla Arapça alfabetini, yer yer Bosançica alfabetini ve Vukovar

bölgesinde Kiril alfabesini kullanmışlardır. Türklerin çekilmesiyle Arapça alfabe hala kullanımda kalmış, Bosançica ise tamamen kaybolmuştur. Arapça alfabesinin reformu yapılmış, buradaki en başarılı isim Dzemaludin Çauşević olmuştur. Bu Arapça alfabesinin reformunun yapılması çok önemliydi, çünkü Müslüman (dini) okullarında kullanılan kitaplar Türkçe dilinde yazılıydı. Türk egemenliğinin sonlarında, Avrupa'ya dönüşün yaşanmasıyla beraber, eğitim alanında da önemli reformlar gerçekleşmiştir. 1891 yılında Latin alfabesiyle çıkan Boşnakların ilk gazetesi “Bosnjak” yayınlanmaya başlanmıştır. Gazetenin ifade netliği, dilsel özgürlük ve sadelik gibi özellikleri ön plana çıkmaktaydı (<http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=65734>).

19.yy'ın 80'li ve 90'lı yıllarında, ana dilde ve Latin alfabe ile yazan Boşnak yazarlar ortaya çıkmıştır. Onlardan en önemlisi Mehmed-Beg Kapetanoviç Ljubuşak idi. Kendisi Boşnakları ruhsal anlamda Doğu geleneğinden kopartmış ve Boşnak kültürünü Avrupa modern kültürüne doğru yönlendirmiştir. Edebiyata ek olarak dil reformunu da gerçekleştirmiştir. Bosna Hersek'te kullanılan resmi dilin adı Boşnakça dili ya da Ülke Dili (Avusturya Macaristan döneminde) olmuştur. Baskın yazı türü Latin alfabesiydi, Kiril alfabesi ise özellikle BH'deki Sırp çevreler tarafından kullanılmaktaydı. Yıllar boyu baskın olan Bosançica ve Arabica alfabeleri ara sıra kullanımda kalmışlardır. Latin ve Kiril alfabelerinin kullanıma girmesi sebebiyle, Arabica tamamen yok olmuş, Bosançica'nın kullanımda kalması için denenen girişimler başarısız olmuştur.

Dördüncü evre: 1918-1991 yılları arasında Yugoslavya dönemindeki Boşnakça dili. Bu dönemde yoğun olarak Sırpça-Hırvatça ve Hırvatça-Sırpça dillerinde yazılmış ve okunmuştur. Bu dönemde, Boşnakça dili isminin kullanılması da yasaklanmıştır. Sırpça-Hırvatça ve Hırvat-Sırpça dillerinin ortaya çıkmasına paralel olarak, Bosançica ve Arabica alfabeleri tamamen yok olmuşlardır. Diğer yandan, Latin ve Kiril alfabeleri yoğunlukla kullanmaya başlanmıştır. 1970-1980 yılları arasında, Boşnakça dilinin özelliği tanınmış, ancak isim olarak kullanım hakkı verilmemiştir. 1973 yılında, Abdulah Skaljiç'in Sırpça-Hırvatça ve Hırvatça-Sırpça dilindeki Türkçe kelimeler sözlüğü, 1977 yılında ise İsmet Smailoviç'in Bosna Hersek'te Oryantal Kökenli Müslüman isimler adlı kitabı yayınlanmıştır. İki Dünya Savaşı arasında Boşnakça dili, Boşnakların halk konuşmalarında ve Boşnak edebiyatında korunmuştur. Dili eserlerinde koruyan ve kullanan en önde gelen Boşnak yazarlar şunlardır: Zija Dizdarević, Hamza Humo, Alija Nametak, Hasan Kikić, Enver Čolaković (<http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=65734>).

Beşinci evre: 1991 yılından günümüze kadar Boşnakça dili. Bu evre, Boşnakça dilinin gelişimi açısından en önemli aşamadır. 1984 yılında Boşnakların dili, kimliği ve Boşnakça dili hakkında ilk kapsamlı çalışma yayınlanmıştır. XX. yy'ın 90'lı yıllarında, Boşnakların %90'ı ana dillerinin Boşnakça olduğunu bildirmiştir. 1991 yılında, 80 yıldan uzun bir süre sonra, isim olarak Boşnakça dili tekrar kullanıma girdi. Modern çağda, İslam literatüründe, dini yaşamda ve dini okullarda Boşnakça dilinin korunması konusundan bahsetmek önemlidir. Kur'an-i Kerim'in Boşnakça diline (diğer 6 dil arasından) Besim Korkut tarafından 1977 yılında tercüme edilmesi bunun önemli bir örneğidir. Modern Boşnakça dilinin kökenlerine dönen Boşnak yazarlar, hem şiir hem de nesir yazarak her türlü dil özelliklerini koruyup beslemektedirler (<http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=65734>).

2.5. Mimari

Bosna Hersek topraklarında eski zamanlardan beri ideolojik açıdan farklı olan medeniyetler zaman zaman karşı karşıya gelerek çatışmışlar ya da bir araya gelmişler ve kendi sınırlarını belirlemişlerdir. Batı ve Doğu İmparatorluğu'na bölünen Roma döneminden başlayarak, Barbarlar, Bizans ve Frenk talepleri ve işgalleri, Macar, Osmanlı, Venedik, ve Habsburg İmparatorlukları döneminde de neredeyse kesintisiz olarak bu ülke birilerinin sınırını oluşturmaktaydı. Bu nedenle, büyük kültürlerin ve medeniyetlerin sınırlarında yaratılmış ve biriktirilmiş Bosna Hersek'in mimarisi ve diğer sanat türleri, zıtlıkların birliğinin kolektif biçimleridir (Kurto, 1998).

Tüm İslami sanat ve mimari mirasının içinde, üç kıtada altı yüzyılı aşan idaresiyle Osmanlı dönemi özel bir yere sahiptir. Türk tarihçi Ekrem Hakkı Ayverdi'nin yaptığı araştırmaya göre, Osmanlılar kendi egemenlikleri döneminde eski Yugoslavya ülkelerinin topraklarında 6.600'ün üzerinde kamu binası inşa etmişlerdir. 15 yy'ın sonunda ve 16.yy'ın başında Osmanlıların Saraybosna dahil oryantal görüntüye sahip şehirleri yoğun bir şekilde fethetme kampanyasını yürüttükleri iyi bilinmektedir. Günümüz Türkiye'sinin sınırları ötesinde Osmanlı medeniyetinin en önemli tarihi merkezi Saraybosna idi. Buna rağmen, Saraybosna Balkanlardaki Osmanlı sanatı ve mimarisinin araştırılması için en doğru noktayı temsil etmekte ve bunu Saraybosna kentinde dar bir alanda Osmanlı döneminden kalma yüzlerce korunmuş yapının bulunduğu gerçeği desteklemektedir. 16.yy. Saraybosna'nın gelişimi açısından altın çağı temsil eder, bu da Osmanlı'nın en büyük siyasi ve ekonomik ilerleme dönemine denk gelmektedir. Günümüz Saraybosna'da

Osmanlı mimarisinin geniş bir tipolojik yelpazesine rastlamak mümkündür. Bu mimari büyük ölçüde korunmuş ve bu şekilde yeniden restore edilmesi ve özel tarihi koşullarda gelişmiş bir toplumun medeni özelliklerini doğru bir şekilde anlaması için uygundur. 16.yy'da Saraybosna'da camilerin yanı sıra, medreseler, bezistanlar, tekkeler, evler, hanlar ve köprüler inşa edilmiştir. Çoğu mimari eser olduğu gibi, kubbeli camiler de 1518 ile 1565 yılları arasında inşa edilmiştir. *Yugoslavya Topraklarında İslam Sanatı* adlı kitapta, 1531 yılında inşa edilen Gazi Husrev-Bey Camisinden özellikle bahsedilmektedir. Gazi Husrev Bey Camisi Osmanlı mimar Acem Esir Ali'nin projesine göre Saraybosna'da inşa edilmiştir. Bu cami, günümüz Türkiye'sinin sınırları dışındaki en önemli Osmanlı mimari eserini temsil etmektedir. Sultan II. Bayazıt'ın torunu olan Gazi Husrev Bey'in camisi, Saraybosna için çok önemli olduğu kadar bütün Osmanlı medeniyeti ve kültürü için de birçok sebepten ötürü önemlidir. İhtişamı ve lüks tarzı ile cezbeden Saraybosna'daki kubbeli camilerden biri de II. Mehmet /Fatih Sultan Mehmet'in camisi, bizdeki bilinen adıyla Hünkâr Cami (Careva dzamija) dir. Bu cami, Saraybosna'nın kurucusu İsa-Bey İshakoviç tarafından Fatih Sultan Mehmet adına 15.yy'da inşa edilmiştir. Osmanlı-İslami inşaat faaliyetlerinin başyapıtlarından biri olan Ali Paşa Cami, Budim Beylerbeyi ve Bosna Sancakbeyi Ali Paşa'nın vasiyetiyle inşa edilmiştir. Ders kitabı örneği olarak inşa edilen bu klasik Osmanlı tarzı tek kubbe caminin 1560. yılında inşa edildiği kabul edilir. Taş süslemeleriyle öne çıkan ve mihrap ile mimberi ile Bosna Hersek'teki en güzel kubbeli camilerden biri olarak Kabul edilen Ferhat Bey Camisi, yada Ferhadiya'dır. Bu cami, Ferhat Bey Vukoviç Desisaliç tarafından 1561. yılında inşa edilmiştir (Kurto, 1998).

2.6. Bosna Hersek Halk Müziği Geleneği, Oyunlar ve Enstrümanlar

Bosna Hersek halk müziği esas olarak iki temel stilde farklılık gösterir. İlki, şehirlerde Osmanlı yönetimindeki güçlü İslami etki altında ortaya çıkmış, ikincisi ise köy halkı ile bağlantılıdır. Yabancı etkilerden en az etkilenen ayinle ilgili şarkılar, orjinalliğini koruyabilmiştir. Bunlar çoğunlukla düğün şarkıları, yalnızca erkeklerin seslendirdiği kutlama şarkıları, ya da kadınların seslendirdiği şarkılar. Şehir vokal müziği iç mekan ortamları için belirgin bir şekilde uyarlanmıştır. Kadınlar enstrüman eşliği olmadan, erkekler ise saz eşliğinde söyler. Bugün *Sevdalinka*¹ adıyla bilinen bu şarkıların sözleri

¹“Sevdalinka” terimi Arapça aşk, sevgi ve tutku anlamına gelen „sevda“ kelimesinden gelmektedir. Türkler bu kelimeyi Araplardan almıştır, Bosna Müslümanları ise Arapça “sāwda” ya da siyah safralı melankoli durumunu belirleyen vücuttaki dört sıvıdan biri – kelimesine “H” harfini ekleyerek „sevdah“ kelimesini

genellikle aşk ya da balad özelliğini taşımaktadır. Çok sesli söyleme stili müzik pratiğinden neredeyse tamamen kalkmış, ancak bazı köylerde hala bu stil kullanılır (Silic, 2008).

Bosna Hersek'teki halk oyunları, folklore gruplarının çok fakir ve benzer programlarına rağmen, çok karmaşık mekânsal-koreografik oyunlardır. Oyunlar farklı yerlerde oynanır, bunlar: evler, bahçeler, çayırklar, nehir boyu uzanan alanlar, meydanlar, fuarlar ve halkın geleneksel olarak toplandığı alanlarda. Oyunlar, aile şenliklerinin, halk adetlerinin ve iş başarılarının bir parçasıydı. En eski halk oyunları Bosna Krayina bölgesi ve Batı Bosna bölgesinde korunmuştur, bunlar: şarkı eşliğinde yavaş halaylar, müziksiz yapılan ve sağır/dilsiz horalar olarak bilinen daha dinamik halaylardır. Batı Hersek bölgesinde, oyunlar şarkı ya da müzik eşliği olmadan yapılır, bu tip oyunlara sessiz halay denir. Flüt eşliğinde zıplamalı oyun oynanır. Doğu Hersek bölgesinde, şarkı eşliğinde oyunlar ve mimik-dram halayları yapılır. Yavaş, yürümeli halaylar da yapılır. Dairesel şekilde oynanan halayların dışında iki sıra halinde oyunlar da oynanır (Dopuda, 1986). Orta Bosna bölgesinde, sıradan halaylar ve mimik-dram halaylarının dışında, paun, bimber, pletikolo ve diğer oyunlar da oynanır. Bir erkeğin birkaç kız ile diyalog yaptığı özel oyun türleri de vardır. Müziksiz oynanan oyunların dışında, Foynica, Zenica ve Travnik bölgelerinde tef, saz eşliğinde oynanırdı. Bosna Hersek'te, toplu oynanan halk oyunları ve danslarının büyük bir çoğunluğu halaylardır. Burada, psikolojik içerik, amaç, karakter, üslup, teknik kompozisyon ve biçim bakımından çeşitlilik söz konusudur. Kişi sayısı dah az, yada çok, çift ya da tek sayı şeklinde olabilmektedir. Temel fark, açık ya da kapalı daire, bağlı ya da kopuk halay şeklindedir. Halay ile söylenen şarkılara halay şarkısı/ "kolska" adı verilir. Ritmik eşlik yerine bazen nesnelere vurma eylemi yapılır. Oyunlar genellikle halk enstrümanları eşliğinde yapılır. Bazı halaylarda müziğin ritmi ve adımların ritmi arasında zaman zaman ya da kalıcı olarak aritmik bir ilişki gözlemlenir. Ortak özellikler taşıyan

türetmişlerdir. Bir asır önce Sevdalinka yalnızca halk geleneği değildi. Tüm bu süre boyunca, insanlar şarkı içinde yaşarken, şarkı da onların içinde yaşamaktaydı. Bugün, Sevdalinka görüntüleri, yarım hissedilen kokuları ve geçmiş egzotik dünyanın şehvetini, yani Boşnakların geçmiş hayatını, görsel ve ahlaki değerlerine dayalı olan çok eski bir geleneğini andırmaktadır. Sevdalinka'nın meydana geldiği oryantal İslam medeniyetinin Ortaçağ Bosna kültürüne olan aşamalı etki süreci, 15.yy'ın ikinci yarısından 20.yy'a kadar sürmüştür. 16.yy'ın başlarında Bosna topraklarında, kentsel uygarlığın tüm maddi yönleriyle, Sevdalinka müziği ve sözleri için ilham kaynağı olacak düzinelerce kent yerleşkesi kurulmuştur, bunlar: "mahalleler" – Taş yol sokaklı yerleşkeler - " kaldırmli sokaci " – Arnavuk kaldırımlı sokaklar, beyaz evler, „dört taraflı çatılı“ ve çatı katlı „şehir evleri“, pencerelerde muşabaklar/kafesler“ ve „kapıcıklar“ – caddeye bakan balkonlar, çok pencereli evler, „hamamlar“, „Caravanseraies“, „tekkeler“ –“köprüler” – nehir üzerine kurulan küçük köprüler vb. Sevdalinka Bosna halkının hayatındaki entellektüel geleneğin tüm yönlerini görüntüler: çiçekli bahçeler, balkonlu beyaz evler, „aşk yaşama bahçeleri“ – flört etme, aşkı kademeli olarak ilerletme – „pencer“ – aşk görüşmesi için ayrılan pencere... Bu şarkı sözlerinden, o dönemdeki Bosna hayatının net bir görüntüsünü elde edebiliriz.

bazı halay çeşitlerinin isimleri ve adları daima mantıklıdır. Örneğin, “kolanje” kavramı, dairesel adım atma, daire çizme anlamına gelir. Bazı halaylar isimlerinde daha detaylı bir etiket taşır (Dopuda, 1986).

- Halay türleri cinsiyete ve yaşa göre gruplanabilir: Kız Halayı, Erkek Halayı, Yaşlı Halayı;
- Meydana geldiği zamana göre gruplanabilir: Eski, en Eski, Yeni;
- Oynandığı koşullara göre: Bahar, Düğün, Gerdek, Gelin, Üzüntülü, Ölü;
- Karakterine göre: Sessiz, Dinamik, Sert;
- Eşliğine göre: Sessiz halay, Şarkılı Halay, Flüt eşliğinde halay, Çiftli flüt eşliğinde halay; Hareket yönüne göre: Dairesel halay, öne doğru adım atılan halay, bir tarafa doğru ilerleyen halay, iki taraflı halay;
- Kişileri duruşuna göre: Yuvarlak, Tek sıra, Daire içinde daire;
- Adım sayısına göre: İkili, Karşılıklı, Üçlü, Dörtlü vs.
- Adım şekline göre: Romica, Şepica, Ayak üstü, Koşar Adım, Zıplar Adım, Diz çökmeli, yana sallanmalı vs.
- Yerlerin isimleri göre: Janja, Kozarac, Podrmeç, Zegaran, Boračko, Ostoyničko vs.
- Yüksek ihtimalle iyi oyun oynayan kişilerin isimlerine göre; Ya da birinin hatırası için; (“Lijepa Mara kolo vodi” / “Güzel Mara Halay Başı”, “Milica je večerala”/ “Milica Akşam Yemeğini yedi” ya da “Bosna’dan Mektup Geldi”) (Dopuda, 1952).

Bosna Hersek geleneksel folklor enstrümanları açısından oldukça zengindir. Burada, çiftli flüt, zurna, ağaç trompet, hayvan boynuzu gibi enstrümanlardan bahsetmek mümkün. Kuzey Bosna halkı arasında zurnaya iki davul eşlik ederdi. Telli enstrümanlardan en meşhur olanları: bağlama, cura, tambura, sazdır. İki telli tambura, epik şarkılardan eşlik olarak kullanılır, dört telli tambura ise, oyun ve danslarda eşlik için kullanılır. Davulların yanı sıra tef de kullanılırdı. Bosna Hersek müziğinde, akordeon önemli bir role sahiptir ve bu enstrüman hala bugün sevdalinka ve çeşitli geleneksel oyunlarda kullanılır (Talam, 2014).

3. BOŞNAKLARIN TÜRKİYE'YE GÖÇLERİ

Bilindiği üzere göç, toplumu ve sosyal ortamı değiştirir ve bireyin hayatındaki doğal, ekonomik, siyasi ve diğer alanlara yeni bir adaptasyonu ile sonuçlanır. Göçü, toplumdaki diğer değişimlerden ayıran ana faktör, göçmenlerin eski sosyal ve ekonomik ilişkilerini değiştirmeleri ve yeni bir bölgeye yerleşen kişilerin yeni ilişkiler kurdukları gerçeğidir. Göcün çeşitli nedenleri vardır: ekonomik, siyasi, şiddet (savaşlar) ve diğerleri. Tarihsel olayların sonucunda oluşan zorunlu göçler, her bir bireyin üzerinde derin izler bırakırlar.

Tarihi boyunca Bosna Hersek büyük kültür – medeniyet merkezlerine (Roma ve Bizans, Viyana ve Konstanstinopolis, Doğu ile Batı, Akdeniz ile Orta Avrupa...) nazaran periferik bir konumda durmakta ve onların etkilerini kabul etmekle beraber, bu etkilerin birbiriyle etkileşimde olduğu ve dönüştüğü kendi sosyo-kültürel alanını da yaratmaktadır. Bosna Hersek tarihi, şu dönemleri kapsamaktadır: Paleolitik ve İliya kabile birlikleri, Ortaçağ, Bosna Krallığı, Osmanlı ve Avusturya Macaristan İmparatorluklarının dönemi, Yugoslavya Krallığı ve Sosyalist Yugoslavya ve 1992-1995 savaşı sonrası dönemi. Her yeni iktidarın gelmesiyle beraber toplumda bazı değişiklikleri getirmekteydi. Osmanlı İmparatorluğu'nun bugünkü Bosna Hersek topraklarına gelmesiyle beraber, toplumun her segmentinde çok büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Dört yüzyıllık idare süreci, dil, kültür, gastronomi, davranış biçimi, din, halkın inançları, batıl inançlar, gelenekler ve adetlerin gelişimi üzerinde önemli etkiye sebep olmuştur. İmparatorlukların ve iktidarların değişimiyle birlikte, Bosna Hersek'te çeşitli göçler, zulümler ve savaşlar meydana gelmiş ve bunlar da Bosna Hersek halkının demografik görüntüsünü önemli ölçüde etkilemiştir. Avusturya Macaristan'ın Bosna Hersek topraklarına gelmesiyle beraber Boşnakların göç ederken yeni memleket olarak kültürü, dini ve yaşam biçimi dolayısıyla onlara yakın olan Türkiye'yi seçmesi son derece doğaldı. Osmanlı – Kutsal İttifak Savaşlarından sonra (1683-1699 yılları arasında) Türkiye, pek çok nedenden ötürü topraklarından ayrılmak zorunda kalan Bosna Hersekli vatandaşlar için bir sığınak haline gelmiştir (Emgili 2012). Aynı şekilde Türkiye, 1800'lu yıllardan sonra Bosna Hersek'ten göç eden halkın da yeni vatani haline gelmiştir. Osmanlı Balkanlar'dan çekilmeye başladıktan sonra, onların yerel ortakları da Balkanlardan göç etmiş ve onlarla beraber göç eden birçok göçmenin yeni ikametgah adresi Türkiye olmuştur. Bu göç eden halk çoğunlukla Boşnaklardı. Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra, Bosna Hersek Avusturya-Macaristan tarafından işgal edilmiştir.

İşgal büyük korku ve karışıklığa neden olmuş ve halk vatanlarını terk etmek zorunda kalmıştır. (Emgili, 2012).

Bosna Hersek'in Avusturya Macaristan tarafından işgalinden sonra, 1918 yılına kadar Bosna Hersek halkının Türkiye'ye göçleri beş dalga halinde yaşanmıştır. İlk büyük göç 1878 yılında, Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun işgali sonrasında yaşanmıştır. İlk göçmenler Bosanska Krayina bölgesinden, daha sonra Hersek ve Orta Bosna bölgelerinden gitmişlerdir. Göcün sebepleri çeşitliydi: birçoğu hayatını kurtarmak için, bazıları mal varlıklarını ve statülerini korumak için, bazıları da Müslüman olmayan bir iktidarı kabul etmedikleri için göç etmiştir. İkinci göç 1882 yılında olmuştur. Bu göçün sebebi, Boşnakların isyanına da yol açan Boşnaklara karşı Avusturyalıların başlattığı zorunlu askeri hizmeti olmuştur. Göcün üçüncü dalgası 1900 yılında Dzabiç'in hareketi² ile beraber yaşanmıştır. 1908 yılında Avusturya Macaristan'ın Bosna Hersek'i kendi bünyesine katması ile birlikte dördüncü göç dalgası yaşanmıştır. Beşinci göç dalgası ise 1918 yılında yaşanmıştır (Dervisevic, 2006).

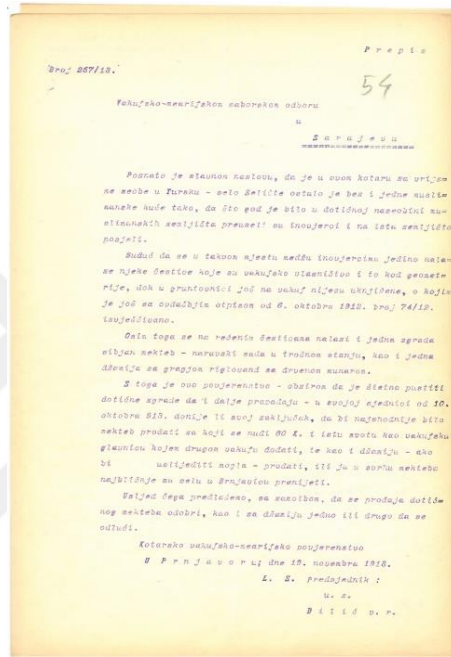

Resim 3.1. Türkiye topraklarına gelen Boşnak göçmenler

Bosna Hersekli nüfusun Türkiye'ye göç etme nedenleri çeşitlidir: Birinci neden olarak, 19 ve 20. yy'da yaşanan Balkan Harpleri'nde sivillere karşı uygulanan adaletsizlik ve

²Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun işgali ile teşvik edilen Katolik Kilisesi, Boşnakların Katolikliğe dönüştürülmesi için agresif bir propagandaya öncülük etmiştir. 5 Mayıs 1899 tarihinde, Mostar'da bin üzerinde Boşnağı katılımıyla, müftü Dzabiç'in başkanlığında 12 üyeli bir komite kurulmuştur. Ali Fehmi ef. Dzabiç çoğunlukla Mostarlı olan küçük bir grubun başına geçer ve Ülke hükümetinin Boşnakların din, eğitim ve vakıf işlerine doğrudan müdahalesine karşı memnuniyetsizliklerini ifade eder ve Ülke hükümetinin karışamayacağı özerk dini kurumların kurulmasını talep eder. Yeni gelen iktidar ile çatışmaya girmekten çekincelerin olduğu dönemde, Dzabiç, Ülke hükümetine karşı Müslümanların memnuniyetsizliğini dile getiren ilk şahıs olmuştur. Katolik kilisesinin Müslümanların dönüştürülmesine yönelik faaliyetlerini Müslümanlar açısından bir tehdit olarak gören Dzabiç, katı ve kararlı bir muhalefet ile bu süreci durdurmayı başarmıştır. Daha sonra, Dzabiç Hareketi olarak isimlendirilecek olan bu faaliyetler, Müslümanlara daha önce olduğundan çok daha elverişli bir konum sağlayacaktır. Bunun, BH'deki Müslümanların genel durumu üzerinde olumlu bir etkisi olacaktır.

zulümlerdir. Göç kaçınılmazdı, çünkü Müslüman nüfus katledilmekteydi. Balkalardaki Müslümanlara karşı yapılan zulümler ve yaşanan göçler, Avsturya-Macaristan ordusunun işgali ile başlamıştır. Balkan Harpleri döneminde göçlerin en önemli nedenlerinden biri, dini baskılar olmuştur. Bosna Hersek'te, Müslüman olan Boşnaklara karşı yapılan zulümlere tanıklık eden 1913 yılı Prnjavor Bölgesel Vakıf-Maarif Temsilciliği'nin yazısı mevcuttur. Aynı zamanda, o köyde bir zamanlar Müslümanların yaşadığına ve bir caminin olduğuna tanıklık etmektedir.³

Resim 3.2. Prnjavor Bölgesi Vakıf-Maarif Temsilciliği'nin Yazısı

Üçüncü sebep ekonomiktir, bu sebep de ek önemlileri arasında yer almaktadır. Çeşitli metotlar kullanan saldırganlar, ekonomik nedenlerden dolayı halkı göç etmeye zorlamışlardır. Bu metotlardan biri, Müslüman ve Türk nüfus tarafından kullanılan mal

³Selişte köyü, Avusturya Macaristan'ın Bosna Hersek'e gelmesiyle beraber meydana gelen Boşnak halkının Türkiye'ye kitlesel göç olayları ile bağdaştırılabilir. Bildiği üzere, tüm köyler ve yerleşim yerleri terk edilmekteydi. Evler, arsalar, otlaklar, meyve bahçeleri, ormanlar ve camiler bomboş bırakılıyordu. Prnjavor şehri yakınlarında bulunan ve sevgili komşularımızın yaşadığı Selişte köyünün başına da böyle bir olay gelmiştir. Eskiden orada Müslümanlar yaşıyordu, kendi çiftlikleri, evleri, camileri, mektepleri ve diğer vakıf malları vardı ve bununla ilgili 19 Kasım 1913 tarihin ve 257/13 (yazının şuan ki sayısı: UM-1-54/1914) sayılı Prnjavor Bölgesel Vakıf-Maarif temsilciliğinin bir yazısı tanıklık etmektedir. Bu yazıda şöyle belirtiliyor: „Türkiye'ye yaşanan göçler nedeniyle, bu ilçenin Selişte köyünde hiçbir Müslüman ev kalmamıştır ve Müslümanların sahip oldukları her ne varsa, başka dinden olanlar tarafından ele geçirilmiş ve işgal edilmiştir.“ Saraybosna'daki Vakıf-Maarif Meclis Komisyonu'na iletilen ilgili yazıda belirtildiği üzere, Vakıf mülkünün yok olmasına izin vermek yazık olacaktı, bu nedenle Prnjavor'daki Bölgesel Vakıf-Maarif Temsilciliği 10 Ekim 1913 tarihinde yaptığı oturumda, mektebi ve camiye satma kararı almış, satıştan elde edilen gelir herhangi başka bir vakfın bütçesine aktarılacaktı. Prnjavor Bölgesel Vakıf-Maarif Temsilciliği, caminin satılmaması durumunda yakınlardaki Brnjavica köyüne taşınmasını önermiştir, bunun için de yetkililerden onay alınması istenmiştir.

varlıklarının (evler, tarım arazileri, ürünleri) zorla alınması olmuştur. Halkı göç etmeye zorlamak amacıyla her türlü hayat şartlarını zorlaştırma yöntemini uygulamışlardır. Bunun yanı sıra, vergilerin sürekli artmasıyla ülkedeki ekonomik şartlar zorlaştırılmıştır. Tabii ki daha farklı nedenler de vardır, ancak en bu üç neden en önemlileri idi (<http://www.zambak.ba/turkiye-bosnaklari--goc-hakkinda-2889m.htm>).

19. yy'ın sonlarında, Balkanlardan gelen göç dalgası nedeniyle Anadolu bölgesinin nüfusunda önemli değişiklikler yaşanmıştır. Göçmen sayısının devamlı artışına paralel olarak Anadolu nüfusu da artmaktaydı. Gelen ilk göçmenler kırsal bölgelere yerleşmiştir. Daha sonra, büyük şehirlere yakın bölgelere yerleşmişlerdir. Bu anlamda, 1881-1892 yılları arasında göçmenlerin geldiği Ankara ve Çorum yakınlarında bulunan yerleşim yerleri örnek olarak verilebilir. Bosna Hersek'ten Avusturya Macaristan döneminde göç eden Boşnaklar, Bursa, Eskişehir, Ankara, İstanbul, Karamürsel, İnegöl, Biga, Afyonkarahisar, İzmir ve Adapazar bölgelerine yerleşmişlerdir. Başta İzmir, Adapazar, Yalova ve Bursa olmak üzere, Marmara Bölgesi'ne yerleşmişlerdir. 1912 yılında göç eden Boşnaklardan bazıları Çanakkale bölgesine yerleşmişlerdir. Bunun yanı sıra, Karamürsel'de de birçok Boşnak köyü bulunmaktadır. 1910 – 1935 yılları arasında, 100.000'den fazla Boşnak göç etmiş ve böylece topraklarını Katolik ve Ortodoks Hıristiyanlara bırakmıştır. Bu göçler Yugoslavya zamanında da devam etmiştir. Bu dönemdeki göçler daha çok Bosna, Sancak ve Karadağ bölgelerinden olmuştur. Türkiye hükümeti bu Boşnak nüfusa toprak vermiştir. Bazı göçmenler şehirleri tercih ederken, bazıları dağlık alanları ve köyleri seçmişlerdir. Bu dönemde yaklaşık 100 bin Boşnak Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'ye göç eden Boşnaklar, çoğunlukla aynı yerlerde yaşamış ve bir süre sonra Boşnak köyleri ve mahalleleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Çoğunlukla kendi aralarında evlilik yaparlarmış (Bosnalı Bosnalı ile) ve yakın zamana kadar Türk nüfus ile karışmıyorlardı. Göç eden Boşnakların büyük bir çoğunluğu zanaatkardı, dolayısıyla toplumda ekonomik varlıklarını sürdürmekte zorluk çekmemişlerdir. Göçmenlerin karşılaştığı en büyük problem dil olmuştur. Türkçe bilmiyorlardı. Yaşadıkları evler eski Boşnak tipi evlerine çok benzer görünümdedir (Dervisevic,2006)

1934 yılında Türkiye Cumhuriyeti Türkiye'ye gelen göçmenlerle ilgili bir Yasa çıkarmayı planlamıştır. Bu Yasa, Türkiye'ye göç eden göçmenlerin sorunlarını ve göçmenlerin kabul edilmesine ilişkin komşu ülkelerle yapılan müzakereleri ele alacaktı. İlk başta müzakereler, 1934 yılında projeyi hazırlayan Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti ve komşu ülkeler ile yapılmaktaydı. Bu proje ile 5 yıllık süre içerisinde 200.000 Boşnağın “zorla”

Türkiye'ye göç etmesi planlanmaktaydı, böylece Yugoslavya, Yunanistan ve Bulgaristan Müslüman nüfusla olan sorununu çözecekti. Projenin başında, Boşnak nüfus Türkiye'nin İran ve Irak sınırına yerleştirilecekti. Bu dönemde göç eden Boşnaklar, Elazığ ve Erzincan bölgelerine yerleşmişlerdir. Kısa bir süre sonra, bu bölgelerden nüfus Türkiye'nin Batı bölgelerine taşınmaya başlamıştır. Bazıları bölgeye uyum sağlayamadıkları için göç ederken, bazıları ise Türkiye'nin batısında yaşayan akrabalarını aramaktaydı. İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirler göçmenlere çok daha fazla fırsat sunmaktaydı. Çalışmaya başlamak ve daha iyi ekonomik koşullara sahip olmak için, göçmenler daha büyük şehirleri tercih etmekteydi (Kırbaç, 2012)

Bosna Hersek'ten Türkiye'ye göç dalgalarının en büyüklerinden biri 1992-1995 yılları arasında yaşanan savaş döneminde tekrarlanmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından yapılan sayıma göre, 20 bin kişi Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Göçmenlerin büyük bir çoğunluğu, İstanbul'a Pendik ve Bayrampaşa'da yaşayan akrabalarının yanına gelirken, diğerleri Kırklareli'deki mülteci kampına yerleştirilmiştir. Bosna Hersek'ten gelen göçmenler üzerinde yapılan araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır: Türkiye nüfusunun çoğunlukla Müslüman olması nedeniyle, Türkiye'ye göç etmenin nedenleri yalnızca kültürel ve geleneksel benzerliklerden ötürü değil, aynı zamanda dinden ötürü de yaşanmıştır. Onlara göre, Türkiye Bosna Hersek nüfusu için güvenli bir ülke idi. Mülteciler çok sayıda sorunla karşılaşmıştır: parasızlık, Türkçe'yi bilmemeleri, bilmedikleri bir çevre, evsizlik ve işsizlik. Çoğu göçmen kendi statüsüne uygun bir iş bulamamıştır. 1996 yılında imzalanan Dayton Anlaşması ile Bosna Hersek'te kısmi barış sağlanmıştır. ABD, her iki tarafın da baskısı sonucunda sorunu geçici olarak dondurmıştır. Bunun üzerine, Türkiye'de yaşayan Bosna Herseklilerin bir kısmı ülkelerine geri dönerken, bazıları Avrupa'ya göç etmiştir. Türkiye'ye göç eden Boşnakların sayısı yaklaşık olarak 500 bindir. Ancak bu sayı, bugün Türkiye'de yaşayan Boşnakların sayısı değildir, çünkü Türkiye'de nüfusun artmasıyla beraber bu sayı da doğal olarak artmıştır (Kırbaç, 2012).

3.1. Boşnakların Türkiye'de Yaşadıkları Yerler

19. yy'ın sonunda, Bosna Hersek halkının Türkiye topraklarına büyük göçleri yaşanmıştır. Bir önceki bölümde belirtildiği gibi, bu göçler beş dalga halinde olmuştur. Bu göçler Türkiye nüfusunun artışını da önemli ölçüde etkilemiştir. İlk göçmenler kırsal ya da dağlık

bölgelere yerleşmiştir. Zaman geçtikçe, göçmenler büyük şehirlerin yakınlarındaki yerleşim yerlerine taşınmışlardır (Kırbaç, 2012). Yıllar geçtikçe, Türkiye’deki Bosnalı göçmenlerin sayısı artmıştır. Türkiye topraklarında Boşnaklar kendi köylerini oluşturmuştur. Türkiye’deki hayatlarının başlangıcında, Boşnaklar kapalı topluluklarda yaşamış ve Türkiye nüfusuyla karışmıyorlardı. Çok yakın geçmişe kadar kendi aralarında evlenmişlerdir (Boşnaklar Boşnaklarla). Boşnak köylerinin dışındaki diğer bölgelerle iletişim kurmaları zordu. En büyük soruları dildi, çünkü göçmenler Türkçe bilmiyorlardı ve Türkçe bilme zorunluluğu doğduktan sonra gündelik hayatların kullanmaya başlamışlardır.

Boşnakların yerleşmeleri, Adapazarı, İzmit, Yalova ve Bursa gibi Marma bölgesinin şehirlerinde daha yoğundu. 1912 yılında gelen Boşnaklardan bazıları, Çanakkaleye yerleşmişlerdir. Karamürsel’de birçok Boşnak köy var. İzmir, Burhaniye ve Ayvalık gibi yerler iklim ve toprak açısından zengin yerlerdi, bu nedenle bu bölgelere gelen Boşnak göçmenlerin ekonomik açıdan sıkıntıları olmamıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün Türkiye’de iktidara gelmesiyle beraber çok şey değişmiştir. Türkiye’de yeni bir çağ başlamıştır. İslamlaşma süreci ve laiklik, yeni devletin en önemli yeniliklerdendi. O sırada, Müslüman göçmenler arasında eğitilmiş olanlar daha kolay iş bulabilmişlerdir. Yugoslavya Krallığı ile 1934 yılında yapılan müzakerelere dayanarak, Türkiye’de yaşayan Boşnak mültecilerin sayısında artış beklenmekteydi. Buradaki plan, Yugoslavya’da yaşayan 200 bin Boşnağın 5 yıllık süre içerisinde Türkiye’ye gönderilmesi, böylece Müslüman nüfusu “sorunu” çözülmüş olacaktı. O dönemde gelen Boşnak göçmenler Elazığ ve Erzincan şehirlerine yerleştirilmişti (Kırbaç, 2012).

Boşnak nüfusu sıklıkla bir yerden başka bir yere taşınmaktaydı. Daha önce gelen Boşnaklar, sonradan gelen akrabalarına yardımcı olmaktaydı. Böylece Boşnakların büyük bir çoğunluğu, akrabalarının yaşadığı Türkiye’nin Batı bölgelerine yerleşme kararı almıştır. İzmir ve İstanbul gibi şehirler, göçmenlere iş bulma ve para kazanma fırsatını vermekteydi. İstihdam fırsatları nedeniyle büyük şehirler daha cazip hale gelmekteydi. İstanbul’daki Boşnaklar; Pendik, Yeni Bosna, Bayrampaşa, Beşyüzevler, Alibeyköy, Zeytinburnu ve Küçükköy gibi yerlere taşınma kararı almışlardır. Daha önce gelen Boşnak göçmenler, Fatih, Edirnekapı ve Eminönü ilçelerine yerleşmişlerdir. Bosnalı göçmenler ilk beş yılında, vergi ödemekten serbestti, bu da onlara çok büyük destek olmuştur ve iş hayatlarının başlangıcını kolaylaştırmıştı. 1960 yıllarında gelen göçmenler, fabrikalarda iş bulmuştur. Türkçe’yi dostları sayesinde ya da çalıştıkları iş yerlerinde yavaş yavaş

öğrenmekteydiler. O dönemde, ne devletin ne de Türkiye'deki STK'ların gelen göçmenler için herhangi bir dil kursunu başlatmamış olmaları büyük bir sorunu teşkil etmekteydi. Bu nedenle, kadın nüfusu çoğunlukla evde zaman geçirdiği ve Türk toplumu ile çok sınırlı temas içinde oldukları için iletişimde daha fazla zorluk çekmiştir. Daha genç nesiller, okula başladıkları için dili daha hızlı öğreniyorlardı. Daha önce de belirtildiği gibi, zaman geçtikçe Boşnak nüfusu gitgide Türk nüfusla karışmaya başlamıştır. Karşılıklı evlilikler başlamış. Ancak, Boşnaklar hala geleneklerini, adetlerini, dillerini korumuşlar, fakat göçmenlerin dördüncü ve beşinci nesilleri Türk toplumuna başarılı bir şekilde uyum sağladıkları için Boşnak geleneklerini ikinci plana koymuşlardır (Bandzovic, 2006: 58).

3.1.1. Türkiye'deki Boşnak Köyleri

İL	İLÇE	KÖY
Adana	Ceyhan	Hamdiye
Adana	Ceyhan	Mercimek
Adana	Yumurtalık	Hamzalı
Adana	Yüreğir	Ünlüce
Afyonkarahisar	Sandıklı	Alacami
Amasya	Gümüşhacıköy	Maden
Ankara	Kızılcahamam	Yükarıkise
Ankara	Haymana	Kesikkavak
Ankara	Nallıhan	Tekirler
Ankara	Polatlı	Avşar
Ankara	Polatlı	Çimenceğiz
Ankara	Polatlı	Karapınar
Ankara	Polatlı	Ördekgölü
Ankara	Yenimahalle	Fevziye
Antalya	Akseki	Çimi
Antalya	Elmalı	Zümrütova
Aydın	İncirliova	Beyköy
Aydın	Söke	Güllübahçe
Balıkesir	Ayvalık	Küçükköy
Balıkesir	Ayvalık	Sarımsaklı
Balıkesir	Erdek	Bahlı
Balıkesir	Erdek	Harmanlı
Balıkesir	Erdek	Ocaklar
Balıkesir	Sındırgı	Işıklar
Balıkesir	Susurluk	Alibey
Bursa	İnegöl	Esenköy
Bursa	İnegöl	Fındıklı

Bursa	İnegöl	İnayet
Bursa	İnegöl	Lütfiye
Bursa	İnegöl	Mesruriye
Bursa	Karacabey	Fevzipaşa
Bursa	Kestel	Turanköy
Bursa	Orhangazi	Yeniköy
Çanakkale	Biga	Kalafat
Çanakkale	Biga	Kanlıkısık
Çanakkale	Gökçeada	Tepeköy
Çanakkale	Lapseki	Çataltepe
Çanakkale	Lapseki	Nusretiye
Edirne	Merkez	Bosna
Edirne	Havsa	Bostanlı
Edirne	Havsa	Köseömer
Edirne	Keşan	Yeniceçiftlik
Edirne	Süleoğlu	Akardere
Edirne	Uzunköprü	Çakmak
Edirne	Uzunköprü	Sipahi
Elazığ	Merkez	Akçakiraz
Elazığ	Merkez	Yurtbaşı
Elazığ	Merkez	Yazıkonak
Erzincan	Merkez	Yaylabaşı
Erzincan	Çayırlı	Balıklı
Erzincan	Çayırlı	Hınzırlı
Erzincan	Tercan	Beğendik
Erzincan	Tercan	Çadırkaya
Erzincan	Tercan	Muhacir
Eskişehir	Mihalliçik	Yaylaköy
Eskişehir	Sivrihisar	Güvemli
Eskişehir	Sivrihisar	Hüdavendigâr
Eskişehir	Sivrihisar	Paşakadın
İstanbul	Çatalca	Binkılıç
İstanbul	Silivri	Büyükçavuşlu
İstanbul	Silivri	Değirmenköy
İstanbul	Silivri	Seymen
İstanbul	Şile	Yeniköy
İzmir	Aliağa	Çakmaklı
İzmir	Bornova	Çiçekli
İzmir	Bornova	Doğanlar
İzmir	Bornova	Gökdere
İzmir	Bornova	Naldöken
İzmir	Buca	Karaağaç
İzmir	Buca	Kaynaklar

İzmir	Buca	Kırıklar
İzmir	Çeşme	Alaçatı
İzmir	Çeşme	Dalyanköy
İzmir	Çeşme	Ilıcalar
İzmir	Çeşme	Paşalimanı
İzmir	Çeşme	Şifne
İzmir	Gaziemir	Seydiköy
İzmir	Kemalpaşa	Halilbeyli
İzmir	Ödemiş	Karakova
İzmir	Ödemiş	Mescitli
İzmir	Ödemiş	Ovakent
İzmir	Torbalı	Dağkızılca
İzmir	Torbalı	Doğancılar
İzmir	Torbalı	Tahtalı
İzmir	Urla	Nohutalan
İzmir	Urla	Zeytinalan
Kahramanmaraş	Merkez	Önsen
Karaman	Merkez	Göztepe
Karaman	Merkez	Yuvatepe
Kayseri	Yeşilhisar	Başköy
Kırklareli	Merkez	Dereköy
Kırklareli	Merkez	İnce
Kırklareli	Merkez	Kavakdere
Kırklareli	Merkez	Kavaklı
Kırklareli	Merkez	Kocahıdır
Kırklareli	Merkez	Kuzulu
Kırklareli	Merkez	Ulukonak
Kırklareli	Merkez	Yoğuntaş
Kırklareli	Demirköy	Balaban
Kırklareli	Demirköy	Gökyaka
Kırklareli	Demirköy	Hamdibey
Kırklareli	Koçaz	Taştepe
Kırklareli	Pınarhisar	Yenice
Kırklareli	Vize	Aksicim
Kırklareli	Vize	Balkaya
Kırklareli	Vize	Evrencik
Kırklareli	Vize	Hasbuğa
Kocaeli	Karamürsel	Akkanat
Kocaeli	Karamürsel	Hayriye
Kocaeli	Karamürsel	İhsaniye
Kocaeli	Karamürsel	İnebeyli
Kocaeli	Karamürsel	Karapınar
Kocaeli	Karamürsel	Semetler

Kocaeli	Karamürsel	Oluklu
Kocaeli	Karamürsel	Tahtalı
Kocaeli	Karamürsel	Taşagıl
Kocaeli	Karamürsel	Yalakdere
Kocaeli Karamürsel	Karamürsel	Valideköprü
Kütahya	Merkez	Akköprü
Kütahya	Merkez	Çayca
Kütahya	Merkez	Parmakören
Kütahya	Tavşanlı	Beke
Manisa	Merkez	Karaağaçlı
Manisa	Merkez	Sancaklıbozköy
Manisa	Merkez	Sancaklıçeşmebaşı
Manisa	Merkez	Sancaklığdecik
Manisa	Merkez	Sancaklıkayadibi
Manisa	Merkez	Sancaklıuzunçınar
Manisa	Merkez	Selimşahlar
Manisa	Akhisar	Beyoba
Manisa	Aksihar	Sazoba
Manisa	Saruhanlı	Burhaniye
Manisa	Saruhanlı	İshakçelebi
Manisa	Saruhanlı	Kumkuyucak
Manisa	Saruhanlı	Lütfiye
Manisa	Saruhanlı	Nuriye
Manisa	Saruhanlı	Tiyenli
Niğde	Merkez	Hasaköy
Niğde	Merkez	Konaklı
Niğde	Merkez	Kumluca
Niğde	Merkez	Uluağaç
Ordu	Fatsa	Mağazalarbaşı
Osmaniye	Düziçi	Pirsultanlı
Rize	Merkez	Kasarçılar
Sakarya	Merkez	Aralık
Sakarya	Merkez	Çaykışla
Sakarya	Merkez	Erenler
Sakarya	Merkez	Kuruçeşme
Sakarya	Merkez	Selahiye
Sakarya	Merkez	Serdivan
Sakarya	Merkez	Yazlık
Sakarya	Akyazı	Batakköy
Sakarya	Akyazı	Kuzuluk
Sakarya	Ferizli	Değirmencik
Sakarya	Karasu	Kurumeşe
Sakarya	Kocaali	Aktaş

Sakarya	Kocaali	Kestanepınarı
Sakarya	Kocaali	Küplük
Sakarya	Pamukova	Oruçlu
Sakarya	Sapanca	Ünlüce
Sakarya	Söğütü	Akarca
Samsun	Bafra	Karpuzlu
Samsun	Bafra	Türbe
Samsun	Bafra	Osmanbeyli
Samsun	Havza	Sofular
Samsun	Havza	Taşoluk
Samsun	Vezirköprü	Avdan
Sivas	Gemerek	Burhanköy
Sivas	Gemerek	Dendil
Sivas	Gemerek	Karagöl
Sivas	Gemerek	Tekmen
Sivas	Zara	Alişir
Sivas	Zara	Armutçayırı
Sivas	Zara	Deredam
Sivas	Zara	Dereköy
Sivas	Zara	Kayadibi
Sivas	Zara	Şerefiye
Tekirdağ	Malkara	Ballı
Trabzon	Dernekpazarı	Akköse
Yalova	Merkez	Arabakonağı
Yalova	Merkez	Beşpınar
Yalova	Altınova	Ayazma
Yalova	Altınova	Soğuksu
Yozgat	Boğazlıyan	Belören
Yozgat	Çandır	İğdeli
Yozgat	Çayıralan	Fahralı
Yozgat	Sarıkaya	Babayağmur
Yozgat	Yerköy	Derebağı
Zonguldak	Alaplı	Bektaşlı
Zonguldak	Devrek	Bılık

3.2. Etkinlikler

Bosna Hersek nüfusunun göç ettiği yıllar, yaşam mücadelesi ve onlar için tamamen yeni bir ortamda hayatta kalmaları çok zordu. Bu nedenle, göçmenlerin büyük bir çoğunluğu vatan, memleket, kültür ve anadil özlemi çekmiştir. Ancak, yılların geçmesiyle, halk bu yeni ortama, yeni kültüre ve dile alışmıştır. Kendi değerlerini korumak ve ana kültürlerini

ve ana dillerini unutmamak adına, Boşnaklar, birçok dernek (Boşnak Dernekleri) kurmuşlardır. Bu Dernekleri, Boşnakların yaşadığı neredeyse tüm şehirlerde kurmuşlardır. Bu Dernekler sayesinde kültürel mirası ve gelenekleri koruyabilmişlerdir. Bu derneklerden biri, Bosna Sancak Akademik Kültür ve Tarih Vakfı'dır. Bu Vakfın amacı Türkiye'de yaşayan Balkan halkları arasında dostluğu ve işbirliğini geliştirmek ve pekiştirmektir. Aynı zamanda, bu vakfın Boşnak kültürünü, dilini, sanatını ve halk oyunlarını korumak gibi bir amacı da vardır. Türkiye'de 50 civarında Boşnak Derneği ve 2 Federasyon bulunmaktadır. Federasyonlar; Balkan Türkleri Federasyonu ve Bosna Hersek Kültür Dernekleri Federasyonu'dur. Lakin herhangi bir federasyona üye olmayan dernekler de vardır. 1995 yılından sonra Derneklerin sayısı sürekli artmıştır. İstanbul, Bursa, İzmit, İzmir, İnegöl, Sakarya, Adana Ankara gibi şehirlerde daha büyük dernekler bulunmaktadır.

Türkiye'deki Boşnak Dernekler Boşnakları bir araya getirmek ve geleneği korumak adına yıl içerisinde çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Bu etkinliklerden biri olan "Pita şenliği" ("pita"- bosnak böreği) yıl içerisinde Türkiye'nin farklı bölgelerinde birkaç defa düzenlenmektedir. Geleneksel Boşnak yemeği olan "pita", yani Boşnak böreği, günümüzde de çok popülerdir. Boşnak göçmenler ayrıca yaptıkları Boşnak börekleriyle blinirler. Boşnakların düzenlediği en meşhur etkinliklerden biri de Pita Şenliği'dir. Genellikle köylerde piknik tarzında düzenlenen bu etkinlikler, Boşnak ailelerini bir araya getirmektedir. İlk Pita Şenliği 1995 yılında Adana bölgesinde organize edilmiştir ve o zamandan beri farklı bölgelerde farklı dernekler tarafından düzenlenmeye devam etmektedir. Şenliklerde her aile birkaç çeşit börek yapar (etli, peynirli, ıspanaklı) ve gençler veya kadınlar börekleri katılımcılara dağıtır. Şenliklerde Boşnak halk şarkıları söylenir ve halk oyunları oynanır. Bazı yarışlar da yapılır ve Şenliğin sonunda kazananlara ödülleri verilir. Pita Şenliği'nin yanı sıra, Bosna Hersek ike bağlantılı olan çeşitli diğer kültürel etkinlikler de düzenlenir (konserler, Bosna Hersek filmlerinin gösterimi vs.). Yıl içerisinde Bosna Hersek'ten birçok farklı halk oyunları ekipleri Türkiye'ye gelir ve oranın halk oyunları tanıtılır. Bu tip etkinlikler de genellikle Boşnak Dernekleri tarafından düzenlenir.

Türkiye'de her yıl 11 Temmuz, Srebrenica'da 1995 yılında Boşnaklara karşı yapılan ve 8.372 sivilin öldürüldüğü soykırım anılır. Bu yıl, Srebrenica Soykırımının 23. Anma yıldönümü vesilesiyle İstanbul'da karanfil dağıtıldı. "Bosna Yiğitlik Meydanı" Derneği çerçevesinde faaliyet gösteren Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri İstiklal Caddesi üzerinde

karanfil dağıttı ve böylece Srebrenica Soykırımı için bir anma töreni düzenlediler. Soykırımı ve kurbanları anmak amacıyla İstiklal Caddesi'nde şehit sayısı kadar karanfil dağıtılmıştır. Buradaki amaç, tarihin tekerrür etmemesi için yaşananları bir kez daha hatırlatmaktır.

4. BOŞNAKLAR HAKKINDA TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR

Bosna'nın Osmanlı döneminde özel bir evre, diğer adıyla "Altın Çağ" yaşadığı doğrudur. Ancak, Boşnakların tarihinden bahsedildiği zaman, Osmanlı döneminden önceki tarihten başlamak gerekir. Aksi takdirde, Bosna'da yaşayan diğer halklar kendi amaçları doğrultusunda Boşnakların kimliğini sorgulamak adına şunu diyebilirler: "Bosna ve Boşnaklar tarihte hiç var olmamıştır". Bosna Hersek tarihinde, ülkenin toprakları üzerinde her zaman Sırlar, Hırvatlar ve diğer uluslar yaşamıştır. Ancak, tarih boyunca Boşnakların kimliğini reddetmeye çalışmışlardır. Özellikle 19. yy'da milliyetçi hareketler başladığında, bu yöne doğru götüren bazı sistematik adımlar atılmış ve tarihi kitaplar yeniden yazılmıştır.

Çeşitli dönemlerde, Bosna Hersek halkını ilgilendiren olayları ve hareketleri yazılı tarih takip etmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, tarih açısından büyük önem taşıyan Bosna Hersek halkının Türkiye'ye göçleri yalnızca Bosna Hersek için değil, aynı zamanda Boşnakların ikinci vatanları haline gelen Türkiye için de önemlidir. Bazı araştırmalar Boşnak halkının Türkiye'ye göçlerini konu alırken, bazıları daha çok gelenek, görenek, kültür ve müzik geleneği konularını ele almıştır. Almira C. Suljeviç hazırladığı "Karşılaştırmalı Türk ve Boşnak Adet ve İnanmaları" başlıklı tezinde, Türk adetlerine benzer olan Boşnak adetlerinin özelliklerini ele almıştır. Bu adetler ve inançlar nesilden nesile aktarılmış ve korunmuştur. Bu adet ve inançlardan bazıları zamanla değişime uğramış olsa da, orjinalliklerini korumuşlardır. Bu tezde, doğum, düğün ve ölüm ile ilişkilendirilen bazı adetler anlatılmıştır. Adetlerin yanı sıra bir de inançlardan (ev ile ilişkili inançlar, insane bedeni – dişler, tırnaklar, gözler – hayvanlar vb.) bahsedilmiştir. Buna ek olarak, alternatif tedavi (halk hekimliği) yöntemlerinden, kan davası, büyü ve muska, geleneksel giyim eşyaları, müslüman bayramlar (Ramazan ve Kurban Bayramı), ayrıca halk adetleri ve inançlardan bahsedilmiştir. Burada ayrıca, Türkiye'nin farklı

bölgelerinde yaşayan Boşnak nüfus arasında karşılaştırma da yapmıştır. Boşnak halkının hala uyguladı ve Türkiye’de kullanılmayan bazı adetler unutulmamak ve korunmak amacıyla bu tezde işlenmiştir. Bu tezin amacı, Boşnak ve Türk halklarının yaşam tarzları ve inançları arasındaki benzerlik ve farklılıkları göstermektir (Cikotic-Suljevic, 2005).

Proje Yöneticisi olarak Prof. Dr. Türker Eroğlu’nun önderliğinde Türkiye’de yaşayan Bosna Hersek nüfusu hakkında “Boşnak Halk Kültürü ve Boşnak Halk Oyunları-Alan Araştırması” başlıklı bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın amacı, aynı bölgede yaşayan iki kültürün karşılaştırılmasının yapılması ve benzerlikleri ile farklılıklarının dile getirilmesi olmuştur. Ayrıca, doğumü sünnet, düğün ve ölüm ile bağlantılı olan bazı halk adetleri ve tarihte kullanılan eski zanaatlar, geleneksel yemekler, halk giysileri/kostümleri ve inançlar gibi gelenek ve görenekler işlenmiştir. Türkiye’deki Boşnak nüfus Türk kültürünü ikinci kültürü olarak Kabul etmiş ve buna göre yaşamaya başlamıştır. Kendi dillerini korumuşlar, ancak onlar için mecburi olan Türkçe’yi de öğrenmişlerdir. Boşnakça dilinde Osmanlı döneminden kalma birçok Türkçe kelimenin olduğu bilinen bir gerçektir. Dilin yanı sıra, bugün hala özel durumlarda kullanılan müzik geleneği ve halk oyunları da korunmuştur. Sakarya bölgesinde yaşayan Boşnak halk ile ilgili yapılan bir araştırma, gelenek ve göreneklerin korunması ve Boşnakların tarihi açısından son derece önemli bir ektir (Eroğlu, 2005).

Türkiye’deki Boşnak halk ile bağdaştırılan önemli çalışmalardan biri Fahriye Emgili tarafından yazılan „Boşnakların Türkiye’ye Göçleri 1878-1934 „ başlıklı çalışmadır. Osmanlı-Alman Savaşı sonrasında 1683-1699 yılları arasında Türkiye birçok göçmen için sığınak haline gelmiştir. 1800 yılından sonra, Türkiye, ülkelerini terk etmek zorunda kalan birçok Boşnağın ikinci vatanı olmuştur. Osmanlı –Alman Savaşı sonrasında kurulan Viyana Kongresi’nde verilen kararlar doğrultusunda, Bosna Hersek’in Avusturya-Macaristan tarafından işgali, insanların arasında büyük korku ile karşılanmıştır. Bu nedenle, göçler kaçınılmaz olmuştur. Doğal bir süreç olarak, Boşnaklar benzer kültür, din ve geleneğe sahip olan Türkiye’yi ikinci vatanları olarak seçmişlerdir. Bu aslında daha iyi bir yaşam için, nefret, savaş ve kötü hayat şartlarından kaçmanın en zor şekli olmuştur. Bu araştırma, Boşnak halkının olağanüstü uğraşlarını ve sabrını, ayrıca tamamen yeni bir ülkede verdikleri yaşam mücadelelerini göstermektedir. Bu kitabında Fahriye Emgili, kitabın Boşnakların ve aynı zamanda Türkiye’nin tarihi açısından yeni bir sayfa açacağı inancıyla, Osmanlı dönemini ve devamındaki Avusturya Macaristan işgalini ve

Yugoslavya dönemini işledikten sonra, Boşnak halkına yapılan zulmü ve Türkiye'ye zorunlu göçlerini yazmıştır (Emgili, 2012).

Dr. Amra Dedeić-Kırbaç da “Boşnakların Türkiye'ye Göçleri” başlıklı bir çalışma hazırlamıştır. Bosna Hersek'in çalkantılı tarihi, Boşnak kimliğini kesinlikle etkilemiştir. Boşnak kimliğinin şekillenmesinde Osmanlı dönemi önemli bir rol oynamıştır. Daha önceden bilindiği gibi, Bosnalılar İslamı Osmanlı döneminde kabul etmişlerdir. Osmanlı idaresinden sonra başlayan Avusturya Macaristan dönemi, Bosna Hersek'teki Müslüman halkının hayatını zorlaştırmıştır. Avusturya Macaristan dönemi ve sonrasındaki Yugoslavya dönemi Boşnaklar açısından çok zor dönemler olmuştur. Askeri yükümlülükler, baskılar, Boşnaklara yapılan zulümler Boşnakları göç etmeye zorlayan sebeplerdir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde din ve kültürü benimseyen Boşnaklar, çareyi Türkiye'ye göç etmekte bulmuştur. Boşnakların vatan topraklarını terk etmek zorunda kalmalarının birçok sebebi vardır. 1878-1970 yılları arasında, Bosnalı Müslümanların büyük bir kısmı, zorunlu olarak Türkiye'ye göç etmiştir. O dönemde, Bosna Hersek ve Türkiye kültürünün oldukça benziyor olduğu göz önüne alındığında, Türkiye'ye göç eden halk yeni topluma kolaylıkla uyum sağlayabilmiştir. Bosna Hersekli nüfus beş ayrı dalga halinde Türkiye'ye göç etmiştir. İlk büyük göç dalgası, 1878 yılında Avusturya Macarista'nın gelmesiyle yaşanmıştır. İkinci göç dalgası, Avusturya'nın Boşnaklar için zorunlu askerlik hizmetini başlattığı 1882 yılında olmuştur. Üçüncü göç dalgası, 1900 yılında Dzabiç Hareketiyle birlikte yaşanmıştır. Dördüncü göç dalgası, 1908 yılında, Avusturya Macaristan'ın Bosna Hersek işgali ile yaşanmıştır. Beşinci dalga ise 1918 yılında yaşanmıştır. Bu beş büyük göç dalgasına ek olarak, Boşnakların farklı nedenlerden dolayı göç ettiği durumlar da vardı. Boşnaklar Türkiye'de birçok farklı bölgeye yerleşmişlerdir (İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana, Sivas, Kütahya, Karamürsel) (Kırbaç, 2013).

Tuçça Poyraz Tacoğlu, Gülay Arıkan, Adem Sağır tarafından yazılan, “*Boşnak Göçmenlerde Göç ve Kültürel Kimlik İlişkisi: Fevziye Köyü Örneği*” başlıklı çalışma, bu tezin hazırlanmasına önemli katkı sağlayan en önemli araştırmalardan biridir. Bu araştırmanın amacı, Ankara Yenimahalle ilçesine bağlı Fevziye Köyü'nde yaşayan Boşnakların kültürel kimliğinin belirlenmesidir. Kültürel kimlik kavramı altında, Boşnakların Türkiye topraklarına (Fevziye Köyü'ne) gelmesi, Boşnakça dili, inançlar, gelenek, görenekler, halk kostümleri, geleneksel yemekler ve genel olarak yaşam tarzı yer almaktadır. Halk göçlerinin kimlik tanımlarını hızla değiştirdiğinden, göç ve kimlik

arasında ilişkiler incelenmiştir. Fevziye köyü sakinleri geldikten sonra sadece Boşnakça konuşan kapalı bir toplum haline geldikleri bir gerçektir. Bunun yanı sıra, Fevziye köyü Boşnaklarının başka köylerle de karışmadıkları, aralarında evlilik yaptıkları (yani Boşnaklar Boşnaklarla) gerçeğini de dile getirmekte fayda vardır. Ankara'daki diğer Boşnak köylerde yaşayan Boşnaklarla bazı evliliklerin yaşandığı durumlar da olmuştur. Fevziye köyünde yaşayan Boşnaklar giderek Türk kültürüne, geleneklerine ve göreneklerine yönelmişlerdir. Bosna Hersek ile olan bağlantılarından unutmadan kokrudukları tek şey dilleri olmuştur (Tacoğlu, Arıkan ve Sağır, 2012).

İsmail Şahin ve Cemile Şahin'in yazdığı "*Avusturya'nın Bosna Hersek'i İşgalinden Sonra Anadolu'ya Yapılan Boşnak Göçleri: Eskişehir Lütfiye Köyü Örneği*" başlıklı makale, Boşnak halkının Türkiye'ye göçlerinden söz etmektedir. Osmanlı döneminden sonra, Bosna Hersek'te Avusturya-Macaristan yönetimi dönemi başlamıştır. Eski Osmanlı topraklarından gelen Boşnak göçmenler Anadolunun farklı bölgelerine yerleşmişlerdir. Eskişehir, Bosna Hersek halkının yerleştiği şehirlerden biriydi. Bir dönemde Eskişehir, yalnızca Boşnak göçmenlerinin değil, diğer ülkelerden gelen göçmenlerin de yerleşim yeri olmuştur. Boşnakların bu bölgede yerleştiği yerlerden biri Lütfiye Köyü olmuştur. 1898-1900 yıllarında Lütfiye Köyü Boşnak göçmenler tarafından kurulmuştur. Kendi kültür ve geleneklerini korumak adına, bu köyün sakinleri kapalı toplumda yaşamaya çalışmış ve tüm kültürel etkinliklerini (düğünleri vs.) köyün içinde yapmaya özen göstermişlerdir. Fakat, zamanla yerel topluma uyum sağlamışlardır. Zaman geçtikçe, Boşnaklar kültürlerini zenginleştirmiş ve kendi geçimlerini garanti altına almışlardır. Ekonomik ve kültürel yaklaşımları sayesinde Boşnaklar, Eskişehir'de olduğu gibi tüm Türkiye'de önemli konumdadırlar ve kendilerini Türkiye'nin ve Müslüman kimliğinin bir parçası olarak görmektedirler (Şahin, 2014: 131-154).

Fatih İyiyol ve Alene Čatović'in yazdığı "*Sevdalinkalarda Türk-Boşnak Halk Kültürünün Ortak Unsurları*" başlıklı çalışmada geleneksel Bosna halk şarkısı Sevdalinka'dan bahsedilmektedir. Bosna Hersek'i 1463 yılında Osmanlılar tarafından fethedilmesiyle Türkler ve Boşnaklar arasında doğrudan kültürel etkileşim başlamıştır. Bunun sonucunda, çok sayıda Bosna Hersek sakini İslam dinini Kabul etmiştir. İslamiyeti Kabul etmeleriyle birlikte, Boşnaklar aslında Türk kültürünü de Kabul etmişler ve bu kültürü yaşamaya başlamışlardır. Bosna Hersek'teki Osmanlı döneminin Bosna kültürü üzerinde büyük etkileri olmuştur. Bu etki tüm kültür alanlarında (edebiyat, müzik, resim, mimari) açıkça görülmektedir. Bosna'nın anonim halk edebiyatının önemli bir türü olan Sevdalinka da

Osmanlının etkisinde kalmıştır. Bu şarkılar kısa aşk hikayelerini anlatmaktadır. Bosna Hersel geleneksel müziğinin ana parçalarından biri olan Sevdalinka, geleneksel enstrümanların eşliğinde söylenmektedir. Şarkı türü olarak Sevdalinka, Osmanlının Bosna Hersek topraklarına gelmesiyle oluşmuştur. Bu halk şarkılarının sözlerinde, birçok Türkçe kelime fark edilebilir. Boşnakların İslamı Osmanlı döneminde Kabul ettikleri göz önünde alındığında, aslında inançlar ve bazı ayinler, törenler de aynı zamanda hem Boşnak hem Türk kültürünün birer parçası olmuşlardır. Diller farklı olsa da, Boşnakların halk kültürü ve Türklerin halk kültürü arasında benzerlikler vardır. Bu çalışmanın amacı, tarihsel olarak birbirleri için sempati duyan bu iki kültür arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları (Sevdalinka örneği üzerinden) göstermektir (İyiyol ve Ćatović, 2012: 246-264).

Geleneksel Boşnak müziğini, daha doğrusu Sevdalinka'yı konu alan bir çalışma daha Mustafa Arslan ve Özcan Şaşmaz tarafından "*Boşnak Halk Edebi Ürünü Sevdalinkalarda Türkçe Unsurların İncelenmesi*" başlığı altında hazırlanmıştır. Osmanlıların Bosna Hersek topraklarına yerleşmesi toplum üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Türk kültürünün unsurları, en baştan beri hissedilmiş ve Boşnak halkının günlük yaşamının birer parçası haline gelmişlerdir. Boşnakça dilinde günümüzde hala birçok Türkçe kelime kullanılmaktadır. Bu Türkçe kelimelerinin bazılarının, Bosna Hersek halk edebiyatının da ayrılmaz parçası haline gelmiştir. Edebiyat örneklerinde biri de halk şarkısı "Sevdalinka'dır. Bu çalışmada, Bosna halk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Sevdalinka şarkılarındaki Türk unsurlar belirli bir sistemde işlenmiştir. Birçok araştırma Sevdalinka'larda Türk unsurlarının bulunduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, Sevdalinka'nın yanı sıra, baz Türkçe kelimelerinin Boşnakların günlük yaşamında da kullanıldığı tespit edilmiştir. Sevdalinka'dan Türk unsurların kaldırılması durumunda, bu şarkıların özgünlüğü de kaybedilirdi. Sevdalinka ile beraber, bu çalışmada Boşnakça ve Türkçe dillerinin arasındaki bağ da ıspatlanmıştır. Avusturya-Macaristan'ın etkisi Sevdalinka'ya da yansımıştır, böylece, günümüz "modern" Sevdalinkalarda Türk unsurları, eskisine nazaran, hissedilmemektedir. Türk unsurlarının tanımlanmasıyla, Türk kültürü, dili ve edebiyatına önemli katkılar sağlanacaktır (Arslan ve Şaşmaz, 2012: 71-97).

Geleneksel halk şarkısı olan Sevdalinka'nın eşliğinde akordeon çalınırdı, bir diğer önemli enstrüman da gusla/bağlamaydı. Boşnak halk müziği enstrümanları konusunu Belma Oğul Kurtişoğlu, Şehvar Beşiroğlu ve Çağlayan Kovanlıkaya „*Boşnak kültürel kimliğinin simgeleri: Akordeon ve gusla*” başlıklı çalışmalarında işlemişlerdir. Her uygarlığın kendi gelenekleri ve tanınmasını sağlayan unsurları vardır. Akordeon, birçok ülkede kullanılan

bir enstrümandır, aynı zamanda Bosna Hersek'in de geleneksel enstrümanıdır. Ancak, gusle/bağlam ne çok Balkan bölgesinde kullanılan bir enstrümandır. Bu iki enstrümana ek olarak, Bosna Hersek'te Osmanlı döneminden kalma miras olarak saz da çalınmaktadır. Akordeon, Boşnak kültürel kimliğinin bir parçasıdır. Akordeon, Türkiye'deki Boşnaklar arasında kültürel kimlik olarak Yugoslavlık, Slav dili, göçmenlik ve Batılılık akımlarını simgelerken, gusla Osmanlılık, Müslümanlık, Türklük, göçmenlik ve Doğululuk akımlarını simgelenmektedir. Bu çalışmada, müzik ve kültürel kimlik arasındaki bağa dikkat çekilmektedir (Kurtişoğlu, Beşiroğlu ve Kovanlıkaya, 2008: 34-44). Merve Şen'in yazdığı "*Sandıklı İlçesi Alacami Köyü Evlilik Merasimleri Üzerine Derleme Ve Değerlendirmeler*" başlıklı çalışma, Türkiye'deki Boşnakların yaşantısı konusunda yazılan ilginç bir çalışmadır. Bu köyün sakinleri, çoğunlukla Bosna Hersek'ten göç eden halktan oluşmaktadır. Onlar, 1830 – 1900 yılları arasında gelen göçmenlerdir. Düğün, dini ayin gelenekleri söz konusu olduğunda, Boşnakların eski geleneklerinin Türk geleneklerine benzediğini söylemek lazım. Yine de, Alacami köyü sakinleri, özgün gelenek ve düğün göreneklerine sahip olduklarına inanıyorlar. Muştuluk, bayramlık, görücülük gibi adetler hem Türk hem Boşnak geleneklerinde vardır. Düğünlerde halay oynanır, elma atılır, kına yakılır ve bu köyün sakinleri bunu birer Boşnak geleneği gibi kabul ederler. Tüm verilen örneklerde, Türk ve Boşnak adetlerindeki benzerlik gözlemlenebilir. Alacami Köyü sakinleri, modern zamanların çeşitli etkilerine rağmen, düğünlerde uygulanan adetleri mümkün olduğunca korumaya çalışmaktadırlar (Şen, 2012: 343-357).

Filiz Dursun, Çiğdem Dursun Çalışan, Gülden Abanoz yazarlarının yazdığı "*Düzce İli Geleneksel Boşnak Giysilerinin İncelenmesi*" başlıklı çalışma Düzce bölgesinde giyilen geleneksel Boşnak kostümlerini anlatır. Geleneksel kostümlerin tarihçesi incelendiğinde, tarihi koşulların getirdiği birçok değişiklik gözlemlenebilir. İnsanlar giysileri toplum seviyesine göre oluşturmuş, her halk giysilerini gelenekleri, görenekleri ve inançları doğrultusunda şekillendirmiştir. Bu çalışma, geleneksel Boşnak kostümlerinin kumaşlarını renklerini, süslemelerini ve kostüm kavramının altındaki tüm unsurları incelemektedir. Aynı zamanda, günlük yaşantıdan kadın ve erkeklerin giyimine göre örnekler görebiliriz. Halk kostümlerinin örnekleri kaynak kişilerden alınmış ve onların sayesinde kumaşların ve süslemelerin analizi yapılmıştır. Geleneksel kostümler, nesilden nesile aktarılan bir gelenek olduğundan, bu kostümlerin eski otantik Boşnak geleneksel kostümler oldukları yüksek ihtimaldir (Dursun, Dursun Çalışan ve Abanoz, 2015: 163-180).

5. TÜRKİYE’DE YAŞAYAN BOŞNAKLARIN HALK MÜZİĞİ VE OYUNLARI

Dil ve inancın yanı sıra, bir halkın hayatındaki gelenek ve görenekler, bu topluluğun etnik kimliğinin yaratılmasında ve korunmasında muhtemelen en ciddi etkiye sahiptir. “Toprağı satmak, göreneği kaybetmekten iyidir” atasözü, her toplum için göreneklerin korunmasının ne kadar önemli olduğunu en iyi şekilde anlatmaktadır. Birçok kültür diğer kültürel örüntülerin etkisi altında iç içe geçip evrimleşmişse de, bu kültürlerin her biri özgünlüklerinin önemli bir kısmını korumayı başarmıştır. Bir halkın ruhsal gelişimin özü en iyi şekilde görenek ve kültür geleneklerin incelenmesiyle anlaşılır. Görenekler, en eski zamanlardan beri en önemli rollerinden birini yerine getiriler, halkın kimliğinin korunması. Bir geleneğin ne zaman meydana geldiğini belirlemek zor olsa da, bu en erken geçmişte oluştuğuna inanılır. İnsanların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması için oluşmuşlardır ve bu ihtiyaçlar geliştikçe ve değişime uğradıkça, görenekler de aynı şekilde değişime uğramıştır. Halk göreneklerinin yanı sıra, bir halkın gelenek ve kültürünün temel parçaları olan folklor müziği ve halk oyunlarından da bahsetmek gerekir. Folklor müziği (müzik folkloru, halk müziği) sözel olarak aktarılan müzik geleneğinin bir ürünüdür. Gelenek söyle karakterize edilebilir: şimdiki zamanı geçmiş ile birleştiren süreklilik; birey veya grubun yaratıcı dürtüsünden meydana gelen değişim ve bu müziğin hala yaşadığı /canlı olduğu bir veya daha fazla formu seçen bir topluluğun seleksiyonu. Yeni metinler ile eski melodileri koruyan birçok şarkının sözleri, modern çağın getirdiği değişikliklere rağmen geleneğin ne kadar korunduğunun bir göstergesidir. Belirli bir topluluğun yaşamında ve geleneklerinde, folklor müziğinin işlevine özel vurgu yapmak gerekir. Bu müziğin taşıyıcı unsurları, daha tecrübeli şarkıcılar ve de ortalama şarkıcılar, çalgıcılar ya da oyuncular, kendi nedenlerinden veya ait oldukları dar sosyal topluluğun ihtiyaçlarına yönelik düzenli olarak icra etmektedirler. Müzik geleneğinin, şehirlerden ziyade daha küçük yerlerde (köylerde) daha fazla korunduğu bir gerçek olsa da, folklor müziğinin sadece küçük yerlerde yaşadığı anlamına gelmemektedir. Çağdaş etnomüzikolojinin sonuçları, folklor müziğinin belirli coğrafi bölgelerde büyük farklılıklar gösterdiğini ve belirli bölgelere, müzik-folklor alanlarına ve bu bölgelerdeki farklı folklor yapı katmanlarına bariz bir şekilde bağlantısının olduğuna işaret etmektedir.

Çeşitli tarihsel koşullar nedeniyle kültürlerini korumak konusunda birçok zorlukla karşı karşıya kalmış Boşnaklar, zengin bir geleneğe sahiptir. Bu nedenle, Boşnakların birçok göreneği uzun zaman dönemi içerisinde kaybolmuş ya da bastırılmıştır. Bugün değişen koşullarda Boşnakların arasında, unutulan göreneklerin yeniden kazandırılması ve modern hayatın bağlamına eklenmesi eğilimi vardır.

Türkiye bölgesinde yaşayan Boşnak halkının halk görenekleri ve gelenekleri söz konusu olduğunda bunların bazılarının korunduğu, bazılarının ise unutulduğu söylenebilir. Zaman geçtikçe, Boşnak halkı da Türkiye kültürünü Kabul etmiştir. Böylece, bu araştırmanın temel bölümünü oluşturan halk müziği geleneği de uzun yıllık bu dönem içerisinde değişmiş, güncellenmiş ve bazı bölgelerde ise unutulmuştur. Bu konuda daha fazla bilgiyi, 2017 ve 2018 yılında yapılan saha çalışmasında elde edilen veriler yansıtmaktadır. Saha çalışmaları, Bursa: İnegöl (Tuzla Köyü, Turanköy, Esenköy) ve Ankara (Fevziye Köyü) bölgelerini kapsamaktadır.

5.1. Bursa

Bursa, güzelliğiyle dünyanın dört bir yanından çok sayıda insanı cezbeden bir şehirdir. Büyük göçlerin yaşandığı dönemlerde, daha doğrusu Osmanlı Rus Savaşı'nın yapıldığı 1877-1878 yıllarından sonra, Boşnaklar da Bursa'nın bazı bölgelerine yerleşmişlerdir. Geçen yıllar içerisinde, birçok Boşnak köyü meydana gelmiş, ancak sadece bazıları hala hayattadır. Bu bölgedeki Boşnakların en büyük çoğunluğu Yeniköy'de yaşamaktadır. Ayrıca, Orhangazi'nin Ortaköy, İnegöl'ün Cerrah ve Yenice beldelerinde yoğun olarak Boşnaklar yaşamaktadır. Bursa bölgesinde yapılan Boşnak yerleşim yerlerinde yalnızca Boşnakça konuşuluyormuş, bu nedenle dil uzun yıllar boyu korunabilmiştir. Boşnakça hala unutulmamış olsa da, halk topluma entegre olmak adına Türkçe'yi de öğrenmek durumunda kalmıştır.

Bursa bölgesinde ikamet eden Boşnakların halk görenekleri çoğunlukla kaybolmuş, ve bu görenekler geçmiş zamanda, daha doğrusu 1970 yılına kadar, kalmıştır. Buna ek olarak, halk müziği ve halk oyunları, eski dönemlerde kullanıldığı şekilde kullanılmamaktadır. Kaynak kişilerden alınan demeçlere göre, eskiden müzik ve oyun olmadan bir şenliğin yapılması düşünülemezmiş. Bursa bölgesinde Boşnakların yalnızca Boşnaklarla evlendiği bilgisi göz önüne alındığında, düğünlerde sadece Boşnak müziği çalaröiş ve Boşnak halk oyunları oynanmış. Enstrümanlardan, şenliklerin vazgeçilmez enstrümanı akordeon

çalınıyormuş. Neredeyse her Boşnak evinde birer akordeon bulunmuş ve geleneksel Bosna şarkıları (sevdalinka) söylenirmiş. Saha çalışmalarının yapıldığı sırada, kaynak kişilerden biri (Leyla İlova) memnuniyetle hatırladığını ve yeni nesillere aktarmak istediğini belirterek birkaç sevdalinka şarkısını söyledi.

Kaynak kişi: Leyla İlova (Bursa)

Emina⁴

♩-68

Si - noć kad ja po - doh iz vru - ćeg ha - ma -
ma pro - doh po - kraj baš - će sta - ro - ga i - ma - ma

Boşnakça:

Kad ja pođoh iz vrućeg hamama
Prođoh po kraj bašće staroga imama
Po bašći se šeće, pa plećima kreće
Ni hodžin joj zapis više pomoć neće
Ja joj nazvah selam, jest tako mi dina
ederim,
Neće ni da gleda lijepa Emina
Ajši, ajša konja jaše bimbaša 2x
Kada nesta ibrik
Uvelo je lišće, slomio se ibrik

Türkçe:

Eski hamamdan çıktığımda
Yaşlı imamın bahçesinden geçtim
Bahçeden göğsünü gere gere dolaşır
Hocanın muskası bile artık yardımcı olamaz
Ona selam verdim, benim üzerine yemin
Bana bakmadı bile, güzel Emina
Nakarat: Ayşi, ayşa ata binmiş bimbaşı 2x
İbrik yok olunca
Yapraklar kurudu, ibrik kırıldı

⁴Mostarlı şiir yazarı Aleksa Şantić'in ask şiiri Müslüman aşk şarkılarının (sevdalinka) güçlü etkisi ile meydana gelmiştir. Emina şiiri (1902 yılında yazılmış) halk arasında sevdalinka olarak söylenmeye başladığında yalnızca bazıları Şantić tarafından yazıldığını biliyordur. Aşk şarkılarında en sık görülen motif özlemdir. Şair sevdiğini uzaktan izliyor ve onun bu özlemi gerçekleştiremediği aşkı nedeniyle üzüntüye dönüşüyor.

A Eminina pjesma nikad umrijet neće Emina şarkısı hep var olacak

“Emina” şarkısı Bosna Hersek’te hala çok popülerdir. Emina şarkısının dışında halkın Sevdalinka olarak adlandırdığı ve Boşnaklar arasında yoğun bir şekilde kullanılan bu şarkı kaydedilmiştir.

Kaynak kişi: Leila Ilova (Bursa)

Kad Ja Pođoh Na Benbašu⁵

♩ - 72

Kad ja po-đoh na Ben-ba-šu na Ben-ba - šu na vo - du i po
4
ve - doh bije - lo ja - nje bije - lo ja - nje sa so-bom

Boşnakça:

Kad ja pođoh na Benbašu

Na Benbašu na vodu

I povedoh bijelo janje

Bijelo janje sa sobom

Sve djevojke Bembašanke

Izašli na kapiju

Samo moja mila draga

Na demirli pendžeru

Türkçe:

Bembaşa'ya giderken

Bembaşa suyundan almaya

Yanımda beyaz kuzuyu götürdüm

Yanımda beyaz kuzuyu

Tüm Bembaşa kızları

Kapıya çıkmış

Sadece benim güzel yavrum

Demirli pencerede

⁵ KAD JA PODJOH NA BEMBAŞU" (Tur: Bembaşa'ya giderken) en iyi bilinen sevdalinka şarkılarından birisidir. Bembaşa (halk dilinde), Saraybosna'da iyi bilinen Bentbaşa bölgesidir. Bu kelimenin kökü Türkçe dilinden (bent: su barajı) gelmektedir. Gerçekten de Miljacka nehri üzerinde, Şehir -Çehaya köprüsü (Saraybosna Milli Kütüphanesi karşısında) yakınlarında 1462 yılından 1875 yılına kadar bir su barajı bulunmaktaydı. Bu barajı, Saraybosna'nın kurucusu İsa Beg İshakoviç 1462 yılında kurdurmuştur. Bu şarkının melodisi yüksek ihtimalle, bugün hala kullanılan bir Sefarad ruhani şarkının melodisinden esinlenerek alınmıştır. Aynı şekilde, bu şarkının müziğinin Türk "Vatan Marşı"ndan (Rıfat Bey, 1877) esinlenerek oluşturulduğu düşünülmektedir.

Ja joj pozvah dobro veče

Ona iyi akşamlar dedim

Dobro veče djevojče

İyi akşamlar yavrum

Ona meni dobro veče dilberče

O da bana, iyi akşamlar dilberim dedi

Boşnakların geleneksel düğün gelenekleri farklılık gösteriyor ve çok karmaşıktırlar, çünkü düğün gününün dışında düğün öncesi ve sonrası için kullanılan bazı gelenekleri de içermektedir. Boşnak geleneksel kültürde, evlenmenin çeşitli yolları vardır. İdeal düğün, en çok arzu edilen evlenme şeklidir ve tam da bu nedenden geleneksel düğün geleneklerin anlatıldığı birçok tanımda bu şeklini bulmaktayız. Kaynak kişilerin demeçleri ile Bursa bölgesinde yaşayan Boşnakların düğün adetleri ile ilgili bazı bilgiler elde edilmiştir.

Gelen ilk nesiller, kendi aralarında (Boşnaklar Boşnaklarla) evenmekteydiler. Bu evlilik bazen anlaşmalı evliliklerdi (görücü üsülü), yer yer ise ailelerin anlaşamaması nedeniyle gelinler „kaçırılırdı“. Eski kuşaklarda erkek ve kadınların ayrı ayrı oturmasına çok dikkat edilirdi. Karışık olan oturmalarda şarkı söylenmezdi, dans edilmezdi. Bursa’da yapılan görüşmelerde edinilen bilgilere göre, düğünlerde ayrı oturulurdu (harem ve selam). Erkekler dışarda çalardı, kadınlar ise evlerde oynardı. Daha sonra, erkekler “meyhane”ye giderdi, kadınlar ise evlerde kalırdı. Kaynak kişi Leyla Hanımın okuduğu şarkılardan biri erkekler ve meyhaneden bahsetmektedir. Bu şarkı meyhaneden eve giden yolu anlatmaktadır.

Mejhana⁶

Meyhane

Boşnakça:

Türkçe:

Po kraj puta, čadava mejhana

Yol kenarında, dumanlı bir meyhane

U mejhani čadava je glava

Meyhanede dumanlı bir kafa

Malo desno malo lijevo

Biraz sağa biraz sola

Nema moga stana

Evim yok benim

Meni se čini ulice i ti si pijana

Sizi de sarhoş gördüm, ey yollar

Düğünlerde *kolo* (Boşnak geleneksel halk oyunu - dairesel halay) oynanırdı, çeşitli halk şarkıları söylenirdi. Boşnakların Boşnaklarla evlendiği durumların düşüncesinde bu düğün geleneği ne yazık ki devam ettirilememiştir. Bunun dışında genellikle Türk adetler, oyunlar ve müzikler kullanılmaktadır.

Türk halkında da olduğu gibi, Boşnakların arasında da gelin – kaynana ilişkisi meşhurdur. Bu ilişkilerden yola çıkılarak, birçok şarkı, şaka vs. meydana gelmiştir. Bursa bölgesinde yapılan saha çalışması esnasında böyle bir şarkı kaydedilmiştir.

⁶ ALEKSANDAR PETROVIĆ / ŠANDOR PETEFI (1823—1849) tarafından yazılan şarkıdır. Orjinal metni şu şekildedir:

Köyün sonunda dumanlı meyhane,
İçinden taranmamış saç görünür.
Yüklü alkölden dolayı taranmamış,
Bu köylü gençlerin evidir.

Meyhaneden çıkarım sarhoş,
Değişik caddelere girerim.
Biraz sağa biraz sola, evim yok benim
Biraz sağa biraz sola, evim yok benim
Seni de sarhoş gördüm, ey cadde!

Aya bak hele, nasıl da yamulmuş,
Tek gözü az açık bakıyor.
Diğeri ise tamamen kapalı,
Ne ayıptır o da sarhoş!

Kim bu pencereme vuran,
Delikanlılar siz daha yavaş vurmaz mıydınız?
Milenko yatmış uyuyor,
Bu müzikten başı çatlıyor!

Kaynak kişi: Leyla İlova(Bursa)

Snaha i Svekrva

Gelin ve Kaynana

Boşnakça:

Kad ja pođoh iz vrućega hamama

Susrete me moga dragog mama

Ona meni: Dobro jutro snaho!

Ja njojzi: Dobro jutro mamo!

Jel istina da mi ljubiş sina?

Jes istina i godinu dana

Neka snaho puno şiva bila

Od nedjelje do ponedjeljka

Utorka i ne doćekala!!

Türkçe:

Sıcak hamamdan çıktığımda

Sevgilimin annesi ile karşılaştım

Bana dedi ki: Günaydın gelinim

Ben ise ona: Günaydın anne

Oğlumu sevdiğin doğru mu?

Doğrudur, bir yıl oldu bile

Olsun gelinim, sen sağolasın

Pazardan Pazartesiye kadar

Salıyı görmeyesin!!

Kaynana ve gelin şarkısı Bosna Hersek'in eski kent şarkıları grubunda yer almaktadır. Orjinal versiyonundaki metin, kaynak kişi Leyla hanımın söylediği metin içeriği ile benzerlik göstermektedir. şarkıdan metin değişiklikleri nesilden nesile söz yoluyla aktarmanın yapılması nedeniyle bazı değişikliklere uğramıştır. Leyla Hanımın belirttiği gibi, bu şarkıyı amcasından öğrenmiş. Nusret Uluca (Ljuca 1928-2009) Bosna Hersek kültür ve geleneklerinin korunmasına büyük katkı sağlamıştır. Görüşülen Boşnakların söylediklerine göre, Nusret Bey çoğu dernek üyesinin bilmediği çeşitli sevdalinka şarkılarını söylemiş ve çalarmış.

Saha çalışmalarını esnasında, kaynak kişilerin şarkı söylemek istememesi nedeniyle not edilen bazı şarkılar melodisiz (şiiir şeklinde) söylemiştir. Örneğin, “*Posla Je Djevojka U Goru Po Vodu*” şarkısı sadece metin ve melodisiz olarak not edilmiştir.

Pošla Je Djevojka U Goru Po Vodu

Kız Tepeye Su İçin Gitmiş

Boşnakça:

Pošla je djevojka za goru na vodu

Za goru je zašla, vjerenika našla

Ranjen glavu diže, djevojka pobježe

Ne bježi djevojko!

Već se vrati, rane zavijati

Ako ozdravim tebe ne ostavim

Djevojka se vrati rane zavijati

Kecelju derala, rane zavijala

Momak ozdravio curu ostavio

Komentar na pjesmu: u momka je vjera ko na moru pjena

Şarkı ile ilgili yorum: Erkeğin inancı deniz üzerindeki köpük gibidir

U djevojke je vjera tvrđa od kamena !!!

Kızın inancı ise , kayadan daha serttir!!!

Türkçe:

Kız tepeye su için gitmiş

Tepeyi devirmiş, nişanlısını bulmuş

Yaralı kafasını kaldırmış, kız kaçmış

Kaçma yavrum!

Dön bana , yaralarımı iyileştir

İyileşirsem seni bırakmam

Kız dönmüş yaraları sarmaya

Önlüğünü yırtıp, yaralarımı sarmış

Oğlan iyileşmiş, kızını bırakıvermiş

Bursa bölgesinde yaşayan Boşnakların halk oyunları söz konusu olduğunda, bu şarkıların farklı durumlarda kullanıldıkları söylenebilir; düğünlerde, kız isteme törenlerinde, Bayramlarda, Sünnet düğünlerinde vs. Bugün daha az kullanılıyor olsa da, yılda 1-2 defa organize edilen Pita Şenlikleri'nde bu tip şarkılar söylenmektedir. Halk oyunu olarak ise çoğunlukla "kolo" oynanmaktadır. Kaynak kişilerin demeçlerine göre, Boşnak halk oyunları gittikçe daha az bilinmektedir. Eski zamanlarda kadınlar ve erkekler ayrı oynarmış. Akraba olmaları durumunda birlikte oynayabilirlerdi, yakın akraba değilse de el ele değil, mendile tutunurlardı. O dönemlerde düğünler esnasında kadınlar ve erkekler ayrı odalarda eğlenirmiş. Düğünlerde akordeon çalınmış, kadınlar ise tef ve tepsî⁷ ile ritm tutarmış.

⁷ *Tepsijanje* (TUR: Tepsi ile ritm tutma) Bosna ve Balkan folklorüne aittir. Bu, halk oyunlarının eski söylenme şeklidir, derin olmayan bakır yuvarlak tepsî döndürülürdü. *Tepsijanje*, tepsinin sofraya (siniye) dik olarak konulması ve sağ elle çevrilmesi ile yapılır (başta daha güçlü bir şekilde döndürülür, sonra hafif dokunuşlarla dönme işlemi devam ettirilir). Ritmin tutulması için tepsinin çevrildiği elde yüzükler veya anahtarlar tutulur. Bu işlemi genç kızlar ya da genç kadınlar yapar, bazen erkekler de yapabilir. Tepsiyi çeviren kişi şarkı söyler, bazen de diğerleri eşlik ederler. Bu ritm tutma şekli Bosna Hersek, Sancak, Karadağ, Kosova ve Sırbistan'da kullanılır. Müslümanlarda bu adet düğünlerde ve sünnet düğünlerinde kullanılırdı, Sırp ve Karadağlılarda ise şenliklerde, akşam oturmalarında ve kışın meyve sebze toplanma çalışmalarında kullanılmıştır. *Tepsijanje*, bir Türk adedi olarak bölgemize gelmiş olsa da Balkanlardaki halklar tarafından kabul edilmiştir. Arnavutlarda tepsî cenaze evlerinde ve bazı çocuk şarkılarında da kullanılır.

Halk oyunlarının yanında bir de şarkılar söylenirmiş. Bu bölgedeki tüm kaynak kişiler *Oj Jelena Jelena* şarkısının “kolo” ile söylendiğini belirtmişlerdir. Bu şarkının yanında, “*Igrala Bih Al Ne Mogu*” şarkısı da iyi bilinirmiş ve halk oyunu “kolo” ile söylenirmiş.

Kaynak kişi: Leila İlova (Bursa)

Igrala Bih Al' Ne Mogu

♩ - 84

Ig - ra - la bih al' ne - mo - gu al ne - mo - gu al' ne - mo - gu
Slo - mi - o mi dra - gi no - gu dra - gi no - gu dra - gi no - gu

Boşnakça:

Igrala bih al ne mogu,

Al ne mogu, al ne mogu

Slomio mi dragi nogu

Dragi nogu, dragi nogu

Mani se Anka Sarajevskih đaka

Đaci đavoli, profesori u školi

A trgovci mladi momci

Igraju se s novci

Türkçe:

Oynamak isterdim, ama oynayamıyorum

Oynayamıyorum, oynayamıyorum

Sevdiceğim bacağımı kırdı

bacağımı kırdı, bacağım

Anka, Saraybosnalı öğrencilerden uzak dur

Öğrenciler şeytan, profesörler okulda

Tüccarlar, genç delikanlılar

Para ile oyun yaparlar

Bursa'da Bosna Hersek kültürünü, geleneğini ve adetlerini korumak amacıyla Bosna Hersek göçmenleri tarafından bir dernek kuruldu. Dernek, kültürel etkinlikler, festivaller, projeler ve çeşitli sosyal etkinlikler düzenlemektedir. Derneğin Başkanı Ahmet Yıldız (Kazaferovic)'dir.

5.2. İnegöl

Avusturya-Macaristan'ın Bosna Hersek'i işgal etmesinden sonra, Boşnakların bazıları Türkiye'ye göç etmiş ve İnegöl bölgesine yerleşmişlerdir. 1895 yılı civarında Boşnak halkı İnegöl bölgesine gelmiştir. Gelen ilk göçmenlerin sayısı 508 idi, fakat zamanla bu sayı artmıştır. Şu anda 25.000 civarında Boşnak bu bölgede yaşamaktadır. İnegöl çevresinde Lütfiye, Tuzla- İneyet, Turanköy ve Esenköy köylerinde yaşamaktadırlar.

Boşnak halkı, Türkiye'deki diğer bölgelerde olduğu gibi, İnegöl bölgesinde de Boşnakça bilmektedir. Dil, onları Bosna Hersek'e hala bağlayan tek unsurdur diyebiliriz. Boşnaklar, ekonomik nedenlerden dolayı topluma entegre olabilmek adına, Türkçe'yi de öğrenmek zorunda kalmışlardır.

Halk adetleri, halk müzikleri ve oyunlar ise çoğunlukla unutulmuştur. Zaman geçtikçe, bu adetlerden daha az konuşulur oldu, bu nedenle çoğunlukla unutulmuşlardır. Bosna Hersek adetlerinin korunabilmesi adına, İnegöl'de Boşnakların derneği 15 Temmuz 1995 tarihinde kurulmuştur. Kurucusu Nezih Bosnalı idi. Derneğin temel amacı Boşnaklara, göçmenlere yardımcı olmaktır. Bosna Hersek'te yaşanan son savaşta (1992-1995) bu dernek Boşnak halkına önemli yardımlarda bulunmuştur.

Boşnak halkının bir arada olması ve halk göreneklerinin korunması amacıyla, her yıl meşhur Pita Şenliği düzenlenir. Şenliğe İnegöl Boşnaklarının dışında, Türkiye'de yaşayan diğer Boşnaklar da katılım sağlar. Çeşitli yarışmalar düzenlenir, halk oyunları oynanır ve Boşnak halk müziği söylenir. Ancak, bir bölgeye gelmek, oranın kültürünü ve geleneklerini de kabul etmek anlamına geldiğinden, Boşnak göçmenlerinin de zaman içerisinde daha fazla Türk halk müziğine ve oyunlarına geçiş yaptıkları mantıklıdır.

5.2.1. İneyet-Tuzla Köyü

Tuzla Köyü, eskiden İneyet adıyla bilinirdi ve İnegöl'e bağlıdır. Köy Bursa'ya 59 kilometre, İnegöl'e ise 11 kilometre uzaklıktadır. Köy Osmanlı döneminde, 2. Abdülhamid devrinde Bosna'dan gelen Boşnak aileler tarafından kurulmuştur. Burada şu anda 300 civarında Boşnak yaşamaktadır. Köy sakinleri hala Boşnak kültürünü korumaya özen göstermektedir. Örneğin, bazı köy düğünlerinde, hala Bosna şarkıları söylenir ve halk oyunları oynanır. Ancak, zaman geçtikçe, Boşnak geleneklerinin sayısı git gide azalmaktadır. Kaynak kişilerin demeçlerine göre, 1970 senesinden sonra Boşnak

gelenekleri azalmaya başlamıştır. Tuzla Köyünde hala geleneksel yemekler ve tatlılar yapılır: pita (Boşnak böreği), kljukusa (bir çeşit mücver), hurmasica (Hurma tatlısı), baklava vb. Sakinler hala Boşnakça bilir, ancak yeni nesiller daha fazla Türkçe bilmekte ve konuşmaktadır. Tuzla köyünde yaşayan aileler: Selimoviç, Hafizoviç, Şehiç, Hrbat, Sukiç, Sirço, Huriç, Çorba ve diğerleri.

Kaynak kişilerin demeçlerine göre, halk görenekleri, oyunlar, müzikler her geçen gün ile bu bölgede azalmaktadır. Genellikle herkes geçmiş dönemlerde bahsediyor ve Bosna Hersek geleneklerinin yaşadığı o zamanların ne kadar güzel olduklarını söylüyorlar. Bugün o günlere ait hatıraları var ve Boşnakların toplandığı ve bu geleneklerin yeniden canlandığı ortak şenliklere karşı bir özlem söz konusudur.

Tuzla köyünde yapılan saha çalışmasında elde edilen bilgiler çoğunlukla aşk yaşama (aşikovanje), söz kesme ve düğün törenleri ile ilgilidir. Aşk yaşama (aşikovanje) her bireyin hayatında güzel hatıralar kazandırmış bir olaydır. Pencereilerin altında yaşanan aşklar sırasında bazı şarkıların söylendiği bilinmektedir. Tuzla köyünden Mehmet Çetinkaya pencerede aşk yaşarken söylediği bir şarkının sözlerini hatırladı:

Kaynak kişi: Mehmet Çetinkaya (Tuzla köy)

Kiša Pada, Trava Raste

Yağmur Yağar, Çimler Uzar

♩-48

4 ki - ša pa - da tra - va ra - ste e - vo go - di - na

ki - ša pa - da tra - va ra - ste e - vo go - di - na

Boşnakça:

Kiša pada, trava raste evo godina 2x

U mog dragog crne oči pa mi dodija

Türkçe:

Yağmur yağar, çimler uzar, yıllar geçer 2x

Sevgilimin kara gözü beni bıktırdı

Tuzla köyünde düğünlerle ilgili gelenekler vardı. Kız istenmezdi, aksine “kaçardı” (kaçırılırdı). Tuzla köyünde, kız kaçırıldıktan sonraki akşam, silahtan atış etme geleneği vardı. Üç atış duyulduğunda, birinin kızının kaçtığı anlaşılırdı. Kız kaçırma geleneğinin yerine getirilmesi için, üç at ile gelinmeliydi. Bir attan yenge, diğerinde görümce, üçüncü attan ise gelin olmalıydı. Sonrasında düğün yapılırdı, ve 7 gün boyunca oynanırdı. Düğünler bahçelerde ya da avlularda yapılırdı. İlginç bir gelenek daha, gelin kaynananın şalvarını (“dimiyе”) yakardı. Düğünlerde Boşnak halk oyunları (“kolo” ve “kolanje”) oynanırdı. Aynı zamanda, bu oyunlarla şarkılar da söylenirdi. Bunlardan biri:

Kaynak kişi: Mehmet entinkaya (Tuzla köy)

Kolo Vodi (Kolanje)

♩ - 48

Ko - lo vo - di na - o - ko - lo naj - lje - ŝa

4

dje - voj - ka oh naj - lje - ŝa dje - voj - ka

Boşnakça:

Kolo vodi naokolo

Najljepša djevojka

Ah najljepša djevojka

Türkçe:

En güzel kız, dairede “kolo” başı

En güzel kız

Eh en güzeli

“Kolo Vodi” şarkısının melodisi ve metninin yanı sıra, bu oyunun oynanma şekli de anlatılmaktadır. Bu oyun, bu bölgedeki en iyi bilinen oyunlardan biriydi.

Kolanje (Çember Halayı)

Kolanje (Daire Halayı) Bosna Hersek'teki en eski halk oyunudur. Daire açık ya da kapalı olabilir, ama çoğunlukla açıktır. Kolanje oyununu az sayıda insan başlatır, oyun ilerledikçe kişi sayısı da çoğalmaktadır. Çoğu zaman bu bir kadın oyunudur. Erkekler ise yandan izlemektedir. Daha sonra onlar da halaya tutulur, ama oynayan kadın oyuncuların halayını bozmazlar. Çünkü kadınlar genellikle üç kişi şeklinde şarkı söylerler. İki çeşit kolanje vardır. İlki müzik olmadan yapılır, ikinci şekli ise müzikli olanıdır. Bu oyun eskiden her türlü toplanmanın başlangıç noktası olmaktaydı, “şenliklerde” ve “üzücü olaylarda”. Buradaki oyun şekli, aynı tarafa doğru basit ve yavaş yürüme adımlarından oluşur ve bu şekilde daire çizilir “şarkısız veya çeşitli şarkılar eşliğinde”. Kapalı dairede oynanan bu oyun ülkemizdeki en eski toplu oyunlardan biri olarak bilinmektedir. Eskiden bir şey (eşya ya da kişi) çevresinde daireler çizilirdi. Bu bir tür büyü çevresiydi. Bir zamanlar bu oyunu çocuklar da oynardı.

Tuzla Köyü kaynak kişilerin demeçlerine göre, kolanje oyunu her türlü olayda ica edilirdi; akşam oturmalarında, düğünlerde, sünnetlerde vb.

- Kolanje oyununu oyuncular toplu daire halayı şeklinde icra ederler. Bu oyun kapalı ya da açık daire şeklinde oynanabilir. Yüzler içe dönüktür.
- Karşılıklı ellerin tutuş şekli: yandan kollar birleşik aşağıya doğru sarkar, ya da dirsekler birleştirilir. Genellikle şarkı eşliğinde başlangıç oyunu olarak icra edilir. Halay başı oyuna davet eden bir şarkıyı söyler, oynamak isteyenler de katılır. Genellikle delikanlı sevdiği kızın yanında oynar, ya da kızlar yan yana, erkekler yan yana oynar.
- Bu oyun karışık kızlı erkekli oynanabilir, ya da ayrı ayrı da oynanabilir.

Oyun adımları:

- 3 adım sağa: 1 sağ, 1 sol (sağ ayak önünden), sola ayağın da katılmasıyla 1 sağ adım daha;
- 1 adım sol, sağ ayağın da katılmasıyla biraz geriye sol ayakla adım. Adımlar düz taban atılır. Oyun yavaş akar.

Oyunun analizi

Tempo: 2/4

Ritm: | ♪ ♪ | ♪ ♪ | ♪ ♪ |

I- “Kolo 1/ - Sağ ayakla sağa adım atılır;

Vodi, 2/- Sol ayakla sola adım atılır (öden sağ ayağın üstünden);

II- na 1/ - Sağ ayakla sağa adım atılır;

O 2/ - Sağ ayağın yanına sol ayak da katılır, vücut ağırlığı sağ ayağın üzerindedir.

III- ko- 1/ - Sol ayakla sola adım atılır;

lo 2/ - sağ ayak sol ayağın yanına katılır, vücut ağırlığı sol ayağın üzerindedir.

Melodili dörtlüğün sonuna kadar oyun şekli iki kez tekrarlanır.

Tuzla köyünde düğünlerde erkekler ve kadınlar, eğer akraba iseler, birlikte oynarlardı, fakat diğer köylerde böyle değilmiş. Bazı durumlarda, erkekleri göremeyeceği yerde kadınlar “kolo” oynarlardı. O durumlarda kadınlar küçük akordeonları çalarlardı. Tuzla’da, 1970li yıllarda Boşnak şarkıları söylenirdi, küçük akordeonlar çalınırdı. Görüşülenlerin verdiği bilgilere göre, Mehmet Beyin söylediği şarkıların çok eski olması nedeniyle, Bosna’da bile unutulmuş olma ihtimali varmış.

Kaynak kişi: Mehmet etinkaya (Tuzla ky)

Vjetar Puşe

Rzgar Eser

♩-42

Vje - tar pu - ře vje - tar pu - ře ki - řa
u - da - ra - ře ki - řa - u da ra ře

Boşnaka:

Vjetar puşe 2x kişa udara 2x

Sad moj dragi 2x dragu uspavljaşe 2x

Doği dragi, doği duşo

Ti mene obiği

Kako ću ti draga doi, kad ne mogu proći 2x

Zarasli su oni puti kud sam dolazio

Zakovata ona vrata kud sam ulazio 2x

Zatvoren onaj pendđer kud sam govorio 2x

Ono zlato drugom dato şto je moje bilo 2x

Trke:

Rzgar eser 2x yağmur yağer 2x

Sevgilim 2x sevdiğini uyuttu 2x

Gel sevgilim, gel canım

Beni grmeye gel

Nasıl geleyim sevdiceğim, yollar

kapalıyken 2x

Sana gelirken getiğim yollar geilmez

oldu

Girdiğim o kapılara da kilit vurulmuş 2x

Konuştuğum o pencere de kapanmış 2x

Benim olan o altın kız, başkasının oldu 2x

Rüzgar Eser şarkısı artık Bosna Hersek'te söylenmeyen bir şarkıdır. Bu şarkının kökeni de bilinmemektedir, çünkü Bosna Hersek literatürüne yabancıdır. Bu şarkının dışında, kaynak kişi Mehmet etinkaya ayrıca Bosna Hersek literatüründe geçmeyen *Tekla Voda Jezerka* şarkısını da söylemiştir. Kaynak kişinin demecine göre, bu iki şarkı „akşam oturmaları“ ve bazen düğünlerde söylenmekteydi.

Kaynak kişi: Mehmet Çetinkaya (Tuzla köy)

Tekla Voda Jezerka

Gür Sular Akmış

♩-48

Tek - la vo - da je - zer - - ka

tek - la vo - da je - zer - ka le - de - na

Boşnakça:

Türkçe:

Tekla voda jezerka 2x ledena

Gür sular akmış 2x buz gibi

Po jezerku travica 2x zelena

Suların üstü çimlenmiş 2x yem yeşil

Po travici jagode 2x maline

Çimlerin üstü çilek 2x ahududu

Hajrija djevojka 2x

Hayriye kızı 2x

Kaynak kişilerin demeçlerine göre, bu köyde Boşnakların gelenekleri (Bosna dili ve geleneksel mutfak hariç) kaybolmaktadır. Böylece, Tuzla köyü sakinleri Türk kültürüne (Türk halk adetlerine, müzik ve oyunlarına) adapte olmuşlardır. Bugünkü düğünler örneğin, Türk geleneklerine göre Düğün salonlarında yapılır, ancak hala düğün Boşnaklar arasında yapılıyorsa eğer, ara sıra bir Boşnak şarkı duyulabilir ya da bir Boşnak halk oyunu oynanabilir.

5.2.2. Turanköy

Turanköyü, yaklaşık 150 yıl önce kurulmuş ve Bursa'ya 25 kilometre uzaklıktadır. Köyün eski adı "Boşnak"tır. Eski bir vakıf köyüdür. Turanköyünün sakinlerine gelince, 1885 yılında gelmişlerdir. Turanköyüne gelmeden önce Selanik'te (3 yıl), daha sonra İstanbul'da (birkaç ay) yaşamışlardır. Köyün kurulduğu yıl 37 hane vardı. Sonraki yıllarda köy nüfusunda artış kaydedilmiştir: 1927 yılında nüfusu 219 kişiydi (Boşnak köyü adı altında), 1940 yılında 261, 1955 yılında 265, 1970 yılında 297, 1990 yılında 428 ve 1997 yılında

456 olarak kayda geçmiştir. Turanköyündeki sakinlerle yapılan görüşmelere istinaden, burada Zenica ve Krayina (Kljuc, Bihac) bölgelerinden gelen Imamovic, Rakovic, Zecovic, Mesic aileleri yaşamaktadır. Turanköyüne yerleşen ilk kuşak göçmenleri Türkçe'yi hiç öğrenmemişler, bu nedenle bugün köyde sağ olan bazı en yaşlı vatandaşlar Türkçe'yi az bilmektedir. 1964 yılında Turanköyünde ilk okul açılmış, bunun üzerine Türkçe daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Köyün ekonomisi tarım ve hayvancılık üzerine kuruludur.

Diğer Boşnak köylerinde olduğu gibi, Turanköyünde de çağdaş bir yaşam biçimi mevcuttur. Onları Bosna Hersek'e bağlayan şey eski hatıralar, atalarının hikâyeleri veya ara ara düzenlenen (varsa) bazı Boşnak şenlikleridir. Turanköyünde her yıl Pita Festivali düzenlenir. Pita Festivali Turanköyünde ve diğer köylerde yaşayan Bosnalılar için çok önemli bir etkinlik olup bu etkinlikte Bosna mutfağının sembolü olan börekler yapılır, Boşnak oyunları oynanır, Bosna ve Türk şarkıları ve diğer içerikler söylenir. Pita Festivali'nde mevlüt okunur. Bosna âdetlerinin yanı sıra, Pita Festivali'nde Türk geleneklerine rastlamak da mümkün: Türk Halk oyunları, Türk müzikleri, mehter vb.

Geleneksel halk adetleri söz konusu olunca, bazıları hala yaşıyor, bazıları ise “geçmişten hatıra” şeklinde kalmıştır. Turanköyünde, diğer geleneklerin yanısıra, “siyelo” (akşam oturmaları/ akşamları yapılan komşu ziyaretleri) geleneği hala korunmaktadır. Bu geleneğe çeşitli geleneksel yemekler bağlanır. Turanköyünde günümüzde hala, pura (kaçamak), pita (börek), kljukuşa (tavuklu mücver), dolmalar vb. halis Bosna geleneksel yemekleri yapılır. „Sijelo“ komşuları bir araya getiren ve köy sakinlerinin ilişkileri güçlendiren bir olaydı. Akşam oturmalarında bir enstrüman çalınırdı (çoğunlukla akordeon) ve şarkılar söylenirdi. Turan köyünde hemen hemen her evde akordeon bulunmuş. Akşam oturmalarının yanısıra çeşitli eğlence yöntemleri vardı. Bazıları, ağır işler bittikten sonra günlük yapılırdı (çeşitli yarışlar – koşu ve taş atma). Turanköyünde yaşayan kaynak kişilerin demeçlerine göre, yarışmalarda söylenen bazı şarkılar vardı. Bu yarışmalardan biri „taş atma“ oyunuydu. Rukiye Şentürk adındaki kaynak kişinin hatırladığı şarkı bu tip yarışmalarda söylenen bir şarkıdır:

Kaynak kişi: Rukiye Şentürk (Turanköy)

Ja Se Uspem Na Munaru

♩-84

Ja se us- pem na mu- na-ru pa po- gle - dam niz mu - na - ru

5
ja se us - pem na mu - na-ru pa po - gle - dam niz mu - na - ru

Boşnakça:

Ja se uspem na munaru

Pa pogledam niz munaru

Na meraji svi junaci

Bacaju se rad kamena

Na kamena do ramena

Ko najviše ko najniže

Mehmed momče ponajviše

U ruci mu žuta lala

Ta mu lala udisala

I ja bih ga sevdísala

Al ne mogu od duşmana

Türkçe:

Minareye çıktığında

Minareden baktığında

Ortalıkta tüm delikanlılar

Omuzlarından taş atıyorlar

Taştan omuza

Kimi daha uzak kimi daha yakın

En uzağa delikanlı Mehmet

Elinde de sarı lala

Laleyi koklarken

Ben onu severdim

Ama duşmandan sevemez oldum

Turan köyünde birçok şarkı söylenirmiş ve kaynak kişileri bu şarkıları memnuniyetle hatırlamaktadır. Bu şarkıların kökeni bilinmiyor. Bosna Hersek literatüründe de bu şarkılara rastlanamamıştır. Bir olanak olarak, bu şarkılar Turan köyünde ya da çevredeki Boşnak köylerinde ortaya çıktığıdır. Kaynak kişilerin demeçlerine göre, şarkılar farklı ortamlarda icra ediliyordu; düğünlerde, nişanlarda, bahçede ekin zamanlarında, Bayramlarda, sünnet düğünlerinde vs. diğer köylerde de olduğu gibi, Boşnakların gelenekleri yavaş yavaş unutuluyor, Boşnak müziklerinin köy sakinleri sadece hatırlıyor,

onu yaşamıyorlar. Hala, yılda bir iki defa düzenlenen Pita Şenliklerinde bu şarkılar söylenir. Turanköyünde Boşnak gelenekleri 1970 yılına kadar korunabilmiştir. Daha eski nesiller, halk göreneklerini halk müziğini ve Boşnakların oyunlarını çok daha iyi bilirdi. Kaynak kişilerin büyük bir çoğunluğu, aile bireylerinden öğrendikleri halk şarkılarını bilmektedir. Böylece, Ayşe Rakoviç'in söylediği „*Limun mi se zutio*“ (Tur: Limonum sarardı) ve „*Vi mene varate*“ (Tur: Siz beni kandırıyorsunuz) şarkıları Bosna Hersek literatüründe bilinmese de Turanköyünde bilinen şarkılardı. Bu şarkılar birçok etkinlik esnasında söylenirdi ve tek bir geleneğe bağlı değillerdi.

Kaynak kişi: Ayşe Rakovic(Turanköy)

Vi Mene Varate

(Siz beni aldatıyorsunuz)

♩ - 72

Vi me-ne Vi me-ne va-ra - te sa-mo da mi o - Ći gle- da - te

3
A - - j svo se - lo ve - se - lo

Boşnakça:

Vi mene 2x varate

Samo da mi oĉi gledate 2x

Mi tebe ne varamo

Mi tebe ĉudo volimo

Aaah veselo sve selo 2x

Türkçe:

Siz beni 2x kandırıyorsunuz

Gözlerime bakabilmek için 2x

Seni kandırmıyoruz

Biz seni çok seviyoruz

Aaah tüm köy şenlik 2x

“Vi mene varate” şarkısı Sevdalinka olarak adlandırılmaz, bu aslında bir halk şarkısıdır. Bosna Hersek literatüründe bu şarkının ne zaman ortaya çıktığı verisi mevcut değilse de, bu şarkının Turanköyü veya Türkiye’deki başka bir Boşnak köyünde ortaya çıktığı söylenebilir. Aynı şekilde, “Limun mi se zutio” şarkısı da Bosna Hersek literatüründe yer alan bir şarkı değildir.

Kaynak kişi: Ayşe Rakoviç

Limun Mi Se Źutio
(Limonum sarı renklendi)

♩ - 72

Li - mun mi se Źu - ti - o dra - gi mi se lju - ti - o

3
što - ja ni - sam o - ve zi - me što ja ni - sam o - ve zi - me ař - ko - va - la snji - me

Boşnakça:

Limun mi se Źutio

Dragi mi se ljutio

Őto ja nisam ove zime

Őto ja nisam ove zime

Aşikovala s njime

Türkçe:

Limonum sararmış

Sevdiceğim küsmüş

Neden ben bu kış

Neden ben bu kış

On'la aşk yaşamadım

“S One strane Kaldırme” (Tür: Kaldırımın Diğer Tarafı) şarkısını kaynak kişi Rukiye Şentürk söyledi. Bu şarkı genellikle halk oyunlarında söylenirmiş. Ancak, önceki iki şarkıda olduğu gibi, Bosna Hersek literatürüne tanıdık bir şarkı değildir.

Kaynak kişi: Rukiye Şentürk (Turanköy)

S One Strane Kaldırme
(Kaldırımın Öte Tarafı)

♩ - 84

S one stra-ne kal-dr-me le-gla cu-ra da um-re ne__moj cu - ro -
u - mri - je - ti ne-moj cu-ro um-ri - je - ti ja ću te u - ze - ti

Boşnakça:

S one strane kaldırme

Legla cura da umre 2x

Nemoj curo umriti

Ja ću te uzeti

Zeleni se jorgovann

Upo dragi u bunar 2x

Oko njega se draga šeće 2x

Izvadit ga neće

Türkçe:

Kaldırımın öte tarafı

Kızcağız ölüme yatmış 2x

Ölme yavrum

Seni ben alacağım

Yeşermiş leylak

Sevdiceğin düşmüş kuyuya 2x

Çevresinde sevgili dolanır 2x

Kurtarmak istemez

Diğer Boşnak köylerinde olduğu gibi, Turan köyünde de düğünlerle ilişkilendirilebilecek bazı görenekler vardır. Düğünler, köy sakinlerinin hayatlarındaki en mutlu anlar olması nedeniyle memnuniyetle hatırlanan göreneklerdir. Saha çalışmalarının esnasında, düğünlerin, süslemelerin, gelin hazırlamanın/kına yakmanın adabı anlatılmıştır. Çok eskilerden, gelinler istenmezdi, kaçırılırdı. Daha sonrasında ise düğünler yapılırdı. Düğünden önce gelinin eline kına yakılırdı ve bu aslında kızlar gecesi olarak da kutlanırdı. Bu gecelere aile bireyleri ve yakın komşular da katılırdı. Şarkılar söylenirdi, bazen de akordeon çalınırdı. Düğünden hemen önce mevlüt de okunurdu. Düğünler avlu ya da bahçelerde, bazen de evlerde organize edilirdi. Düğünler genellikle Perşembe veya mübarek Cuma günleri

yapılırdı. Düğünlerde Bosna halk oyunları oynanırdı ve Boşnak halk müzikleri söylenirdi. Turanköyünden kaynak kişilerin demeçlerine göre, Boşnakların birbirleriyle evleniyor olması durumunda, günümüzde hala Bosna kolo oyunu oynanır ve Boşnak halk şarkıları söylenir.

Bu saha çalışması esnasında, “Oj Jelena, Jelena” şarkısının her Boşnak köyünde söylendiği tespit edilmiştir. Kaynak kişilerin demeçlerine göre, bu şarkı genellikle kolo oyunu ile birlikte söylenirmiş.

Kaynak kişi: Rukiye Şentürk

Oj Jelena, Jelena
(Ah, Yelena, Yelena)

♩-108

Oj Je - le - na Je - le - na što - si tak - va ze - le - na ja sam va - ka od po - stan - ka

4

ja sam va - ka od po - stan - ka ro - di - la me maj - ka

Boşnakça:

Oj Jelena, Jelena

Što si takva zelena

Ja sam vaka od postanka

Rodila me majka

Türkçe:

Ah Yelena Yelena

Neden bu kadar yeşilsin

Doğuştan böyleyim

Annem beni doğurmuş

“Oj Jelena Jelena” şarkısının dışında, halk oyunları ile “Zeleni se šaša” (Tür: Buğdaylar yeşerince) şarkısı da söylenirmiş. Kaynak kişilerin büyük bir çoğunluğu bu şarkıyı bilmektedir.

Kaynak kişi: Ayşe Zeceviç (Turanköy)

Zeleni Se Šaša

(Buğdaylar yeşerince)

♩ - 84

Ze-le-ni se ša - ša me-ne pro-si pa - ša ne - pro si - me pa - šin si - ne

4

ne - pro - si - me pa - šin si - ne ne - da - ju me stri - ne

Boşnakça:

Zeleni se šaša, mene prosi paša

Ne prosi me pašin sine

Ne daju me me strine 2X

Türkçe:

Buğdaylar yeşerince, Paşa beni isteyince

Beni isteme, Paşa oğlu

Yengelerim beni vermez 2x

Daha önce de belirtildiği gibi, Bosna kolo oyunu (Bosna halk halayı) tüm köylerde oynanmıştır. Bu oyun Bosna Hersek'teki tüm kültürel ve sanatsal festivallerde, düğün ve diğer tüm eğlencelerde oynanan yerli oyunlardan biridir. Bu oyun belki de, Türkiye'deki Boşnak nüfusunun unutmadığı Boşnak geleneğinin tek parçasıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, "Pita Şenlikleri"nde çoğu zaman Bosna kolo oyunu oynanır. Aynı zamanda, Türkiye'deki Boşnakların düğünlerinde de kolo oyunu oynanır. Kolo oyunu ile söylenen şarkıları da kaynak kişiler memnuniyetle hatırlamış ve aktarmışlardır. Kolo oyunu hala Türkiye'deki Boşnaklar ile bağlantılıdır, bu oyunu hala kimse unutmamış ve Boşnakların şuanda yaşadığı kültür ve coğrafyanın etkisine bakılmaksızın, kolo oyunu orjinalliğini korumayı başarmıştır, köy sakinleri ise gururla bu oyunu hatırlamaktadır. Turan köyünün sakinlerinin dediği gibi: "Kaç yaşında olduğun önemli değil, önemli olan oyun oynamak, el ele tutuşmak, mutlu olmaktır". "Kaç yaşında olduğunun" önemli olmadığı sözünün en iyi örneğini 88 yaşındaki kaynak kişi Rukiye Şentürk sergilemiştir. Kendisi bize kolo oyununun adımlarını göstermiştir.

Bosna Kolo Oyunu (Halk oyunu)

Bosna Kolo oyunu kadın, erkek veya karışık olarak oynanabilmektedir. Türkiye'deki Boşnak köylerinde kızlı-erkekli oynanan bir oyundur. Kaynak kişilerin demeçlerine göre, evlenmemiş genç kızlar ve erkekler kolo oynarken, (el ele tutuşmamak için) aralarında mendil tutarlarmış, akraba olanlar ise el ele tutuşmuş, ancak günümüzde de mendil geleneği pek kalmamıştır. Kolo oyunu şarkı ile başlatılabildi, ancak oyuncuların belirli bir müzik ile katılmaları söz konusu da oluyordu. Ortak oynanan kolo oyununda, kız/kadın oyuncular aynı ritm içinde bilinen adımlarla oynamaktadır. Ritm hep aynı şekilde devam eder, sadece tüm oyuncuların adımları aynı olacak şekilde bazı düzeltmeler yapılır. Erkek oyuncuların stili farklı olur; halay başına bakılır ve erkekler temel oyuna ek olarak bazı farklı adımlar ekleyebilmektedir (ritm değiştirme, havaya ayak kaldırma, daha belirgin adım atma, kız oyunculara karşı dönme vb). Bu değişiklikleri çoğu zaman halay başı belirlese de, her zaman halay başı dikte etmek zorunda değildir. Saha çalışmaları esnasında not edilen iki figure çeşidi vardır:

1. Figür

Oyun şekli:

- 2 hafif koşar adım sola: 1 sol, 1 sağ (sol ayağın arkasından)
- 1 daha büyük adım sol ayakla ve sola, ayak havaya kalkar, vücut ile 2 dalga hareketi yapılır
- Sağ ayakla sola vurgulayıcı adım atılır, sol ayağın önünden; sol ayak öne, havaya, dizde bükülür, ayağın taban kısmı sağa bakacak şekilde; vücut iki dalga yapar.

Analiz:

Takt: 2/4

Tempo– Hafif hızlı

Ritm: | ♪ ♪ | ♪ ♪ | ♪ ♪ |

- I- 1/ hafif koşar adım sol ayakla sola:
2/ hafif koşar adım sağ ayakla sola, sol ayağın arkasından;
- II- 1/ büyük adım, sol ayakla sola zıplar adım; ılımlı bir vücut dalgası

2/ Sağ ayak havaya, öne doğru, diz kısmında hafif bükülür (sola doğru adım atar gibi; vücut orta bird alga yapar (aşağı-yükarı) öne doğru adım, ayak dizde bükülür,

1/ Belirgin adım – sağ ayakla sola zıplar adım, sol ayağın üzerinden; sola ayak sağa döner; vücut biraz daha belirgin şekilde aşağı –yükarı dalga çizer

2/ sol ayak bir sonraki adımı başlatır – vücut belirsiz bir dalga yapar aşağı-yükarı; bu oyun şekli/figure 4-6 defa tekrar edilir.

2. Figür

Oyun şekli:

- 2 koşar adım sola; 1 sol, 1 sağ;
- 1 büyük adım sola, yani bir öncesi oyun şekli (1)nde olduğu gibi;
- Belirgin adım – sağ ayakla öne doğru zıplar adım, sol ayak arkada ve dizde bükülü; vücut iki dalga çizer; 1 daha belirgin, diğeri daha hafif.

Analiz: (Oyuncular)

Takt: 2/4

Tempo: hafifi hızlı

Ritm: | ● ● | ○ | ○ |

I- II- I ve II takt'daki oyun şeklinde olduğu gibi; halay başı tarafından komuta verilir

II- III- 1/ belirgin zıplama adımı (ön zıplar adım) sağ ayakla öne (daire halayının ortasına doğru), sol ayak dizde bükülür ve arkaya gider, taban kısmı doğal yükselişte; vücut daha güçlü bir dalga çizer

2/ bir önceki şekil yapılır; vücut daha hafif bird alga çizer. Oyun şekli I-III birkaç defa tekrarlanır, çoğu zaman 3 defa (her şeyde 4 kez tekrar yapılır), ancak komuta artık verilmez, sadece ilk figürün yapılacağı söylenir.

Kadın oyuncular:

Ritm: | ● ● | ● ● ● | ● ● ● |

I- II- İlk oyun şeklinde olduğu gibi

III- 1/a- sağ ayakla öne doğru kısa adım, ayak yere tam basıyor, biraz belirgin

1/b- sol ayakla öne doğru kısa adım, sağ ayapın yanına (belirgin değil);

2/ sağ ayakla öne doğru kısa adım (belirgin değil)

Oyun şekli I- III Oyuncular II figure yaparken tekrarlanır.

(Not: kız ve erkek oyuncuların III takt 'ta o zamana kadar oynadıkları daireden çıkmaları ve halayda çer doğru ilerlemiş olmaları nedeniyle, bu oyun şeklinin tekrar edilmesinde, I- 1/ 'de daireye yeniden dönüş yaparlar, böylece bu ilk adım sola ve hafif geriye doğru yapılır).

Tüm Boşnak köylerinde oynanan Bosna kolo oyunun dışında, Turanköyünde bir de "treha"- treskavica oyunu da oynanırdı.Kaynak kişilerin demeçlerine göre, treha artık oynanmıyor. "Treha" geleneği kaybolmuş olsa da Pita şenliklerinde ve Boşnak düğünlerinde kolo oyunu hala oynanmaktadır.

Treskavica Sitna (Titreme Oyunu)

Bu oyun karma, sadece erkek ya da sadece kız oyunu olabilir. Oyun tambura, keman yada küçük akordeon ve mızıka eşliğinde oynanabilir. Oyuncuların sıralaması: kapalı ya da açık daire halayı, yüzleri içeri dönüktür. Ellerin karşılıklı tutuşu: tra. El kısımları birleşiktir. Ortak halayda halay başı oyuncudur.

Oyun şekli:

- 1 üçlü adım sola (sol-sağ-sol)
- 1 kısa üçlü adım sağa (sağ-sol-sağ)

Taban tam basarak adım atılır. Her üçlü adımda üçüncü adım tabanın yere vurmasıyla belirginleştirilir ve dizler hafifi bükülür. Halay hafifçe sola doğru ilerler.

Adım atılırken vücut da dalgalanır, gözle görülür şekilde. Halay başı hafif bağıınca, tempo artırılır, dalgalanmalar da artar. Vücudun şekli rahat olmalı, sert bir duruş olmamalı, ki dalgalanma daha rahat icra edilebilsin ve gözle görülür olsun. Kız ve erkek oyuncular oyunu birçok farklı şekilde süslerler. Örneğin:

I- Örnek: Kız oyuncular 1. Üç adımda 45° sola dönerler (yada daha fazla), 2 üç adımda dönerler ve 45° sağa dönerler.

II- Örnek: Oyuncular 1.Üç adımda, sol ayakla yapılan belirgin adımda, hafif dizlerini bükerek, sağ ayağı yerde öne doğru uzatırlar (sol ayak üzerinden) 2. Üç adımda, sağ ayağın belirgin olmayan adımında hafif diz bükerek, sol ayağı öne uzatırlar, iç tarafa (sağ ayak üzerinden) döndürürler.

Oyun analizi:

Takt: 2/4

Tempo: hafif hızlı

Ritm: | |

Temel figür:

I- 1/a – sol ayakla sola adım;

1/b – sağ ayakla sola adım, sol ayağın yanına

2/ - sol ayakla sola adım, belirgin değil ayak tabanı yere hafif vurur, dizler az bükülür:

II- 1/a- Sağ ayakla sağa kısa adım

1/b- sol ayakla sağa kısa adım, sol ayağın yanına

2/- sağ ayakla sağa kısa adım, belirgin değil, ayak tabanı yere hafif vurur, dizler az bükülür

Süslemelerin 1. Örneği:

I- 1/a- 45° sola dönülür , - sol ayakla öne sola adım atılır ;

1/b- sağ ayakla öne sola adım atılır, sol ayağın yanına ;

2/- sol ayakla öne sola adım atılır, temel oyunda olduğu gibi belirgin değil:

II- 1/a- dönüşten ilk pozisyona dönülür ve 45° sağa çevriliri – sağ ayakla sağa öne kısa adım atılır;

1/b- sol ayakla kısa adım, öne ve sağa

2/- sağ ayakla sağa kısa adım atılır, temel oyunda olduğu gibi adım belirgindir:

Süslemelerin II. Örneği:

I- 1/a – 1/b temel oyunda olduğu gibi

2/ - sol ayakla sola doğru belirgin adım, sağ ayak öne ve sola döndürülür, yerde dol ayak üzerinden adım atılır;

III- 1/a- 1/b- temel oyunda olduğu gibi; sağ ayakla sağa belirgin adım, sol ayak öne ve sağa atılır, yerde sağ ayak üzerinden.

Turanköyünde Bayram (Razaman ve Kurban Bayramı) gelenekleri hala aynı şekilde uygulanır. Eskiden Bayram zamanlarında çeşitli müsabakalar düzenlenirdi (yarışlar, taş atma) ve ödül olarak “Bayram gömleği” verilirdi. Müsabakaların yanı sıra, köy sakinleri bazen sevdalinka ve halk oyunlarını sayesinde de şenlenirdi. Bayramın yanı sıra, Turan köyünde “Curcevdan” (Corce’nin Günü) bayramı da kutlanırdı. Bu bayram ile ilişkilendirilen bazı gelenekler, aynı zamanda Türkiye’deki Hıdırellez andırır. Corce’nin Günü’nde uygulanan bazı özel gelenekler vardır: sabahları abdest alınır, ev ve bahçe temizlenir, küçük bir ateş yakılır (Nevruz ateşi gibi değil). Bu bayramda, yollar temizlenir, uyuyanları ise ısırğan out ile uyandırılmış. Gençler yakındaki tepelere gidilmiş, kızların sallandığı salıncaklar yapılmış, çevrelerinde “kolo” oynanmış, şarkılar söylenmiş ve akordeonlar çalınmış. Bu bayram ile ilişkilendirilen gelenekler ve adetler olduğu gibi korunabilmiştir.

5.2.3. Esenköy

Esenköy, İnegöl’den 13 km uzaklıktadır. Bu köyde yaklaşık 202 Boşnak yaşamaktadır ve genellikle Bosna’nın Saraybosna ve Visoko şehirlerinden göç etmişlerdir. Köyde yaşayan ailelerin soyadları: Babiç, Kolaşinac, Dizdareviç, Began, Kestiç, Kurtoviç, Beziç ve Sijerçiç dir. Diğer Boşnak köylerinde olduğu gibi, bu köyde de Türkçe’nin zorunlu olduğu ilk ilkokul açılana kadar, halk yalnızca Boşnakça dilini kullanmaktaydı. Dil ve kısmen Boşnak gelenekleri günümüze kadar korunabilmiştir. Ancak, zaman geçtikçe Bosna Hersek gelenekleri git gide unutulmaktadır. Halk müziği geleneği söz konusu olduğunda, daha önce belirtilen köylerde de olduğu gibi, bu köyde de çoğunlukla unutulmuş

durumdadır. Eskiden durum çok daha farklıydı. Bu köydeki sakinler için Bosna Hersek gelenekleri anı şekilde kalmıştır. Eskiden çeşitli vesilelere (düğün, bayramlar, nişanlar, akşam oturmaları vs.) şarkı söylenirdi ve dans edilirdi. Saha araştırması esnasında bir kaynak kişinin aktardığı bir sevdalinkadan bahsedeceğiz. Bu sevdalinka bu köyde söylenirmiş ve Boşnak geleneğinin bir parçasıymış. Ancak, Bosna Hersek literatürüne göre, bu sevdalinka Bosna Hersek'te 1980 yılının sonlarında oluşmuş, bu da Esenköy halkı arasında nesilden nesile aktarılan bir şarkı olmadığı ve onlar Esenköy'e göç ettikten sonra gelmiş ve söylenmiştir. İlgili sevdalinkanın adı: 'Tamburalo momče uz tamburu'. Bosna Hersek'te bugün 'Tamburalo momče uz tamburu' sevdalinkanın anonim bir yazar tarafından yazıldığı bilinir. Bosna Hersek'te bu şarkı hem çeşitli etkinlikler sırasında hem se halk gelenekleri çerçevesinde hala söylenir.

Kaynak kişi: Azra Sijerçiç (Esenköy)

Tamburalo Momče Uz Tamburu
(Genç delikanlı tambur çalarmış)

♩-62

Tam-bu-ra - lo mom-če uz tam- bu - ru tan-ke ži-ce ko-se
4 dje-vo - ja - čke a te-r-zi-jan pe-ro so-ko - lo vo

Boşnakça:

Tamburalo momče uz tamburu

Tambura mu od suhoga zlata

Tanke, žice kose djevojačke

A terzijan pero sokolovo

Gledala ga Ajka sa čardaka

”Vidi majko, lijepa junaka!”

Da mi ga je u dvoru gledati

Na njevovim grudma sevdisati!

Bu güzel sevdalinkanın yanı sıra, Esenköy’den kaynak kişi bir Boşnak ninniye de paylaşmıştır.⁸

Türkçe:

Genç delikanlı tambur çalarmış

Tamburu saf altındanmış

İnce telleri, kız saçlarından

Penası şahin tüyünden

Onu çardaktan izleyen Ayka kızı

Ana, ne de yakışıklı bir delikanlı” der

Ah, onu saraymda bir izleyebilsem

Onun bağrında sevdalanabilsem!

⁸ Bosna Hersekli geleneksel ninni (*Nini, sine, spavaj, sine*), farklı bir lirik şarkıdır. Bosna Hersek geleneklerinde bu tip şarkılar çocuk beşikte uyurken söylenmiş ve annelerin bebeklerini koruma ve sevgi içgüdüleri ile nazar ve kötülüğe karşı kullanılmıştır.

Nini Sine, Spavaj Sine

(Ninni oğlum, uyu oğlum)

♩ - 48

Ni - ni - si - ne spa - vaj si - ne sa - n te pre - va - ri - o

Boşnakça:

Nini, sine, spavaj sine

San te prevario

Beša ti se, beša ti se

Na moru kovala

Jedni kuju, jedni kuju

Drugi pozlaćuju

Treći nose, treći nose

Od zlata jabuku

Türkçe:

Ninni oğlum, uyu oğlum

Uykuya dalacaksın

Sallanıyorsun, sallanıyorsun

Denizde sandal

Birileri sandal yaparken

Diğerleri altına boğarmış

Bir başkaları taşırılmış

Altından bir elma

Diğer köylerde de bahsedildiği gibi, bu köyde de dil git gide daha az kullanılmakta, Bosna Hersek halkının kültür ve gelenekleri ise orijinalliğini kaybetmiştir.

5.3. Fevziye Köyü, Ankara

Türkiye topraklarına yapılan birçok Boşnak göçleri esnasında, halkın bir kısmı Ankara'ya gelmiştir. Boşnak köylerinden olan ve Ankara bölgesinden bulunan en büyük köylerden biri olan Fevziye köyü Yenimahalle Belediyesi içerisinde yer almaktadır.

Ankara'dan yaklaşık 30 km uzaklıkta bulunan birkaç köyde, Osmanlı'nın Balkanlardan çekilmesi ile beraber atalarının Bosna Hersek topraklarından ve Balkanlardan göç etmiş olduğu bazı sakinler yaşamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünü kaybetmesi, Balkanlardan çekilmesi ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna Hersek'i işgali

ile birlikte halk ata topraklarını terk ederek Türkiye'ye aileleriyle birlikte göç etmiştir. Tam da bu dönemde, Boşnak ailelerin birçoğu Türkiye'ye gelmiştir. Asya kıtasına gelen bu halk, burada bulunmalarının ilk üç yılında 3 farklı bölgede yaşamışlardır. İlk yaşadıkları köyü coğrafi konumu nedeniyle, ikinci yaşadıkları yeri ulaşım zorluğu nedeniyle terk etmişlerdir ve sonunda o zaman adı Soltak olan bugünkü Fevziye köyünde kalma kararını almışlardır. Bu köyüm yeşilliği ve doğası onlara aslında terk ettikleri ata topraklarını andırmıştır.

Köye geldikleri gibi o zamanın iktidarı onlara işleyebilecekleri kadar toprak vermiştir. Birkaç yıl sonra, mülkleri belirlenmiş ve tapuya işlenmişti, böylece Boşnak göçmenler Anadolu'da yasal toprak sahibi olmuşlardır. O dönemde inşa edilen evlerin bazıları bugün hala var, çamur ve toprak materyallerinden yapılmış ve halkın o zamanki kötü maddi durumunu anlatmaktadır. Son birkaç on yıllık döneme kadar, sahip oldukları bu toprakları satma niyetleri yoktu, ancak genç nesillerin kaliteli hayat sürme ve eğitim arzuları nedeniyle bazı aileler Ankara'ya yerleşmek durumunda kaldı ve böylece Fevziye köyündeki birçok aile çiftliği azalma yaşamıştır.

Fevziye köyünde yapılan saha çalışması esnasında, Bihaç ve Tuzla bölgelerinden göç eden ikinci ve üçüncü nesilden bilgiler toplanmıştır. Bu köye gelen ilk nesil, 20.yy'ın başlarında gelmiştir. Bosna Hersek'ten göçlerin nedenleri çeşitlidir: bazıları zorunlu olarak, bazıları kendi istekleriyle, bazıları Avusturya Macaristan'ın zorunlu askeri hizmetine katılmamak için göç etmişlerdir, bazılarının ise göç etme nedenleri bilinmemektedir. İlk başlarda Ankara bölgesinde 12 Boşnak köyü vardı, bunlardan 4 tanesinde hala Boşnaklar yaşamaktadır. Ankara yakınlarında bulunan Polatlı'da 3 Boşnak köyü vardır, 4'üncü ise Fevziye köyüdür. 80 yıl evvel, Fevziye köyünde 40 civarında Boşnak hanesi bulunmaktaydı. Köyde şuanda 400 kişi yaşamaktadır. Kaynak kişilerin vermiş olduğu bilgilere göre Fevziye köyünde şuanda Tabakoviç, Begoviç, Meşiç aileleri yaşamaktadır. Köyün muhtarı dışında, tüm kaynak kişilerden ve ailelerinden hiçkimse Bosna'yı ziyaret etmemiştir.

Fevziye köyünde yapılan saha çalışmasında, köy muhtarından Hüseyin Demirel, onun ailesinden ve köyün diğer sakinlerinden çok sayıda bilgi elde edilmiştir. Görüşülen kişileri aktardıklarına göre, 20.yüzyılın bir bölümünde köyde Boşnakça konuşmak yasaktı. Bu durum, dilin korunmasını önemli ölçüde etkilemiştir. Fevziye köyündeki katılımcılar tarafından teyit edilen bilgi, en genç kuşağın neredeyse hiç Boşnak dilini konuşmamasıdır. Bursa, Turan köyü ve İnegöl'de ise nüfusun çoğu Boşnakça

konusabilmektedir. Araştırılan köylerin en yaşlı sakinlerinin konuştuğu dilde Türkçe'nin etkinleri görülebilir ("sectisala"- Boşnakça gramerli Türk kelimesi, "destan" gibi güzel), ayrıca ilginç olan şeylerden biri, bugünkü kuşaklarının daha hala Boşnak atasözlerini kullanmasıdır. Boşnakça diline olan ilgi nedeniyle, Ankara'da bulunan Keçiören Belediyesi Boşnakça dilinin öğrenilmesini mümkün kılmış, bu kursa Fevziye köyünden bazı sakinler de katılmıştır. Bir ulusun kültürünü ve geleneğini oluşturan tüm unsurlardan, dilin kendisinin yitirilmemiş tek unsur olduğunu söyleyebiliriz. Bursa, Turan köyü ve İnegöl bölgelerinde Boşnakça mevlüt okutma geleneği korunmuştur. Ne yazık ki, Fevziye köyünün sakinleri Bosna milli geleneklerinin çoğunu kaybetmişler ve Türk gelenek ve kültürünü benimsemişlerdir. Saha araştırması sırasında, yaklaşık 50 yıl oncesine ait geleneklere ilişkin veriler elde edildi. Anlatılanlar en çok evlilikle ilgili törenlerden söz etmişlerdir (aşk yaşamak, kız istemek ve düğün). Aşk yaşamak (aşikovati), kız istemenin ve nikahın bir ön ritüeli olarak, nesilden nesile, farklı formlarda aktarılmıştır. Aşk yaşamaya çeşitli diğer duygular eklenir, sevgi, özlem, üzüntü, heyecan, nekleme, hayal kırıklığı ve mutluluk.

Ankara yakınlarındaki Fevziye ve Polatlı köyleri sakinleri karşılıklı kız alıp veriyorlardı. O dönemde Bosna Hersekli ve Türkler aralarında evlenmezdi, ancak bugün bu durum değişti. Aynı bilgiyi Bursa ve çevresinde de edindik. Turanköyünde yalnızca Boşnaklar arasında evlilikler yapılmış, bugün ise artık o şekilde değil. Artık köy nüfusu Türk nüfus ile karışmış, hatta aileler arasında bile evlilikler yapılıyor.

Fevziye köyünde bugün hala Boşnak geleneksel yemekleri yapılır. Ferida Hanım Boşnak böreğinin yapımını anlatmıştır: "güzelce yıkanır ve tuzlanır, sonra da güzelce yufkaya konulur ve sarılır, en sonunda da tepsiye konulur, sac altında ateş yakılır, börek sac altına konulur böreğin altına ateş konulur ve yanmamasına dikkat edilir."

Fevziye köyünde korunan müzik gelenekleri söz konusu olduğunda, daha eski kuşaklar saz çalıyor, şarkı söylerlerdi ve dans ederlerdi. Yeni kuşakların öğrenmediği ve hatırlamadığı bazı Boşnak şarkılar söylenirdi. Nazmiye Hanımın deyişine göre, düğünler 7 gün sürerdi, davul, tef ve zurna sesleriyle. Fevziye köyünde kimin ne gibi bir enstrümanı olduğu bilinirdi. Köydeki kadınlardan birinde ailesinin Bosna'dan getirdiği bir tef vardı, böylece çeşitli durumlarda kullanılması için ondan ödünç alınır. Böylece, İnegöl'de Rabia Hanım iyi bilinirdi, kadın buluşmalarında akordeon çalardı. Boşnak düğünlerinde onu hem çalması hem de "kolo" (halay) başı olması için davet edilirdi. Boşnak halayı, tüm köylerde Boşnak düğünlerinde oynanırdı.

Bayram Müslümanların en önemli kutlamasıdır, ail eve dost çevresinde kutlanırdı. Mevlüt okumanın yanı sıra, sakinler ilahi de okurlarmış. Fevziye köyünden Nazmiye Hanım, unutmadığı bir geleneği bizimle paylaştı. Müzik geleneği ile ilgili anlattığından çok daha fazlasını biliyordu, ancak anlatmamasının sebebi yeni Umre'den dönmüş olması (sevdalinka okumasını doğru olmayacağını düşünmesi) olmuştur. Bu nedenle, annesinden öğrendiği bir İlahi'yi okudu.

Kaynak kişi: Nazmiye Özbay (Fevziye köy)

Kad Ja Podem U Džamiju

Camiye Gittiğimde

♩-62

Kad ja po - doh u dža - mi - ju la - i - la - he i - la - lah

Boşnakça:

Kad ja pođem u džamiju

La illahe illallah

U džamiju na jaciju

La illahe illallah

Od tud idu tri alaja

La illahe illallah

Jedan alaj askeri

La illahe illallah

Drugi alaj šehid i gazija

La illahe illallah

Treći alaj momci

La illahe illallah

Daj mi Bože kabur pendžer

La illahe illallah

Da pogledam po Dženetu

La illahe illallah

Po Dženetu, po devletu

Türkçe:

Camiye gittiğimde

La illahe illallah

Cami'ye Yatsı namazına gittiğimde

La illahe illallah

Oradan üç alay gelir

La illahe illallah

Biri alay askeri

La illahe illallah

İkinci alay, şehit ve gazi

La illahe illallah

Üçüncü alay, delikanlılar

La illahe illallah

Allahım bana pencerele bir kabir ver

La illahe illallah

Cennet'e bir bakayım

La illahe illallah

Hem Cenneti, hem devleti

La illahe illallah

Od tud idu tri alaja

La illahe illallah

Oni nose Abu zemzem

La illahe illallah

Sitna djeca iz mejtefa

La illahe illallah

U ruki im mašrafice

La illahe illallah

Pod pazuhom sufarice

La illahe illallah

Oni nose Abu zemzem

La illahe illallah

Da napoje svoje majke

La illahe illallah

Svoje majke i babe

La illahe illallah

U Dženetu jedna bašča

U toj bašči hodžinica

La illahe illallah

Na njojzi je košuljica

La illahe illallah

Nit je tkana nit preğena

La illahe illallah

Daj mi Boze kabur pendžer

La illahe illallah

La illahe illallah

Oradan üç alay gelir

La illahe illallah

Abu zemzem ellerinde

La illahe illallah

Küçük çocuklar mektebden

La illahe illallah

Ellerinde maşrafalar

La illahe illallah

Kollarında sufaralar

La illahe illallah

Abu zemzem ellerinde

La illahe illallah

Annelerine su vermek için

La illahe illallah

Hem annelerine, hem babalarına

La illahe illallah

Cennette bir bahçe

Bu bahçede hoca hanım

La illahe illallah

Üzerine bir gömlek

La illahe illallah

Ne dokunmuş, ne iplikten

La illahe illallah

Allahım bana pencereli bir kabir ver

La illahe illallah

Da pogledam po Dženetu

Cennet'e bir bakayım

La illahe illallah

La illahe illallah

Po Dženetu, po Devletu

Hem Cenneti, hem devleti

La illahe illallah

La illahe illallah

Uci bolan Allahovci

Oku Allahı

Svoje srce potrči

Kalbini ona ver

Nemoj gafi ležati

Gafil gibi yatma

Nemoj nako sterati

Öylesine uzanma

S kahkom se smijati

Kahkahayla gülme

Zarar dinu, Avdiju

Dine zarar, Avdiya

İnsanın doğası gereği, duygusunu söz ve şarkılı ile ifade eder. Bu nedenle, bu ritüel ile birçok şarkı yapılmıştır. Anlatanlardan biri (Ferda Hanım), bize hala hatırladığı iki şarkının sözlerini aktardı.

Kaynak kişi: Ferida Mergen (Fevziye köy)

Raslo Drvo Bademovo

(Badem Ağacı Büyürken)

Boşnakça:

Türkçe:

Raslo drvo bademovo

Badem Ağacı Büyürken

Pod njim sjedi djevojka i mlado momče

Yamacında bir kız ve genç bir delikanlı
otururdu

Sjedili i zadrijemali na crnoj zemlji

Otururken kara toprağın üzerinde uykuları
gelmiş

Jorgan im je vedro nebo

Mavi gökyüzü onlara yorgan olmuş

Ruke im je jastuk

Elleri ise yastıkları

Žarko Sunce, Visoko Ti Si

(Yanan Güneş, Çok Yüksesin)

Boşnakça:

Žarko sunce, visko ti si

A moj dragi, na daleko ti si

Primakni se žarko sunce

Dodī mi dragi još bliže

Kaynak kişi Ferida Hanımın anlattıklarına göre, eskiden Boşnakça olarak söylenen herşey bugün Türkçe olarak söylenmektedir. Her mutlu an artık Boşnak müziği ile değil, Türk müziği ile kutlanmaktadır. Kaynak kişi ayrıca, sözlerini unuttuğunu söylediği bir şarkıyı daha bizimle paylaşmıştır:

Boşnakça:

„Nemam seke da mi kahvu peče

, nemam baba da mi rane liječi,

nemam majke da mi rane liječi“.

Türkçe:

Yanan güneş, çok yüksesin

Sevdiceğim, çok uzaklardasın

Yanan güneş yaklaşiver

Sevdiceğim, daha da yakın olsun

Türkçe:

Kahvemi yapacak bir ablam yok

Yaralarımı saracak bir babam yok

Yaralarımaya ilaç olacak bir anam yok.

Fevziye köyünde bahsedildiği gibi, Boşnak geleneği neredeyse kaybolmuştur. Diğer köylerde de olduğu gibi, Fevziye köyünde de eskilerden, Boşnak geleneklerinin yaşadığı ve herşeyin farklı olduğu dönemlerden bahsedilmektedir. Ne yazık ki, durum artık böyle değildir. Hala bazı evlerde konuşulan dili, bu köyün sakinleri korumaya ve yeni nesillere aktarmaya özen göstermektedirler. Boşnakça dili bu köyü diğer Türk köylerinden farklı kılan bir özelliktir.

6. SONUÇ

Tezin baş kısımlarında belirtildiği üzere, Bosna, 1463 yılında Fatih Sultan Mehmed'in Bobovac şehrini fethetmesiyle ve böylece Kotromanic hanedanının yönetimini sonlandırmasıyla Türk egemenliği altına girmiştir. Osmanlı Devleti Bosna topraklarında "Bosna Sancağı"nı kurmuş; 1850 yılından itibaren, Osmanlı İmparatorluğu içindeki Bosna'da idarî ve siyasî yönetim sistemi olarak Paşalık kurulmuştur. Türklerin gelmesiyle beraber, Boşnaklar'ın büyük bir kısmı İslâm dinini kabul etmiş; oryantal tarzda yeni şehirler inşa edilmiş, toplumun ekonomik örgütlenmesinde de değişiklikler meydana gelmiştir.

Boşnaklar, Batı Balkanlar ve Orta Avrupa topraklarında Osmanlı İmparatorluğu'nun yürüttüğü savaşlara katılmış olmalarıyla, Osmanlı Devletini ve Türkleri ne kadar benimsediklerini göstermişlerdir.

Bosnalı Müslümanların, yani Boşnakların kültürü, azımsanmayacak derecede Türk kültürü ile benzerlik göstermektedir. Bunun başlıca sebebi olarak, Türkler sayesinde Müslüman olmaları ve uzun yıllar Türk idaresi altında bulunmaları gösterilebilir.

1878 tarihine kadar (415 yıl) Bosna'nın Osmanlı idaresinde kalması, Boşnak toplumunun kültürel bakımdan, özellikle de inanç kültürü bakımından Türklerden etkilenmesini sağlamıştır. Türkçe'den Boşnakça'ya 9000 civarında kelime geçmiş, gerek Camilerde gerekse Tekkelerde Türkçe etkili olmuştur. Bu etkilenmenin derecesi, bugünkü Bosna'da inanç kültürünün halen Türkçe'yi barındırması, yemek kültüründe ve diğer folklorik unsurlardan bazılarının Türk kültürüne benzemesi ile görülmektedir.

Zaman içerisinde, çeşitli sebeplerle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Boşnakların ana dilleri farklı olmasına rağmen, Türkiye'de zorluk çekmemeleri ve rahatlıkla uyum sağlamalarının altında yatan sebep, Müslüman Türk kimliğinin benimsenmesinden kaynaklanmış olabilir.

Öyle ki, 11 Temmuz 1995'te gerçekleşen Srebrenitsa Katliamını, yani insanlık tarihinin en karanlık sayfalarından bir tanesini yazan Sırp'lar, Boşnakları katlederken "Türk öldürüyoruz" diyerek Boşnakları Türk görmekte iken, Boşnaklar da "Osmanlı Torunuyuz" diyecek kadar kendilerini Müslüman Türk kimliğine yakın görmektedirler.

Türkiye'ye göç etmiş bulunan Boşnaklar, doğal olarak, giyim, kuşam, yemek, doğum, evlenme ve ölüm âdetleri yanında müzik ve dans gibi halk kültürlerini Türkiye'ye taşımışlardır.

Ulaşabildiğimiz kaynaklara göre, bu çalışma, Türkiye'de yaşayan Boşnakların müzik ve dans kültürü konusunda yapılan, alan araştırmasına dayalı ilk tez çalışmasıdır.

Bu tezde, Bosna Hersek müziği ve halk oyunlarının ne şekilde yaşadığının ve ne derecede değiştiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında mevcut Bosna Hersek kültürü ile ilgili literatüre yeni veriler ilave etmek ve Türkiye'ye göç eden Boşnaklarla ilgili güvenilir veriler toplamaktır. Ayrıca, birbirine sempati duyan iki ülke arasındaki kültürel bağları güçlendirmek amacı da güdülmüştür.

Çalışmamızdaki alan araştırmalarında Türkiye'ye taşınan müzik ve dans kültürünün 1970'li yıllara kadar olduğu gibi sürdürüldüğü ve bu yıllardan sonra Türk müzik ve folkloru etkisinde kalarak değişmeler gösterdiği gözlenmiştir. Bu husus Boşnakların yoğun yaşadığı Bursa'da ve İnegölün köylerinde 22 kişi ile ve Ankara'nın köylerinde 12 kişi ile yapılan birebir görüşmeler ve sohbetlerimizde açıkça gözlenmiştir. Görüşülen kişiler çoğunlukla geçen yüzyılın başına kadar Türkiye'ye göç eden Boşnakların birinci ve ikinci nesline mensuptur. Bu kişiler halen Türkçe'nin yanında Boşnakça da konuşmaya devam etmektedirler. Alan araştırmalarında ortaya çıkan önemli bir husus, şu anda Bosna'da söylenen 'Sevdalinka' şarkısının, görüşülen Boşnakların tamamı tarafından hatırlandığı ve önemli günlerde söylenmeye devam ettiğidir. Diğer bir husus ise halk danslarının artık festivallerde ve gösterilerde sadece oynandığıdır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; Türkiye'de yaşayan Boşnakların Boşnakça söylediği şarkılardan bazılarının günümüz Bosna Hersek'inde bulunmamasıdır. Örneğin İnyet (Tuzla) Köyünden derlenen "Rüzgâr Eser" adlı şarkı, yaptığımız araştırmada, ulaşabildiğimiz kaynaklara göre, Bosna Hersek'te bulunmamaktadır. Bu durumda, ya Türkiye'de yaşayan Boşnaklar bu şarkıyı Türkiye'de üretmişler veya bu halk şarkısı Bosna Hersek'te unutulmuştur. Ancak, kaynaklarda adı geçmediğine göre, yüksek ihtimalle Türkiye'de üretilmiş olmalıdır.

Araştırma sonucunda Boşnak halk şarkısı türlerinden Ninni, Mani, İlahi, Epik Şarkıların yoğun olarak yaşadığı gözlenmiştir.

Halk danslarından ise Türk Halk Oyunlarından "Halay"a benzeyen ve Türkçe'ye "Çember Halayı" olarak çevirebileceğimiz oyun ile "Boşnak Oyunu" (Bosansko Kolo), Titreyiş

Halayı gibi oyunlar Türkiye'deki Boşnakların özel günlerinde mutlaka oynanan oyunlardandır. Özellikle, "Boşnak Oyunu" (Bosansko Kolo) adlı oyun, Pita Şenlikleri'nde Halay oynar gibi toplu şekilde, mutlaka oynanan bir oyundur.

Sonuç olarak; Türkiye'de yaşayan Boşnaklar yaşadıkları yerlerin kültürlerinden etkilenmekle birlikte, kendi müzik ve dans kültürlerini yaşatmaktadırlar. Özellikle halk danslarında, dikkat çekici hususlardan biri burada Boşnakça müzik üretiminin devam etmiş olmasıdır. Karma danslarda, Türkiye'de de olduğu evli olmayan veya nikâh düşen kadın ve erkeğin el ele tutamama uygulamasının Türkiyede giderek bırakıldığı hususudur.

KAYNAKLAR

- Ahmetbegović Srkalović, Z. ve Gutić, S. (2015). *Klima kao faktor razmještaja stanovništva i naselja u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: ACTA geographica Bosniae et Herzegovinae, 17-29.
- Arslan, M. ve Şaşmaz, Ö. (2012). Boşnak Halk Edebi Ürünü Sevdalinkalarda Türkçe Unsurların İncelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish*, (7), (2), 71-97.
- Babuna, A. (2000). *Bir ulusun doğuşu geçmişten günümüze Boşnaklar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Babuna, A. (2008). *Boşnaklar ve kimlikler: değişiklik ve süreklilik*. İstanbul: Tasam Yayınları, 24-25.
- Bandžović, S. (2006). *Iseljavanja Bošnjaka u Tursku*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, 773.
- Cikotić Suljević, A. (2005). *Karşılaştırmalı Türk ve Boşnak halk adet ve inançları*. Prizren: BAL-TAM, 155.
- Cvitkovic, İ. (2017). *Demografske i etničke promjene u BiH*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 160.
- Dedeić Kırbaç, A. (2012). Tarih ve Gelenek Bağlamında Türkiye’de Boşnaklar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, (9), (1), 696-711.
- Dedeić Kırbaç, A. (2013). Boşnakların Türkiye’ye Göçleri. *Akademik Bakış Dergisi*, (35).
- Demirel, M. (2008). Türkiye’de Bosna göçmenleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), (2), 285-306.
- Dervişević, A. (2006). *Bosnjaci u Dijaspori*. Sarajevo: Bosanska riječ, 2006, 585.
- Djurdjev, B. (1992). Bosna-Hersek. *Türkiye diyanet vakfı islam ansiklopedisi*, (6), 297-305.
- Dopuğa, J. (1986). *Narodni plesovi-igre u Bosni i Hercegovini*. Zagreb: Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, 187.
- Dopuğa, J. (1952). *Sistem razvrstavanja narodnih igara (plesova) iz Bosne i Hercegovine po oblicima*. Sarajevo: Bilten institute za prucavanje folklore u Sarajevu, (1), 21-31.
- Dursun, F., Dursun Çalışan, Ç., Abanoz, G. (2015). Düzce ili geleneksel Boşnak giysilerinin incelenmesi. *Karadeniz Araştırmaları*, (47), 163-180.
- Emgili, F. (2012). *Boşnakların Türkiye’ye Göçleri 1878-1934*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 520.

- Eroğlu, T. (2005). *Boşnak Halk Kültürü ve Boşnak Halk Oyunları Alan Araştırması*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 173.
- Gölen, Z. (2009). *Tanzimat Dönemi Bosna İsyancıları (1839-1878)*. Ankara: Alter Yayınları, 245.
- Gunic, V. (2006). *Najbolje Sevdalinke*. Sarajevo: Bosnia ARS, 8.
- Gunic, V. (1997). *Sevdalinke o Gradovima*. Bihac: Biblioteka Ključanin, 157.
- Gündüz, T. (2012). *Allahimanet Bosna-Boşnakların Osmanlı Topraklarına Göçü*. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 180.
- İnternet: <http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=65734> adresinden 18 Eylül 2018'de alınmıştır.
- İnternet:<http://fzs.ba/index.php/popis-stanovnistva/popis-stanovnistva-2013/konacni-rezultati-popisa-2013/> adresinden 25 Ekim 2018'de alınmıştır.
- İnternet: <http://www.zambak.ba/turkiye-bosnaklari--goc-hakkinda-2889m.htm> adresinden 25 Ekim 2018'de alınmıştır.
- İnternet:https://www.hercegbosna.org/STARO/download-hr/Malcolm_Povijest_Bosne.pdf adresinden 10 Kasım 2018'de alınmıştır.
- İyiyol, F. (2010). *Boşnak Halk Kültüründe Türk-Tekke Tasavvuf Geleneğinin İzleri*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- İyiyol, F. ve Ćatović, A. (2012). Sevdalinkalarda Türk-Boşnak Halk Kültürünün Ortak Unsurları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, (1), (1), 246-264.
- Kurto, N. (1998). *Arhitektura Bosne i Hercegovine: Razvoj Bosanskog Stila*. Sarajevo: Medunarodni centar za mir, 397.
- Malcolm, N. (2011). *Bosna kratka povijest*. Sarajevo: Buybook, 542.
- Nurkić, K. (2007). *Bosna-Hersek'te İslamlaşma Süreci*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Oğul, Kurtişoğlu, B., Beşiroğlu, Ş., Kovanlıkaya, Ç. (2008). Boşnak kültürel kimliğinin simgeleri: Akordeon ve gusla. *İtüdergisi*, (5), (2), 35-44.
- Oğul, Kurtişoğlu, B. (2008). *Göçmen Kimliği Açısından Boşnak Müzikleri: Trakya ve İstanbul Örneği*, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Silic, M. (2008). *Narodni plesovi, pjseme i obicaji Hrvata Sredisnje Bosne*. Suton: Krvavica, 254.
- Şahin, İ. ve Şahin, C. (2014). Avusturya'nın Bosna-Hersek'i İşgalinden Sonra Anadolu'ya Yapılan Boşnak Göçleri: Eskişehir Lütfiye Köyü Örneği. *Karadeniz Araştırmaları*, (42), 131-154.

Şen, M. Sandıklı ilçesi alacami köyü evlilik merasimleri üzerine derleme ve değerlendirmeler. *İnsan ve toplum bilimleri araştırmaları dergisi*, (3), 343-357.

Tacoğlu, T. P., Arıkan, G., Sağır, A. (2012). Boşnak Göçmenlerde Göç ve Kültürel Kimlik İlişkisi: Fevziye Köyü Örneği'. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (7), (1), 1941-1965.

Talam, J. (2014). *Narodni muzički instrumenti u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Muzička akademija u Sarajevu.

KAYNAK KİŞİLER

1. Hüseyin Demirel (Muhtar), 1961, Fevziye Köyü
2. Mükerrerem Demirel, Fevziye Köyü
3. Rafet Demirel, 1954, Fevziye Köyü
4. Hasan Demirel, 1956, Fevziye Köyü
5. Cevriye Öztürk, Fevziye Köyü
6. Nazmiye Özbay (Tabakoviç), 1950, Fevziye Köyü
7. Halime Özbay, 1941, Fevziye Köyü
8. Emine Üslü, 1931, Fevziye Köyü
9. Ferida Mergen (Meşiç), 1926, Fevziye Köyü
10. Lütfiye Demirel, 1927, Fevziye Köyü
11. Leila İlova (Cengiç), Bursa
12. Ahmet Yıldız (Kazaferoviç), (Bursa Bosna Derneği Başkanı), Bursa
13. Ömer Kavukçu, İnegöl
14. Rezzan Kavukçu, İnegöl
15. Muhamed Sporişeviç, 1988, İnegöl
16. Mehmet Çetinkaya (Şehiç), İnayet (Tuzla) köy
17. Rukiya Şentürk (Meşiç), 1930, Turanköy
18. Rasim İmamdar (İmamovic), 1959, Turanköy
19. Rasim'in karısı İmamdar, 1960, Turanköy
20. Ayşe Rakoviç, 1963, Turanköy
21. Azra Sijercic, 1958, Esenköy
22. Munevera Sijercic, 1963, Esenköy
23. Emira Albayrak, Ankara

ЕМИНА

(из „АЛИБЕГОВА СЕВДАКА“)

Синоћ, кад се вратих из топла амама,
Прођох покрај баште Абдула имама;
Кад у башти, тамо, гдје миреше игда,
Гдје 'но булбул-пјесма не престаје нигда,
Гдје шедван прска у хладу јасмина,
С кондиром у руци стојаше Емина.
Ја, каква је, пуста, тако ми амама,
Стид је не би било да је код Султана!
Та, када би Султан за Емину знао,
Би, валахи, за њу сто робиња цао!
Та љепша је, бојан, од свих Шамских буља,
А бјеља је, беди, од бијелих ђула!
Па још када шеће и плећима креће....
— Ни хоџин ми запис више помоћ неће!...
Ја јој назвах селам, ал', мога ми дива,
Нешће ни да чује лијепа Емина,
Но у златан кондир ухитила воде
Па по башти шебој заљевати оде;
Горњак вјетар духну па низ плећи пуге
Распете јој оне плетенице гуге,
Замириса коса, замприса башта,
А ја се од дерга с дуњалуком прашта', —
Мало не носрнух, тако ми мог дива,
Ал' мени не дође лијепа Емина.
Само ме је једном погледала мрко,
Нити хаје, адчак, што за њоме црко'!...

Emina...

(xxx - A. Šantić - O. Pabrić)

INT A A7 D7 Gm A A9 A7 Dm

Dm Dm7 G7 C 1. B^b Gm

2. *Ritardando* A Gm B^b Gm A / A /

A *Rubato* Dm / Gm Dm / D7 / Gm / A7 Dm / / /

Si- noć kad se vra- ćah iz top-la ha- ma — ma,

Dm / A B^b / Gm5 / Gm / A /

pro-đoh po-kraj baš-će sta-ro-ga i- ma — ma.

B *Ritard* Dm / Gm Dm D7 Gm Dm A7 Dm / Dm / A

Kad ta-mo u baš-ći u-hla-du-ja-s-mi — na s'ib-ri-kom u ru-

B^b Gm / / A / 1. A A7 2. Gm / /

— ci sta-ja-še E-mi — na vi-še pomoć' ne-

A / A A9 A7 Dm Dm7 B^b Gm Gm5 A / A /

— će, ni ho-din mi za-pis — vi-še pomoć' ne-će.

Ek-2 Sevdalinka 'Kad ja podjoh na Bentbasu'

DALI STE VEĆ NABAVILI KLJUČEĆE ALBUM ZA NABAVITELJ
KAD JA PODJOH NA BEMBAŠU
MARIJAN
Polagano

Kad ja po — doh na Bem — ba — šu, na Bem — ba — šu
na vo — du. ja po — ve — doh bje — lo
ja — nje b'je — lo ja — nje sa so — bom

2. Sve djevojke Bembašanke
na kaptji stajahu,
samo moja mila Fata
na demirli penderu.

3. Ja joj rekoh: „Dobro veče,
dobro veče, djevojko!”
Ona meni: „Dod' doveče,
dod' doveče dilberče.”

Ek-3 Pita Şenlikleri

3.1. Resim, Kütahya Pita Şenliği

3.2. Resim, Karamürsel Pita Şenliği

3.3. Resim, Tuzla köy (İnegöl) Pita Şenliği

3.4. Resim, Turanköy Pita Şenliği

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Amila Cengic
Uyuğu : Boşnak, Bosna Hersek
Doğum tarihi ve yeri : 06.01.1989, Bosna Hersek
Medeni hali : Evli
Telefon : 0 553 717 77 94
E mail : amilasolak6@gmail.com

Eğitim:

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	Devem ediyor
Lisans	Muzicka Akademija Sarajevo (University of Sarajevo)	2014
Lise	Srednja Muzicka Skola	2007

Yabancı Dil:

Boşnakça, Hırvatça, Srpça İngilizce, Türkçe

le.ahbv.edu.tr